

WARDJE RAP

DOOR JAN VELTMAN

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

WARDJE RAP

DOOR

JAN VELTMAN

GEÏLLUSTREERD DOOR O. GEERLING

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

I.

KLEINE WARDJE IN EEN KIST.

In Kruisduine, een gehucht aan de Vlaamsche kust, kende iedereen Wardje Rap. Toch was 't maar een enkele, die wist, dat hij Eduard van Rotte heette.

Hij zelf wist niet beter dan dat hij altijd Wardje Rap had geheeten. Vroeg men hem naar zijn naam, dan antwoordde hij:

„Ik heet Ward of Eduard Rap, en mijn vader heet Miel of Emiel den Hollander!”

Natuurlijk was *Den Hollander* ook een bijnaam, want de man heette Emiel van Rotte.

Wardje had al heel jong zijn moeder verloren. Een broertje of zusje had hij niet, en daar zijn vader altijd op zee voer, en maar nu en dan enkele dagen thuis kwam, was het kind geheel van vreemden afhankelijk.

Wardjes ouders woonden in een klein hutje in de duinen; naast hen woonden in een grooter huisje Peer en Treesje, die even arm waren als al de andere bewoners van Kruisduine.

Toen Wardjes moeder gestorven was, had Treesje tot zijn vader gezegd:

„Breng 't kindje maar bij mij; ik zal goed voor hem zorgen!”

Miel den Hollander was hier blij mee, bracht Wardje bij de buurvrouw en zei:

„Treeze, ik houd veel van mijn jongen; wees er een goede moeder voor; ik zal er je goed voor betalen!”

Nu hadden Peer en Treesje zelf ook één kind, een meisje, een beetje jonger dan Wardje. De ouders verdienden hun brood met garnalen visschen: vader ving garnalen in een roeibootje met een sleepnet er achter, en moeder ging zóó maar de zee in met een gaffelnet, dat ze voor zich uit duwde. Op haar rug droeg ze dan aan twee draagbanden over den schouder een groote open mand, waarin ze nu en dan haar kleine net ledigde. Als ze zoo in de zee liep — vlak langs het strand natuurlijk, waar maar weinig water stond — dan had ze een heel wijde broek aan over de rokken heen.

Maar hoe kon de vrouw dan voor de beide kinderen zorgen?

Zij was gewend, als ze ging visschen of boodschappen doen, om dan haar kind in een kist te leggen, en daarover heen een net te spannen. Het kind kon er dan niet uitvallen of uitklauteren, en was beschermd tegen honden en katten. Want al de duinbewoners hadden twee of meer honden, waarmee ze hazen en wilde konijnen vingden, en deze honden, die ook de woningen hadden te bewaken, waren meestal zeer boos.

Toen nu Wardjes moeder gestorven was, en hij aan Treesjes zorg werd toevertrouwd, legde deze, als ze garnalen ging visschen en er dus niemand thuis was, hem naast haar eigen kind in de kist. Misschien vonden de peuzels dat wel gezellig; doch het duurde niet lang; maar twee maanden; toen stierf het meisje.

Wardje kreeg nu de ruimte van de kist alleen, en toch was het er hem nog te eng. Want toen eens de vrouw thuis kwam, kroop Wardje over den vloer, en lag Kwiek, één van de beide honden, in de kist, met het net over zich heen.

Een volgenden keer bond ze nu het net veel vaster, en toch vond ze, weer thuis gekomen, de kist leeg, en Wardje bij de honden in 't hok.

Peer en Treesje meenden nu, dat het beter was, Wardje maar niet meer in de kist te stoppen; zij zochten op 't strand wat plankjes, schelpen en kurken en lieten hem daarmee over den vloer spelen. Maar daar eens kwamen ze thuis en zagen de deur openstaan. En weer vonden ze hem bij de honden in 't hok, waar hij ook zijn speelgoed had gebracht.

WARDJE OPGESLOTEN.

Omdat er nergens iets viel te stelen, hadden de menschen in Kruisduine geen sleutelslot aan de deur. En daar Treesje toch het slimme ventje in huis wilde houden, verzon ze, om aan den buitenkant een dikken stok door den deurring te schuiven zóó, dat van binnen de deur onmogelijk kon geopend worden.

Terwijl eens 't ventje zoo alleen in huis was opgesloten, kwam vader van een lange zeereis terug, en den stok door den ring ziende, begreep hij dadelijk, wat dit beteekende. Hij lachte eens en klopte tegen 't raam, waar Wardje, met zijn snoetje tegen 't glas gedrukt, hem blij toelachte.

„Zoo, mijn lieve jongen, zit je opgesloten? — Nu, dat is goed. — Treesje heeft vader wel verteld, wat een rapzak je bent! Zóó kun je er niet uit; maar vader kan er toch wel in!”

De zeeman stapte naar de deur, schoof den stok door den ring en opende de deur. Wardje stond er achter. Och, wat waren die twee blij!

„Kom, nu gaan we in ons eigen hutje!”

't Was maar een stap of wat. Spoedig zat Wardje aan wat lekkers te smullen, en vader bergde gauw een en ander in een kast met een goed slot er op.

Toen Treesje thuishkwam, prees hij haar, dat ze zoo goed op zijn jongen paste, en betaalde, wat hij haar schuldig was. Een heele week bleef hij thuis, en ging alle dagen met Wardje naar 't strand en de duinen in, waar ze dan samen speelden en beiden een schik hadden als de allergelukkigste kinderen.

Maar na een week — — moest vader weer naar zee, en 't ventje weer binnengesloten met den stok door den ring. — En Wardje wist nu, dat hij een eigen huis had, en hoe wijd en mooi het in de duinen en op 't strand was.

Met zijn snoetje stond hij weer tegen 't glas gedrukt, uitkijkend naar de toppen der duinen. O, die heerlijke, ruime, vrije wereld!

Hé, daar liep Kwiek!

Wardje riep hem en dadelijk kwam het beest bij 't raam, buiten, en likte tegen 't glas, waar Wardje zijn snoetje had, binnen.

„Kwiek! Wardje wil buiten! Wardje kan er niet uit! Kwiek, maak de deur open.”

Die twee verstonden elkander. Toen Treesje thuis kwam, vond ze de deur wijd open, en daar ze 't ventje nergens zag, riep ze:

„Kwiek! Mirza! allee, zoekt Wardje!”

Kwiek liep dadelijk naar 't huisje van Miel den Hollander, waar hij tegen de deur sprong. Treesje deed open, ging naar binnen en.... daar zat Wardje op vaders stoel met vaders pijp in den mond.

„Zoo? Zit Wardje Rap hier een pijpje te smoken?” zei ze lachend. — „Maar hoe kom je hier? — Wie heeft den stok uit den ring gedaan?”

En hij zat als een oud man te puffen aan de koude pijp.

„Treesje! — Wardje Kwiek gevraagd! Kwiek deur opengedaan!”

De vrouw lachte er eens om, en vertelde het gevalletje aan Peer. De beide menschen wisten nu geen raad meer om den kleinen jongen binnen te houden. Daarom overlegden ze nu, dat hij maar naar de bewaarschool bij de „Zusters”, de Nonnen, moest. Dat schoolje was daar wel een kwartier loopens vandaan, doch Peer en Treesje meenden, dat, als zij hem daar eens gebracht hadden, hij den weg wel alleen kon vinden. Hij was daar goed bewaard niet alleen, maar zou daar ook heel wat leeren: het kruisteeken maken, het „Wees gegroet, gebenedijde Maagd!”, het „Onze Vader!” en andere, kleine gebeden.

OP 'T BEWAARSCHOOLTJE.

Wardje kwam dus op 't bewaarschooltje. 't Beviel hem daar goed, want nu kon hij spelen met de

makkertjes, en de beide „Zusters” hielden wel van hem, en hij van haar. Maar zoo ver alleen te loopen, beviel hem niet. Daarom nam hij eens de geit mee, om gezelschap te hebben. Maar — de geit kwam ook mee in 't schooltje, en strooide daar zwarte pepernoten. De kinderen hadden daar wel schik van, maar de Zusters vonden dat niet netjes en zonden Wardje met de geit naar huis.

Een paar maal ging hij weer alleen, doch dat beviel hem niet; het pad door de duinen was ook zoo lang en zoo eenzaam! — Wardje nam nu Kwiek mee; maar de „Zusters” waren bang voor den hond en zonden Wardje met den hond naar huis.

Van nu ging het ventje met tegenzin naar 't schooltje: de geit en de honden toch waren zijn bijzondere vrienden, en als die trouwe vrienden daar niet mochten zijn, kon hij — meende hij — er ook wel weg blijven. Een paar maal ging hij nu, in plaats van naar 't schooltje, in de duinen rondwalen, en kijken naar de groote zee, waar vader — heel ver! — met zijn schip op de golven dobberde.

Peer en Treesje, die maar domme menschen waren, vreesden, dat Wardje nog eens in de duinen zou verdwalen of in de zee verdrinken. Zij besloten nu, dat Peer hem maar mee zou nemen in 't bootje. Hij zou 't ventje dan aan een touw vastbinden, dat hij niet in de zee kon vallen.

Al den dag mee naar zee, „vader tegemoet!” of „varen naar Holland!” — dat beviel Wardje wel.

II.

WARDJE NAAR SCHOOL.

Als vader thuis kwam, was er altijd groote vreugde in de woning van Peer en Treesje. Want vader

was dan heel blij, omdat hij Wardje, en Wardje, omdat hij vader weer had, en ze nu weer eenige dagen bij elkander zouden blijven. En bracht vader altijd heel wat mee, wat moois en wat lekkers, voor zijn zoontje, hij vergat ook nooit de pleegouders. Altijd toonde hij zijn dankbaarheid, dat ze zoo goed voor zijn jongen zorgden.

Zorgden dan de menschen zoo goed voor Wardje?

Ja, ze hielden veel van hem en van 't geld, dat zijn vader daarvoor betaalde. Als Wardje een hond of geit was geweest, dan had hij nergens beter kunnen zijn dan bij die eenvoudig goedge, domme menschen. Want zij deden alles voor zijn gezondheid en voor zijn plezier. Eigenlijk was Wardje daar de baas in huis. Ook als vader thuis was.

Maar Wardje was geen hond of geit; hij was een menschje. Hij werd wel goed gevoed; maar niet opgevoed. Toen hij al zeven jaar oud was, hadden noch Peer en Treesje, noch zijn vader er ooit aan gedacht, dat Ward toch ook naar school moest. Trouwens, deze drie groote menschen hadden zelf ook nooit school gegaan, en geen van de drie kon lezen of schrijven.

Gelukkig was Wardje geen lastig ventje. Integendeel, hij was zeer gezeggelijk en hulpvaardig, en even goedaardig als zijn vader. Wie geen ruzie zocht, kreeg met Wardje Rap geen ruzie. Alle menschen hielden van 't aardige kereltje.

Met den ouden pastoor van Kruisduine stond hij op zeer goeden voet. En deze was er de aandacht op gevallen, dat Wardje niet school ging. Hij had maar een enkel woordje te spreken met zijn vader en met Peer en Treesje, en — Wardje ging naar school.

In 't eerst ging hij zelfs zeer graag naar school. Want vader had hem beloofd, dat, als hij „geleerd” was, dat wilde zeggen: als hij lezen kon, en schrijven,

dan zou hij in Holland gaan wonen. En met Holland dweept de kleine Ward.

Ward wist toen reeds, wat alle Vlaamsche kinderen wisten, dat als ze in den hemel kwamen, dan zouden ze daar rijstebrij eten met zilveren lepels.

Maar Holland, o! — daar was het veel mooier, veel beter dan in den hemel. Vader had hem altijd verteld van lieve Hollandsche kindertjes, braaf als engeltjes, en als prinsjes en prinsesjes gekleed. In Holland waren de straten van zilver, en 't was er zindelijk, o! — En alle menschen, alle kinderen waren er geleerd.

Wardje wilde vast naar Holland, en daarom wilde hij graag naar school, om spoedig geleerd te zijn.

En Wardje ging naar school....

En — och, ja, 't beviel hem daar nogal — vooral om Holland! — maar.... hij ging maar nu en dan een keertje. Want.... in de duinen en op 't strand was 't bij goed weer heel wat prettiger dan in school. En als er werk voor hem in den tuin was, vond hij, en vonden Peer en Treesje dat werk heel wat nuttiger dan schoolwerk.

Wardje ging dus maar alleen naar school, als er thuis voor hem geen werk, en als 't dan slecht weer was.

Ja, dan sloeg hij vaak wel het pad naar school in, maar....

Want Wardje was voor iedereen hulpvaardig. Kwam hem een kind tegen, dat een zware vracht droeg, dan zei hij:

„Ik ben sterk; ik zal wel voor je dragen!”

Dat aanbod werd steeds dankbaar aanvaard, maar.... hield den jongen buiten de school. — Als hij een ouden man of vrouw door 't mulle duinzand zag kruien, zei hij:

„Zet maar neer! — Ik zal den kruiwagen brengen, waar je hem hebben wilt!”

Dat iedereen veel van Wardje hield, laat zich denken. Alleen de meester op school prees hem niet.

WARDJE EN DE OUDE PASTOOR.

Eens was Ward op weg naar school, toen hij den ouden pastoor zag met een oude kachel op zijn schouder. De jongen wist wel, dat mijnheer pastoor een doodarme man was, en goed en hulpvaardig voor de armen, en dat hij, als hij menschen wist, die gebrek leden, naar de rijkere ging om daar voor de armen het noodige te vragen. Nu dezen morgen was de pastoor bij een zieke geweest, en 't was daar zoo koud en zoo arm. Toen was de pastoor dadelijk van huis tot huis gegaan, om te vragen of ze ook een oude overtollige kachel hadden. En ja, bij Pee Sajette hadden ze nog een oud, roestig ding in 't schuurtje, die mocht mijnheer pastoor wel hebben.

Dadelijk had hij de kachel op zijn schouder genomen, en ging er nu mee naar de hut, waar ze niets hadden om te verwarmen. De menschen hadden hem zien sjouwen met het zware, oude brok; ze hadden hem hooren hijgen onder dien last; vriendelijk hadden ze hem gegroet, hem bewonderend nagekeken en gezegd:

„Wat is mijnheer pastoor een goed oud man!”

Maar Wardje zag hem en liep naar hem toe.

„Mijnheer pastoor! zet als 't u b'lieft die kachel neer: ik zal hem brengen, waar u hem hebben wilt!”

Maar de pastoor ging door; hij zag wel, dat Ward onmogelijk de kachel zou kunnen dragen.

„Lieve jongen! — zei hij, vriendelijk als altijd — de vracht is voor jou te zwaar; voor mij niet!”

Wardje echter pakte de kachel vast.

„Mijnheer pastoor, als 't u belieft, zet neer!”

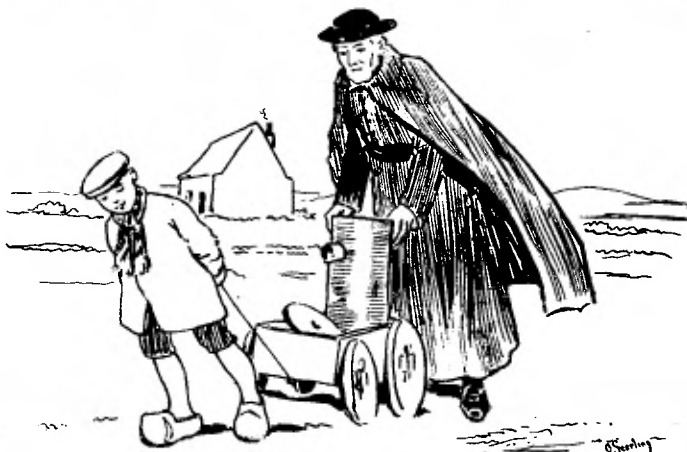
En toen de oude man toch doorstapte, ging Ward hem in den weg staan.

„Mijnheer pastoor, zet neer! — 't Is te zwaar vooru!”
 „Goed, mijn jongen! maar dan moet je me helpen!
 Alleen krijg ik hem niet op den grond!”

Wardje hielp de kachel neerzetten.

„Ziezoo, mijnheer pastoor! — Mijnheer pastoor
 kan de kachel niet dragen, en Wardje Rap ook niet.
 Wacht maar even: ik zal een kruiwagen halen!”

Zoo hard hij kon liep hij van huis tot huis; maar
 niemand had een kruiwagen voor hem. Hij keek

naar alle kanten rond en zag drie kleine jongens
 spelen met een van oude planken en vier afgezaagde
 boomplakken als wielen gemaakt wagentje.

„Geef hier! — zei Ward — mijnheer pastoor
 moet hem gebruiken!”

De jongens wilden er hard mee weg; maar Ward
 dreigde hen, dat hij hun de ooren zou afsnijden.
 Toen hij reeds zijn mes te voorschijn haalde, namen
 ze de vlucht, en Wardje draafde nu snel met het
 lompe ding naar den pastoor.

„Zie zoo, mijnheer pastoor, als u nu de kachel maar een beetje steunt, zal ik trekken!”

Daar had de pastoor schik van; maar Wardje nog veel meer. En 't ging best. Spoedig waren ze, waar ze moesten zijn, en samen plaatsten ze de kachel, waarna de pastoor dadelijk vuur aanlegde.

De pastoor bedankte Wardje voor zijn goede hulp, en zei, dat er voorzeker een plaatsje voor hem in den hemel bewaard bleef. Ward zei niets, maar dacht: ik had liever een plaatsje in Holland.

III.

WARDJE DOET EXAMEN VOOR ZIJN VADER, DIE ZELF NIET LEZEN KAN.

Telkens als vader thuis kwam, deed hij onderzoek naar wat Wardje op school had geleerd. De man echter had zelf niet het minste begrip van wat er op school onderwezen werd, en dus kon Wardje hem van alles wijs maken. Vader haalde dan ook het eenige boek, waarover hij beschikte, een oud stuk almanak, te voorschijn om Ward daaruit te laten lezen, maar de jongen ontkwam steeds aan de proefles, door de verzekering, dat ze zulke boeken als dat van vader eerst in de hoogste klas lazen. Toch zocht hij de allergemakkelijkste woordjes er uit, en maakte er maar iets van. Dit echter was voor vader bewijs genoeg, dat hij goed leerde.

Vader vertelde dan weer allerlei moois van Holland en spoorde Wardje aan, goed zijn best te doen op school, want dat hij dan spoedig naar Holland zou gaan. En de jongen, begeesterd door

vaders vertellingen, nam zich dan werkelijk ernstig voor, trouw naar school te gaan en er zijn uiterste best te doen.

Doch dit baatte weinig, omdat Peer en Treesje niet het minste belang hadden bij de school. Wardje — meenden ze — was braaf, was rap, en zou wel goed door de wereld komen, al ging hij niet naar school. Hij kende glad „de tien geboden Gods, en de vijf geboden der heilige Katholieke Kerk,” kende „het geloof” en „den Onzen Vader,” „den Wees gegroet,” en nog een aantal kleine gebeden. Dat was voor die menschen meer dan genoeg, en daarom spoorden ze niet alleen Wardje heelemaal niet aan tot trouw schoolbezoek, maar hielden er hem zooveel mogelijk van af. Want in zijn hart had de jongen een afkeer van de school. Was er voor hem geen heerlijk Holland geweest, dan zou hij zeker even onkundig zijn gebleven als zijn vader en zijn pleegouders.

Toen Wardje twaalf jaar oud was, en vader weer eens thuis kwam, wilde deze weten, of zijn jongen al geleerd genoeg was en de school misschien wel kon verlaten. Hij haalde weer het oud stuk almanak te voorschijn.

„Hier zoo, mijn jongen! — En nu beginnen bij 't begin; bij den eersten regel!”

Ward wilde wát graag van school af, en dan naar dat heerlijke Holland! — Hij maakte dus in 't geheel geen bezwaar.

De eerste bladen van 't oude boekje ontbraken, en Ward begon met het eerste woord van 't voorste blad. „J-j-j-a-n-n-jan k-k-k-om-t-komt ee-ee-n-g-gat int g-g-g-el”

Dat ging slecht naar vaders zin.

„Maar, jongen, is dat lezen! — Je bent slecht geleerd. — Lees beter!”

Wardje was slim genoeg om eerst nog eens zacht den regel over te lezen, en roefelde er toen hals over hoofd uit:

„Janerkomteengatintgel!”

„Ho, ho! — niet zoo rap! Zóó kan ik je niet bijhouden. Lees langzamer!”

En Wardje las kalm.

„Jan er komt een gat in 't gel.”

„Stop! — kommandeerde de zeeman. — Wat voor raars lees je daar? — Een gat in 't gel? — Ben je mal? — Dat zal een gat in 't zeil moeten zijn. Lees beter!”

Ja, maar Ward hield vol, dat het er zóó stond: een gat in 't gel.

„Maar jongen, dat kan niet! — Ik heb naar Oost en West en Noord en Zuid gevaren, maar van een gel heb ik nog nooit gehoord. Een *gel* is geen *ding*. Kan 't ook *geld* zijn?”

Met een gepunt stokje letter voor letter aanwijzend, toonde Ward zijn vader, dat er *gel* stond, en niet *geld*.

De zeeman schudde het hoofd. Dat er zoo iets raars in boeken stond, had hij nooit kunnen denken.

„Jongen, dat móét ik weten! — Kom mee naar Peer en Treesje; misschien begrijpen die het!”

Dadelijk gingen ze, en Ward moest weer lezen.

„Jan er komt een gat in 't gel.”

De drie groote menschen gingen nu druk aan 't redekavelen, en waren 't alleen hierin volkomen met elkander ééns, dat een *gel* geen ding was. En daar geen van hun drieën lezen kon, verzonnen ze van alles en noemden allerlei dingen, waarin een gat kon komen.

„'t Zal een gat in zijn *vel* zijn!” deed Peer heel wijs. — „Ze hebben gevochten, en mekaar een blauw oog geslagen!”

Nu toonde Ward zijn geleerdheid.

„Kijk, Peer! — als er die *g* niet stond, maar wel een *v*, dan stond er *vel*; dan had je gelijk; maar nu staat er *gel*!”

Wat had vader een schik, dat zijn jongen al zoo knap was. Hij maakte een nipoogje naar Peer, om zonder woorden te zeggen:

„Nou, een schrander baasje: vind je niet?”

Treesje had diep zitten peinzen, en in eens scheen ze het groote wereldraadsel opgelost te hebben.

„Nou weet ik het! — Het is een gat in 't ijs! — Ze zullen op het ijs gespeeld hebben en er doorgezakt zijn!”

De beide mannen knikten toestemmend. Maar Ward sprong bijna uit zijn vel van verbazing.

„Maar, Treesje! — zei hij — jij bent nog dommer dan Peer! — Want er staat niet eens een *ij* in 't woordje, en ook niet eens een *s*!”

Wat had die vader een vreugde aan zijn knappen zoon. Hij wilde 't nu zóó maar laten, en met Ward weer in zijn eigen huis gaan. Maar Treesje — zooeven toegestemd door beide mannen — was er zoo goed als zeker van, dat zij gelijk had; dat er stond een gat in 't ijs. Zij wilde het er zoo niet bij laten. Wat? — Zoo'n jongen, dien ze zelf had groot gebracht, zou 't beter weten dan zij?

„Miel! ik weet raad! — zei ze. — Ginder, 't zesde, nee, 't zevende. . . . 't achtste huis voorbij de kerk, daar woont Melanie, je weet wel. Die heeft een meisje, dat goed geleerd is en alle boeken kan lezen: die zal wel weten, of Wardje goed leest. Laten we daar heengaan!”

't Was een heel eind te loopen; maar omdat Miel en Peer zeer nieuwsgierig waren om te weten, wat voor een vreemd ding een *gel* was, wilden ze wel graag met hun vieren dit reisje maken, en stapten er dadelijk op uit.

Gelukkig, het geleerde meisje, Bertha, was thuis.

Treesje deed het woord en vertelde, waarom ze nu hier kwamen. Wardje liet het oud stuk almanak zien, en wees het meisje aan, wat hij gelezen had. En of daar nu niet *gel* stond.

„Ah wah, — zei het meisje — de hoek is er afgesleten. Ja, er staat *gel*: dat heeft hij goed gelezen. Maar wacht, ik heb ook zulk een almanak”

Zij zocht tusschen haar kerk- en gebedenboekjes, en vond er den almanak.

„Kijk! — zei ze — 't is een almanak met weervoorspelling voor iederen dag. Wardje, lees jij nu eens in jou boek!”

En Wardje las:

„Jan er komt een gat in 't gel.”

En nu las zij in haar boek:

„14 Jan(uari). Er komt een gat in 't geluchte. Vandaag zullen we weer eens de zon kunnen zien.”

Alle drie groote bezoekers zagen nu in eens het groote raadsel opgelost en zeiden tegelijk:

„Ah zoo! — Dat is te verstaan! — Een gat in 't geluchte!”

En de zeeman verklaarde:

„Lange dagen zal er een dikke damp hebben gehangen; maar den 14 Januari klaart de lucht op: er komt een gat in, en 't zonnetje gaat er weer doorkijken. Had Wardje dat boekje gehad, dan zou hij goed hebben gelezen!”

Bertha werd vriendelijk bedankt, en alle vier trokken weer af naar huis toe. Miel den Hollander nam zijn jongen mee in zijn eigen hutje en zei:

„Ward, mijn jongen! je leest wel heel goed; maar 't kan beter. Je zult nog een jaar school moeten gaan. Want als je naar Holland wilt, moet je goed geleerd zijn. Want in Holland zijn alle menschen geleerd!”

IV.

MIEL DEN HOLLANDER, EN WARDJES
VERLANGEN NAAR HOLLAND.

Wardjes vader, Emiel van Rotte, had den bijnaam van „den Hollander” gekregen, omdat hij, toen hij pas ééns in Holland was geweest, in Dordrecht, er over roemde, alsof er in heel de wereld zulk een land en zulk een volk niet meer bestond. Rein en zindelijk was het er, dat je overal wel zóó van de straat kon eten. En die straten blonken als zilver. En 't heele land was vol scholen en schoolmeesters, en gevangnissen waren er niet. De kleine kinderen konden al even glad lezen als mijnheer pastoor van Kruisduine: iedereen was er geleerd. En braaf dat de menschen er waren! — Ja, er waren wel heel veel Protestanten, maar ze waren even braaf als de Hollandsche Roomschen. Slechte en leelijke woorden hoorde je er van niemand, en de kinderen op straat deden nooit iemand eenigen last aan: 't waren allemaal net engeltjes.

Voor al aan den toen nog heel kleinen Wardje vertelde hij al dat moois in geuren en kleuren, zoodat het geen wonder was, dat Wardje het zich heerlijker dacht dan de hemel. En misschien vertelde Vader Miel het dáárom juist zoo mooi, opdat Wardje ook altijd braaf zou zijn.

Toen de zeeman voor de derde maal Holland bezocht, kwam hij daar met iemand in aanraking, die Kees van Rotte heette. Dat was een heele verrassing.

„Ben jij een echte Hollander?” vroeg hij.

„Ja! — zei Kees — want oude menschen hebben hier nog mijn overgrootvader gekend!”

„Nu, — zei Miel — dan ben ik ook een Hollander van afkomst, want ik heet ook Van Rotte!”

Sedert was het den zeeman niet meer uit het hoofd te praten, dat hij een echte Hollander was. En of zelfs de pastoor hem uit verschillende papieren aantoonde, dat hij van een oud Vlaamsch geslacht afstamde, hij wou er niet van weten.

Emiel van Rotte wou nu ook in alles een echte Hollander zijn, en wekte een zelfde streven in den jongen Ward op. Wardje mocht geen leelijke en slechte woorden gebruiken, moest altijd vriendelijk en beleefd zijn en gehoorzaam. Maar vooral moest hij goed op school leeren.

Telkens als vader weer voor een tijdje thuis kwam, en zij samen in hun eigen hut woonden, moest vader Wardje van 't mooie Holland vertellen, en van lieve, brave Hollandsche kinderen. En vader vertelde maar, altijd mooier en nóg mooier. En Wardje luisterde dan met al zijn ooren en heel zijn hart.

Maar vader dééd ook wat bijzonders. In Holland was het zoo rein, zoo net, zoo mooi om de huizen en huisjes heen. Hier in de duinen zag er alles vuil en haveloos uit. Niemand, die een struikje of boompje bij zijn huis plantte, en als er zoiets vanzelf groeide, vernielden de jongens het. Overal lag vlak bij de deur een mesthoop; en in den regentijd waren alle paden moddergoten, en liep men met vuile klompen en schoenen zoo maar de woning in.

Dat vlak langs de zee de meeste boomen niet wilden groeien, wist de zeeman wel; doch dat de klapperpopulier hier wel zou kunnen tieren, wist hij even goed. Toen hij weer eens een paar weken thuis was, ging hij met Wardje diep het land in, zocht er een populier, sneed er takjes af, en droeg ze naar huis. Nu spitte hij — om zijn hut heen — den grond om en pootte er de populierstekken.

En jawel, ze gingen groeien! O, weelderig!

En na weinig jaren was het een bosch, en noemden

de menschen het „het Bosch van den Hollander”. Wardje waakte zóó trouw over het bosch, dat als vader thuis kwam, deze den grond altijd netjes aangeharkt vond, 't paadje met wit zand bestrooid en 't straatje vóór de deur geschrobd.

Badgasten uit alle landen, die eenige weken in de Vlaamsche badsteden doorbrachten, en wel eens groote wandelingen deden over of langs de duinen, werden altijd verrast, als ze Kruisduine bereikten. Dat boschje daar, heerlijk uitstekend boven die schamele huisjes in de dorre duinen, trok hen als vanzelf naar Kruisduine, dat ze *het gehucht met het mooie boschje* noemden.

Wardje zelf vond het ook prachtig, en eens vroeg hij Peer en Treesje, of hij om hun woning ook — zooals hij het noemde — *Holland* mocht maken.

Om hem te believen zeiden ze, dat hij maar zijn gang moest gaan. Toen sneed hij stekken van vaders boomen en pootte ze in den grond van Peer en Treesje, zoodat eerlang ook hun huisje midden in een bosch zou staan.

Toch wist Wardje heel goed, dat dit hier niet echt *Holland* was. En hij verlangde zoo naar *Holland*. Altijd vroeg hij zijn vader, of hij nu naar *Holland* mocht. En vader zei altijd: „Als je maar goed geleerd bent!”

Wardje kon zich niet voorstellen, wat hij nog meer zou moeten leeren; hij was al een van de besten op school. Maar de vraag kwam in hem op, hoe je zou moeten reizen, als je naar *Holland* wilde. Hij vroeg het vader, en vader zei:

„Ja, jongen! om dat te weten, moet je goed van de kaart leeren. Als ik weer in *Holland* kom, zal ik daar een kaartenboek voor je koopen!”

Een kaartenboek zou hij wel graag willen hebben, maar van de kaart leeren, van de kaart, dat warding vol vreemde namen, die geen mensch kon

lezen, van de kaart, zooals er in school hing, neen, daar kon niets van terecht komen.

Omdat hij vreesde, dat anders de Broeder, de meester, hem naar de kaart zou verwijzen, vroeg hij hem buiten de school:

„Eerwaarde Broeder, als je naar Holland zou willen, hoe moet je dan reizen?”

De Broeder zei 't hem: eerst naar Brugge, dan naar Gent, dan Antwerpen, en van daar naar Rozendaal, dan was je in Holland.

Wardje bedankte den Broeder beleefd, en nam zich voor, die namen goed te onthouden, en dadelijk begon hij, om — zoo in zijn gedachten — die namen te herhalen: Brugge, ... Brugge, en dan ... hoe was 't ook weer? ... Verder dan Brugge kwam hij niet. Hij vroeg Peer, en hij vroeg Treese, maar die konden hem ook niet helpen. En den Broeder durfde hij niet weer vragen, omdat die 't hem zou verwijten, dat hij de namen vergeten was.

Doch daar eens hing de kaart van zijn land, Belgie, heel laag, en 't was nog vóór schooltijd. Nu ging Ward aan 't zoeken, doch kon 't niet vinden. Daar kwam de „Broeder.”

„Zoo, Eduard! Je wil zeker de reis naar Holland zoeken! Kijk! — Brugge, Gent, Antwerpen, Rozendaal.” Nu zag Ward de namen gedrukt staan bij dikke zwarte punten. Nu kon hij ze lezen, en glad van buiten leeren. En waarlijk, toen hij 's avonds op zijn bed lag kende hij glad: Brugge, Gent, Antwerpen, ... ja, dat andere was een stad van bloemen, dat was Holland. En hij rafelde nog tienmaal: Brugge, Gent, Antwerpen. Holland.

De schoolkaart werd nu heel wat bijzonders voor hem; en als er van de kaart geleerd werd, was Ward een heele bolleboos om Brugge, Gent, Antwerpen aan te wijzen; maar dat was en dat bleef alles. Toen Vader thuis kwam met een atlas, en

Ward de kaart van België opzocht en zóó maar, of 't niks niemendal was, Brugge, Gent, Antwerpen aanwees, stond vader er van versteld, dat Ward al zoo geleerd was.

„Dan kun je nu wel van school af!”

„En ga 'k dan naar Holland?”

„Ja, maar niet eer, voor je je eigen kost en kleeren kunt verdienen. Maar naar dicht bij Holland ga je well! Nonkel ¹⁾ Guusten zou je graag bij zich willen hebben!”

Ward zette groote oogen op.

„Nonkel Guusten? — Ha! — die woont dicht bij Holland! Daar zou 'k zin in hebben!”

„Kom! — zei vader — daar ben ik blij om. Nonkel Guusten woont een uurtje voorbij Antwerpen....”

„Nog voorbij Antwerpen? — Dan is 't al haast Holland, vader! — Nonkel Guusten is een boer, nietwaar vader? En 't is een goede man?”

„Een beste man, mijn jongen! — een broer van je moeder. En tante is ook een best mensch. Zij hebben daar een aardig spulletje; je zult het vak daar goed kunnen leeren. En ben je goed op slag, dan zie je maar eens in Holland terecht te komen. En ben jij daar eenmaal, dan zal je je vader daar ook gauw zien. We zijn dan in ons eigen land, waar we thuis hooren. Maar je moet daarvan niets vertellen aan Nonkel en Tante. Zij gelooven het niet, dat jij en ik van echte Hollandsche afkomst zijn, en zij zouden je uitlachen. Maar ik zeg het je, dat het waar is. En woon jij eenmaal in Holland, dan kom ik bij je; dan scheid ik uit met altijd op zee te varen, en blijven we altijd bij elkaar. Ik hoop, dat onze lieve Heer ons dat voorrecht eens zal schenken!”

¹⁾ Nonkel = samentrekking van mon oncle = mijn oom. Het is Vervlaamschd Fransch, en men bedoelt er enkel mee: *Oom*. Men zegt dan ook: mijn, zijn, haar nonkel.

Ward wou wel graag alleen naar Holland, maar toch nog veel liever met zijn vader daar wonen. De zaak werd nu ook aan Peer en Treesje meegedeeld, en afgesproken, dat, als vader na de eerste reis weer thuis kwam, hij Ward bij Nonkel Guusten zou brengen. Omdat hij nu al genoeg geleerd was, hoefde hij niet meer naar school, en zou hij Peer en Treesje helpen bij 't pooten van aardappelen in de duinakkertjes.

Ward babbelde nu altijd over Holland, en vertelde er Treesje de wonderlijkste dingen van. Er waren straten van zilver, en die werden alle dagen gepoetst. De stallen van de boeren werden gedweild en met mooie matjes belegd. De rijke menschen hadden knechts en meiden, die niets deden dan al maar de vloeren wrijven. Kreeg hij een enkele maal iets lekkers, iets zoets, dan zei hij, dat in Holland de paarden en de honden niets anders aten dan zoo iets lekkers.

Treesje geloofde dat alles, omdat ze het er voor hield, dat Wardje dit alles wist van zijn vader, en zij en Peer hielden den zeeman voor een man, die alles van de heele wereld wist. Maar Treesje vond het niet aardig, dat Ward zoo naar Holland verlangde, en haar en haar man wel gaarne verliet, en dit verweet ze hem.

„Als klein kindje ben je al bij ons gekomen, en we zijn toch altijd goed voor je geweest!”

Kijk, daaraan had Wardje nog nooit gedacht. Maar nu dacht hij daarover na. En vond hij zelf ook, dat het niet aardig van hem was, dat hij wel gaarne die goede menschen verlaten wou. Even besloot hij, om — met vaders goedvinden — maar altijd bij Peer en Treesje te blijven. Maar.... dat heerlijke Holland lokte hem zoo machtig. En gauw vond hij er wat op.

„Treesje! — zei hij — 't is in Holland veel, veel

beter dan hier; daarom wil ik naar Holland, en daarom wil vader er ook naar toe. Ik zal dan een mooi huisje voor je laten bouwen, en voor mijnheer pastoor ook; want hij is ook een goede man!"

Daar voelde Treesje zóóveel goeds voor haar in, dat zij 't Wardje niet meer kwalijk nam, dat hij zoo graag naar Holland wilde.

V.

WARDJE WORDT KNECHTJE BIJ NONKEL
GUUSTEN.

EEN ZONDAG UIT MET DE NIEUWE MAKKERS.

Vader en Ward waren op reis getogen naar nonkel Guusten. Wat een heerlijke, lange reis per spoor! Wat was de wereld toch groot en mooi! — Hij zag van uit den trein Brugge — als een droom; Gent — als een wondervertelsel; Antwerpen — als een doolhof bij avond. En dat er toch zóó veel menschen, zóó veel soldaten, zóó veel paarden in de wereld waren!

Van Antwerpen ging het te voet naar 't *Strieske*, van de groote stad naar.... ja, 't *Strieske* was geen stad, geen dorp, geen gehucht: 't was een herberg, eenzaam aan den weg. En het tweede huis voorbij die herberg, daar woonden zijn oom en tante.

't Was een kleine boerderij, met twee toegangen! één voor de wagens en één.... o, dát was mooi: dat was zeker al iets van Holland! — Ter zijde van 't huis was een hooge beukenhaag met een poortvormige, nauwe opening er in, en in die opening een groen geverfde deur. Hier ging men door naar de woning van Guusten Boulanger.

Ward, verrast, bleef even in dat aardige poortje staan en zei:

„Vader! hier zal 't me wel bevallen!”

En 't begin in elk geval was goed, want tante had opgedischt, o! —

Vader moest denzelfden avond weer vertrekken, en Ward voelde zich dadelijk goed thuis in de nieuwe woning, wat hij toonde door allerlei kleine

huiselijke diensten voor zijn oom en tante te verrichten.

Stilletjes aan echter begon hij er iets te missen; maar hij wist niet wat: iets, dat hij overal had gezien, maar hier niet zag; dat hij overal had gehoord, maar hier niet hoorde; iets, dat aan zijn leven vast zat, en . . . waarbij hij toch hoegenaamd geen belang had.

Eindelijk wist hij het: hier was geen Maria-beeldje in huis, geen God (daarmee bedoelde men

een kruisbeeldje) hing er aan den wand; hier hoorde hij geen „Wees gegroet, gij Gebenedijde!” en geen „Onze Vader!” En het teeken des kruises scheen hier geheel onbekend te zijn.

Oom en tante waren wel Roomsch — als allen — maar ongeloovig. Zij lieten Ward wel doen, zooals hij gewoon was; maar Ward wist zich te schikken naar de menschen: hij deed als oom en tante. En dezen beviel dat even goed, als dat hij bij al het hem opgedragen werk flink aanpakte.

Eer 't Zondag was, wist hij al, dat zijn oom en tante nooit naar kerk gingen, en dat stond hem wel aan; want hij had in Kruisduine wel altijd trouw zijn kerkgang gedaan, omdat dat algemeen de gewoonte was, en omdat „brave” menschen dat behoorden te doen, maar waartoe dat eigenlijk diende, had hij nooit geweten, en 't altijd als een verlossing gevonden, dat hij weer de engekerkmuren mocht verlaten. Hier hoefde hij dus niet naar kerk.

Heerlijk, heel den Zondag vrij te kunnen zijn!

Want — behalve als 't heel druk was — werd er 's Zondags bij nonkel Guusten niet gewerkt. Natuurlijk, het vee moest verzorgd en gemolken worden; maar je moest toch zelf ook eten!

En jawel! — daar had hij al den eersten, heerlijken, vrijen Zondag. — Gauw het noodige werk gedaan, gauw gegeten, en nu tot den middag toe vrij om langs velden en wegen te slenteren, dan gauw weer 't vee en eigen maag van 't noodige voorzien, en weer met nieuwe makkers de wereld in tot vijf uur, om dan het vee af te voederen en daarna weer tot negen of tien uur de vrijheid te genieten.

Zondagmorgen vroeg kwamen de nieuwe makkers al door 't poortje, wachtend op Ward van Guusten Platpet. Spoedig was hij met hen op weg. 't Eerste was natuurlijk kennismaking — op jongensmanier.

„Waar ben jij vandaan?“ — „Dragen ze daar bij jullie allemaal zoo'n oudmannetjes broek?“ „Wat zeg je? Je praat zoo mal!“

En Ward van zijn kant:

„Mal praten? Jullui grolt als katten! Ze hebben me allang verteld, dat een gewoon Vlaming onmogelijk een Antwerpensch boer kan verstaan. Jullui zegt: Een maus in de buuze ¹⁾! En in Gent zeggen ze: Een meis in de beize!“

„Wat zeggen ze dan bij jullui?“

„Bij ons zeggen ze zooals 't hoort: 'ne muus in de buze!“

De makkers gilden 't uit:

„Zooals 't hoort! Boetje, zooals 't hoort! Ne muaus in de buuze!“

Ze konden niet *muus in de buze* zeggen, en Wardje had 'n schik! — Een poosje deden ze nu niets dan elkanders taal nabootsen; maar 't klonk al te belachelijk.

Wardje maakte er een eind aan.

„Ik zou willen weten, hoe ze dat in 't Hollandsch zeggen!“

„Wat?“

„'Ne muus in de buze!“

De makkers bouwden hem weer na.

„Ne muaus in de buuze!“

Een der grootsten was in Holland geweest, in Reuzel (N. Brabant), en zei:

„In Holland zeggen ze: Een maus in de paip!“

Daar werd weer luid om gelachen: wat lekker zou dat „smauren“ ²⁾ als je een maus in de paip ³⁾ had!

Wardje geloofde niet, dat ze in Holland zoo leelijk mauwden.

¹⁾ Een muis in de buis. Met *buis* bedoelt men een *kachelpijp*.

²⁾ smoren = rooken

³⁾ tabakspijp

„Ga dan naar „Varkaule!” — Dat zijn Hollanders!”
Ward had zijn ooren goed open, nu hij van Hollanders hoorde. Dat hij *Varkaule* moest omzetten in *Verkuile*, daaraan dacht hij niet.

„Woont hier een Hollander?”

Met strepen in 't zand en met handwijzingen duiden ze hem uit, waar „Varkaule” woonde.

„Maar 't zijn ketters!”

Ward keek den spreker vragend aan.

„Geuzen zijn het!”

Wards blik bleef vragen.

„'t Zijn Joden!”

Ward wist niet, wat een ketter, Geus of Jood was, en die die namen genoemd had, kon geen verderen uitleg geven. Doch de knaap, die in Holland was geweest, wist een beteren naam.

„Varkaule is Prautestaunt!” — Dat was een Hollandsch geloof!

Of ze nu klaar waren? — Maar links van hen was een groote wei, en daarin graasden koeien.

„Jongens! kom! paardrijden op 'n koe!”

In een ommezien waren ze allen in de wei, en eer de anderen het konden denken, holde er een koe met een knaap op den rug door 't land. Dat schrok de anderen af. Ineens hieven allen de handen omhoog.... De ruiter beet al in 't zand! — Ze liepen er naar toe. De jongen lag in een modderpoel te kreunen.

„Dat beteekent niets, vent! — We zullen je wel afspoelen in de rivier!”

In de nabijheid was een breed water: daar duwden ze den modderruiter in, spoelden hem goed af, en alles was in orde: kreunen over zijn linkerarm mocht de lijder nu niet meer: alles was afgespoeld.

Ward deerde 't, dat de jongen kletsnat was.

„We moesten een vuurtje maken! — Wie heeft steksjes ¹⁾ ?”

¹⁾ Lucifers.

De jongens bouwden hem weer na.

„Staiksijens — staiksijens!”

Maar ze hadden hem begrepen. Allen begonnen dor hout te zoeken, en in een ommezien laaide er een groot vuur. Dat was nieuwe pret!

En 't vuur riep een grooter pret wakker.

„Puiten ¹⁾ vangen en braden!”

Allen klaptten in de handen, en dadelijk werd afgesproken, dat de natte het vuur zou aanhouden, en de anderen zouden kikkers vangen. Elk voorzag zich van een knuppel, en 't „puitenslaan” begon.

Een uur later zaten allen om 't groote vuur als slagers en koks. De dood geslagen kikkers werden doormidden gescheurd, de ingewanden verwijderd en de boutjes op 't vuur gebraden.

Wat zaten ze te smullen!

„In Holland, daar zijn veel puiten, o! — Bij honderden kun je ze vangen! Mijn vader is er wel eens wezen puitenslaan!”

Wardje had daarvan wel nooit gehoord, maar hij geloofde het dadelijk, omdat Holland in elk opzicht een heerlijk land was: ook een land vol lekkere puiten.

Intusschen begon het tijd te worden om naar huis te gaan voor 't middagmaal, en de knapen stapten op. Enkelen hadden wat heerlijk gebakken boutjes gespaard, om mee naar huis te nemen; Ward ook: hij zou er nonkel en tante op vergasten.

Na het middagmaal vonden de jongens elkander terug aan den weg. Aan loopen en draven hadden ze nu geen zin, en in een gezellig hoekje, onder 't lommer der boomen, vlijden ze zich neer. De speelkaarten werden voor den dag gehaald en men begon te kaarten. Wardje merkte spoedig, dat er valsche spelers bij waren; maar hij was ze te glad af.

¹⁾ Kikkers.

Dat er kwaad stak in spelen en dobbelen om geld, daaraan werd door niemand gedacht. Zelfs in valsch, in bedrieglijk spelen zag geen van allen kwaad. Bedriegen was niets dan een voordeelige kunst; daarover ontstond geen ruzie. De bedrieger mocht zelfs roemen in zijn geslepenheid. Toch — wie zich niet liet bedriegen, hield men voor den grootsten baas. Zóó had Ward het in Kruisduine geweten, en zóó was het ook hier. Al die jongens hielden zich en elkander voor brave jongens, en Wardje achtte zich in niets minder dan de anderen.

Ward won. -- De verliezers hadden dra genoeg van 't kaartspel, en wilden liever dobbelen. Ze kenden een foefje, dat — naar ze hoopten — Ward nog onbekend zou zijn.

Allen hadden niet alleen zelf een spel kaarten bij zich, maar ook elk drie dobbelsteenen. Ze dobbelden hartstochtelijk, een paar uur lang.

Ward verloor; verloor al zijn centen.

„Dat is niemendal, kerel! — Wij trakteeren je wel, van avond!”

Omdat Ward en nog twee jongens geen cent meer bezaten, werd voorgesteld, om te gaan vogelstrikken. Dadelijk haalde elk zijn strik uit den jaszak; de dingen gingen van hand tot hand en werden als door bekwame strikkers beoordeeld.

Van vogelvangen echter kwam er niets, omdat Ward en nog drie anderen 't vee moesten voeren. Afgesproken werd, om den volgenden Zondag 's morgens dadelijk de strikken uit te zetten, en men ging nu naar huis, om over een anderhalf uur weer bij elkander te zijn.

Ward deed goed al zijn werk, nuttigde daarna brood en koffie, en . . . nam geld uit zijn kistje om straks zijn makkers op bier te trakteeren. Vader had hem den raad gegeven om niet schriepig jegens zijn makkers te zijn. En — voorzeker zou elke

brave Hollandsche jongen zijn hartelijke genegenheid jegens zulke brave vrienden bewijzen, door ze eens flink te trakteeren. En hij wou een brave Hollandsche jongen zijn!

's Avonds trokken ze met elkander, niet naar de Estaminet ¹⁾ „Het Strieske”, want daar kwamen bijna uitsluitend ouder menschen; maar naar De halvekluit ²⁾ *estaminet*, waar slechts jongens kwamen.

Ward trakteerde al zijn makkers elk op een *kappertje* bier, een glaasje voor een halven stuiver. En nóg eens gaf Ward een rondje, en nóg eens.

Zóó zou 't vader en Peer en Treesje wel naar genoegen zijn! — Zóó zou ook een brave Hollandsche jongen doen!

Ook de andere jongens gedroegen zich als Vlaamsche mannen: allen achtten zich verplicht, ook elk een rondje te geven.

En onder 't bier drinken werd er gekaart, gedobbeld, met de blaaspijp op de schijf aan den wand geschoten, met den bal en de bel gespeeld — alles om geld.

Ward won met het kaarten, won met de blaaspijp, won met den bal, won met den ring, maar verloor met dobbelen.

Om tien uur verlieten ze de kroeg, allen onder den invloed van veel bier. Joelend togen ze huiswaarts, soms in draf, maar nu en dan plots als een hoopje jongensvleesch op elkaar vallend. Wat hadden ze een schik! — Hier gooiden ze een steen door de ruiten, dáár wierpen ze een kalf in een wijd water. 't Hek van een wei zetten ze wijd open en joegen al 't vee den weg op. Van een rij jonge iepen braken ze een tiental tot bij den grond af.

Zat van baldadigheid slenterden ze eindelijk rechtstreeks elk naar zijn huis, mauwend als katten,

¹⁾ Een estaminet (de Vlaming zegt: stamnee) is een kroeg.

²⁾ Een *halve kluit* is een halve stuiver.

bassend als honden, hinnekend als paarden, loeiend als koeien, blatend als schapen en knorrend als zwijnen.

Wat hadden ze een schik! — Wat een heerlijken, langen, vrijen Zondag hadden ze gehad, deze Vlaamsche jongens van dertien, veertien en vijftien jaar!

Wat was Ward zich goed zijn geluk bewust! — En nu was hij wel heel dicht bij, maar toch nog nog niet in Holland! Hoe maatloos heerlijk zou 't dan wel in Holland zijn!

Nonkel en tante waren heel blij, dat Wardje al dadelijk zulk een prettigen Zondag had gehad.

VI.

WARDJE EN DE HOLLANDSCHE ENGELTJES.

Met nonkel en tante sprak Ward nooit over Holland, en durfde zelfs niet toonen, dat hij eenig belang stelde in de Hollandsche familie, die hier woonde. Toch wou hij heel graag daar meer van weten, en begon er over met een daglooner, die soms bij nonkel Guusten werkte. Zoo kwam hij te weten, dat niet Verkuile uit Holland kwam, maar zijn vróuw. En dan wist de daglooner nog een Hollandsch gezin hier; maar dat was wel een half uur loopens ver. Deze Hollander heette Jonkhof, en had drie jonge kinderen; Verkuile was maar met zijn vrouw samen.

Ward had er alles voor over, om eens een Hollander te zien en te hooren. Het gezin van Jonkhof trok hem het meest aan, omdat daar ook

kinderen waren. In de week echter viel er aan zulk een bezoek niet te denken, omdat hij altijd werken moest. En 's Zondags zat hij te vast aan zijn vrienden. Zoo ging er week na week voorbij, dat het verlangen om Hollanders te zien wel toenam, maar de bevrediging daarvan scheen steeds onmogelijker te worden. Want altijd zat hij vast aan afspraakjes met zijn makkers. In den loop der week nam hij zich wel telkens voor, om zich nu eens niet aan de jongens te storen, maar als de Zondagmorgen was aangebroken, stonden er altijd al weer van zijn kameraads in 't poortje, en zoodra hij dezen zag, lachte er hem een volle, vrije dag van enkel vroolijkheid toe, zóó verlokkend, dat hij al zijn gemaakte plannen vergat.

Eindelijk overwon hij zichzelf. Hij maakte nonkel en tante wijs, dat hij Zondag naar Antwerpen wilde, om er iets te koopen; en aan een paar van zijn makkers vertelde hij, dat zijn vader Zondag in Antwerpen zou zijn en hem alleen wilde spreken. Hij legde allen nadruk op *alleen*, omdat hij wel wist, dat de jongens graag met hem zouden gaan.

En Zondag.... Veel vroeger dan anders was hij met zijn vee en zijn maag klaar, en eer er nog iemand aan 't poortje verscheen, was hij reeds ver weg. Hij liep zoo snel hij kon tot dicht bij de woning van Jonkhof, stapte langzaam daar voorbij in de hoop er iets bijzonders te zien, en liep dan weer met snellen stap verder. Want hij wilde daar niet komen als iemand van 't Strieske, maar als een jongen van den anderen kant. Toen hij ver genoeg was, ging hij wat in 't gras liggen, haalde de zelfgemaakte fluit van vlierhout uit den zak en begon zich wat te oefenen in 't fluiten. — Want naar die menschen toegaan durfde hij niet; maar als hij mooi floot, zouden ze wel bij hem komen. Doch nu was 't nog veel te vroeg; daarom bleef

hij hier maar rustig liggen. Hier zouden zijn makkers hem niet zoeken! — En intusschen dacht hij zich allerlei wonderlijk heerlijk in Holland, en hoopte, dat hij iets daarvan bij de Jonkhofs zou waarnemen.

Om halfnegen ging hij den langen weg weer terug tot bij Jonkhof, gluurde daar eens rond, zag een meisje van zeven of acht jaar daar bij de deur, en ging hoopvol naar een reeds uitgezocht hoekje

van den weg, waar hij neerhurkte en begon te fluiten, 't eene wijsje na het andere.

En ja, eindelijk! Daar kwamen een jongetje en dat reeds bekende meisje nieuwsgierig naar hem toe. Hij begon zijn allermooist te fluiten.

De kinderen naderden heel langzaam. Om ze meer te lokken haalde hij een vierpitpopje uit den zak, wierp het tegen den grond, en dadelijk ging

het popje rechtop staan. De kinderen keken er naar als naar een wonder.

„Houd je hand maar op, dan krijg je elk een popje van me!”

De kinderen staken de handjes uit, kregen er elk een popje in, en zeiden vriendelijk:

„Dank u wel!”

Maar ze zeiden het zoo zacht, zoo heel zacht. En Ward zag, dat hun oogjes zoo zacht hem aankeken, en die handjes waren zoo zacht, en dat lachje om hun mond was zoo teer, zoo wonderlijk. Dit waren beslist Hollandsche engeltjes.

„Zijn jullie van Holland?”

„Ja! — En ik heet Mina, en broertje heet Cor!”

O, wat klonk hem dat Hollandsch verrukkelijk in zijn ooren en in zijn ziel.

„Moe wil graag weer naar Holland, en ik ook, en Cor ook; maar Truus is nog klein: zij weet Holland niet. Dáár is Holland! Daar! Moe zegt, dat dáár Holland is, en Opa en Opoe!”

Ward staarde nu ook naar Holland. O, waar zulke engeltjes van kinderen woonden!

Ward wist niet, dat deze beide kinderen ziekelijk waren, teere sukkelaartjes. Hij kon het niet laten, ze onophoudelijk met de vriendelijkste bewondering aan te kijken. Hij voelde zijn hart week worden, en om zijn oogen krieuwelde het zoo wonderlijk, dat hij vast geloofde, dat zijn eigen gelaat al zoo wonderlijk teer en zacht werd als dat van die lieve kindertjes.

„Je kunt mooi fluiten!... Broertje vraagt, of je asjeblijft nog wat fluiten wilt!”

Ward kreeg tranen in de oogen. 't Was hem zoo wonderlijk. Fluiten kon hij niet!

Broertje kon geen tranen zien; met zijn handje streelde hij Ward over 't gelaat.

„Moet niet huilen!... Fluiten hoeft niet!”

Ward geloofde werkelijk, dat een heilige engel hem had aangeraakt; hij was geheel in de war. Mina scheen hem te willen troosten.

„Verlang je ook zoo naar Holland?... Vader zal wel weer werk krijgen in Holland; dan gaan we er weer naar toe, en je mag dan ook mee!”

Juist kwam een vrouw door 't hekje op den weg.

„O, zijn jullie daar?... Wie is daar bij je?”

„Wij zijn hier, moe!... 't Is een fluit!”

't Meisje meende, dat de jongen float om centen te krijgen.

„Moe! geef hem een cent!... 't Is een goede jongen! En hij huilde!”

De vrouw kwam nader, en Ward sprong — zijn tranen drogend en gedwongen lachend — overeind.

„Nee, madam! ik fluit niet om centen, en 'k heb niet gehuild; maar 't zijn lieve kinderen!... En misschien huilde ik wel, madam!... Maar mijn vader vaart altijd op zee....”

„Woon je hier?”

„Ginder, madam! bij mijn nonkel!”

„En waar woont je moeder?”

„Ik heb moeder nooit gekend, madam. Zij ligt op 't kerkhof in Kruisduine. Ik ben bij Peer en Treesje grootgebracht!”

De vrouw had meelijden met den gullen knaap.

„Je mag wel mee in huis komen! Je hebt zeker ver geloopen! Dan kun je wat uitrusten, en een boterham bij ons eten!”

Dat stond Ward bijster aan.

„Een boterham hoef ik niet, madam! maar ik wil wel even bij u in huis zitten.”

De kinderen hadden al elk een hand van Ward gepakt, en zoo met hun drieën volgden ze moeder naar binnen. Daar zat Jonkhof aan een moersleutel te vijlen (hij was machinist).

„Den goeden dag, meneere Jonkhof!” zei Ward,

en de kinderen vertelden, dat de jongen zoo mooi fluiten kon en gehuild had, en moeder fluisterde — ongemerkt — vader iets in 't oor.

Ward zette zich op den hem aangeboden stoel en bekeek den man, zooals hij de kinderen en de vrouw had bekeken. En wat sprak die man „schoon Hollandsch”! — 't Klonk als muziek. En wat prachtige oogen had die Hollander! — Zoo wonderlijk zacht, en je kon er aan zien, dat hij een heel wijs en goed man was.

„Kan ik je soms dienen met een Hollandsche sigaar?”

O, wat poperde 't Ward. Wat speet het hem nu, dat hij niet rooken kon. Hoe heerlijk moest het zijn, een Hollandsche sigaar te rooken.

„Wees wel bedankt, meneere Jonkhof! ik rook nooit!”

„Dan heb je misschien liever een stuk Hollandsche koek! — Nou, dat is voor zulke jonge menschen ook beter! — Toe, moeder, laat hem eens proeven!”

Allen kregen koek, en Wardje, die bang was, dat men nog veel zou vragen, begon er gauw van te eten. En intusschen bekeek hij de menschen en de meubels. . . . Hé, hier ook hing er geen „God” aan den wand, geen Onze-lieve-Vrouwebeeld, geen Heilige, niets.

Ward wist wel, dat zijn makkers deze menschen Protestanten hadden genoemd, maar niet, dat ze geheel zonder God en godsdienst leefden.

Hij keek naar de klok en zag, dat die half-twaalf wees.

„Nu moet ik gauw naar huis!” zei hij, gaf zijn fluit aan de kinderen, groette, en ging heen.

Eens op weg, merkte hij aan alles, dat het onmogelijk later dan elf uur kon zijn, en ging nog een poosje in 't gras liggen mijmeren.

„De kinderen zijn engeltjes, en de man is een

engel; maar 'k heb Treesje liever dan een Hollandsche vrouw. Hollandsche vrouwen zijn wel vriendelijk en wel goed, maar . . . , maar Bij die kindertjes zou 'k wel graag altijd wonen, en bij meneere Jonkhof ook; maar die madam had zoo'n spitse neus en zulke smalle lippen, en zij sprak zoo kort — wel mooi, wel heel mooi, maar kort, zoo pof! zoo hoh! — zoo als een geweer schiet. Nee . . . !”

Hij stapte snel aan naar huis.

Aan nonkel en tante en aan zijn makkers vertelde hij van Antwerpen, en terwijl hij maar wat verzon, was 't of er iets in zijn hart was, dat pijn deed. Vroeger had hij zoo iets nooit gekend, als hij een „leugen om bestwil” opdischte. Den heelen dag had hij pijn: dat kwam van die Hollanders!

Toen hij — heel vroeg — 's avonds op bed lag, zag hij al maar de twee Hollandsche engeltjes, en ze keken treurig, en zeiden:

„Wardje, je hebt gelogen! — Dat is niet mooi van je! — Dat doen Hollandsche jongens niet!” En hij wou de kinderen wel weggagen, omdat hij er niet van slapen kon; en hij wou ze wel aan zijn hart drukken, omdat hij ze zoo lief had.

VII.

WARDS BEZOEK BIJ EEN HOLLANDSCHE MADAME.

Wat voelde Wardje zich vreemd heel de week. Hij deed zijn werk wel goed; maar zijn gedachten waren er niet bij, want hij hoorde 't maar altijd: „Dat doen Hollandsche jongens niet!”

Klaar had hij 't in de oogen van die kinderen en van Jonkhof gezien, dat ze niet liegen konden. Soms spiegelde hij zich in 't kleine spiegeltje, om te onderzoeken, waaraan 't in zijn gezicht te zien zou zijn, dat hij zoo gemakkelijk kon liegen. En als hij weer bij zijn makkers was, zou hij ook hun gezicht onderzoeken, want het was zeker, dat ze veel gemakkelijker konden liegen dan de waarheid zeggen.

Neen, hij wilde heelemaal niet weer met die jongens uit! — En liegen wou hij ook nooit meer! Ja.... maar.... hij kon toch ook zoo'n heelen langen Zondag niet in 't gras gaan liggen, of wat met de geit of met de konijnen zich bezig houden. Nonkel zat bijna heel den Zondag in de estaminet, en 's namiddags tante ook.

Hij zou dan heel alleen....

O, maar wacht! — Verkuile was er ook nog!

Madam Verkuile was ook een Hollandsche! Daar moest hij ook nog naar toe!

Die gedachte liet hem niet met rust. En eer er nog twee Zondagen — waarover hij verdriet had, omdat hij toch weer met die jongens was uitgeweest — achter den rug waren, had hij een vast plan: den volgende Zondag wilde hij naar Verkuile. Hij verzon voor nonkel en tante en voor de jongens geen „leugens om bestwil”. Hij zou niets, heelemaal niets zeggen; maar heel vroeg op weg zien te komen, en als ze hem vroegen, waar hij was geweest, zou hij zeggen:

„Overal en nergens.

Nergens en overal.

Hoog en laag,

Nacht en daag.

Weet je 't niet,

Schaadt je niet!”

Daar zouden ze wel om lachen, en als ze toch aanhielden met vragen, zou hij wel een ander rijmpje verzinnen!

Zondag toog Ward er weer op uit, heel vroeg. Hij liep Verkuile's woning wel een half uur voorbij, slenterde daar een uurtje rond en stapte dan weer terug. Vóór 't huis, dat door een grooten tuin van den weg was gescheiden, bleef hij staan als om den stand der gewassen te bekijken. Hij hoopte, dat er wel eens iemand naar buiten zou komen, en dan zou hij wel een praatje beginnen.

Na lang wachten, waagde hij 't door 't hekje te gaan, als om de vruchten van naderbij te bekijken. Doch hij vreesde voor een dief aangezien te worden en ging weer naar den weg. Misschien waren de menschen niet thuis, dacht hij, en liep weer heele einden heen en terug voorbij het huis van Verkuile.

En daar eens stond madam Verkuile bij 't hek, alsof ze hem opwachtte. Wardje was dadelijk wat beteuterd, omdat hij het er voor hield, dat zij al lang hem daar had gezien.

„Zoo, me jongen! Jij wacht hier zeker op iemand?” Hij hoorde dadelijk dat „schoon Hollandsch.” Haar invriendelijke toon, en de uitdrukking van oprechte belangstelling op haar gelaat namen hem dadelijk voor haar in. Met hooge achting zag hij tot de tengere statige gestalte op.

„Op iemand wachten. . . . Ja, eigenlijk wel, madam!” Reeds was hij aan 't verzinnen van een onwaarheid, en vreesde, dat hij al weer iets onwaars had gezegd; doch hij overdacht de gesproken woorden, en verzekerde zichzelf, dat hij niet had gelogen, want hij wachtte op háár. En dadelijk besloot hij, haar dit — indien zij er naar vroeg — openlijk te zeggen. Tegenover menschen uit Holland mócht je niet liegen, en kón je ook niet liegen.

„Jij bent immers knechtje bij Guusten. . . .”

„Bij Guusten Platpet, madam! Dat zijn mijn nonkel en tante!”

Zacht verontwaardigd keek ze hem aan.

„Maar, mijn jongen, zóó mag je je nonkel niet noemen! — Hij heet toch Boulanger!”

Ward kleurde, en dat beviel de vrouw goed.

„Maar, madam! anders kennen ze mijn nonkel niet!”

„Zoo? — Dat meen je! — Jij heet ook niet Wardje Rap, maar Eduard van Rotte!”

Hij deed, van verbazing, een stap terug.

„Maar *ik* neem het niemand kwalijk, dat ze mij Wardje Rap noemen. Zoo heb ik altijd geheeten.”

De vrouw glimlachte.

„Nou, *Wardje Rap* is ook nog zoo'n leelijke naam niet. Maar *Platpet*.... En 'k heb je nonkel nooit anders gezien dan met een hoed op. — Maar als je toch wachten moet, kon je net zoo goed zoo lang bij mij in huis komen!”

Dat wou hij wel graag. Wat voelde hij zich eigen met deze vrouw, die hem al zoo goed kende. Maar hoe ter wereld kende zoo'n Hollandsche vrouw hem zoo precies? Want alleen mijnheer pastoor en de Eerwaarde broeder van de school in Kruisduine hadden maar hem gekend als Eduard van Rotte. — Zou.... zou.... madam Verkuile misschien.... kon ze misschien geen zuster of zoo van zijn vader of van zijn moeder wezen? Vader was toch ook van Hollandsche afkomst!

Vol gedachten daarover volgde hij haar tot in de woonkamer, waar ze hem een stoel aanbood. Even moest hij gauw alles in oogenschouw nemen. Wat was het hier net en rein, o! — Nog veel, veel Hollandscher dan bij Jonkhof. — Maar dit was ook een veel liever vrouw, en zoo zacht, zoo meelijdend. Deze vrouw zou hij wel tot moeder willen hebben. Als hij hier eens was gekomen, toen moeder stierf....

Neen, hier hing ook geen „God” en geen enkel beeldje aan den wand, en toch.... toch.... was hier iets van dat wonderlijke, dat hooge, dat hij weleens in de kerk van Kruisduine had gevoeld; iets van heilig, iets van.... Bij Jonkhof was daarvan niets.... De kindertjes misschien.... Maar hoe deze vrouw hem zoo kende?.... Wel, waarom zou hij haar dat niet durven vragen?

„Madam! — als 'k vragen mag — hoe kent u me zoo precies?”

Zij keek hem glimlachend schuin aan.

„Ik weet nog veel meer van je!”

„Ook, dat ik naar Holland zal gaan?”

Hier wou hij 't wel graag eens daarover hebben.

„Zoo, denk jij naar Holland te gaan! — Nee, dat wist ik niet, maar wel, dat jij met eenige jongens van hier jonge boomen langs den weg hebt gesloopt, een kalf in 't water gesmeten en

laten verdrinken, een telegraafdraad hebt doorgesnapt, en — wacht eens! — wat meer?

Wardje hielp haar:

„En ruiten stukgegooid, en een wagen een ongeluk laten krijgen, en peterolie in een regenput gegoten maar nu weet ik het al: u hebt het in de gazette ¹⁾ gelezen. Daar stond mijn naam ook bij en mijn bijnaam. Maar ik heb het niet mee-gedaan! Dat zal u ook wel hebben gelezen!”

„Dat is ook waar, mijn jongen! — Daarom stelde ik belang in je, en ben ik blij, dat je nu eens hier bent. — En je weet wel, de zaak komt voor 't gerecht! —”

„Is al voor 't tribunaal ²⁾, madam! — De anderen geven er niet om; en ik ook niet, omdat ik er wel bij was, maar het niet mee heb gedaan. Ik heb telkens gezegd, dat ze het niet moesten doen!”

De vrouw schudde het hoofd.

„Ik begrijp toch zoo'n leven niet. Heel den heerlijken Zondag zóó vermallen. — Denk je er dan nooit aan, dat je van alles eens voor God rekenschap zult moeten geven? — Bij zulke makkers is je ziel niet veilig. Je ziel, mijn jongen, je ziel! — Je zoudt toch niet voor eeuwig verloren willen gaan? Je zoekt toch je geluk, je eeuwig geluk! Je oom en tante spreken daarover zeker nooit met je! — Neen, dat zal niet. Zoo is Boulanger niet! Weet je wat? Kom in je vrije Zondags-uren maar hier!

Mijn man zou ook wel van je houden. Zou je dat willen doen?”

Ward was verward. Rekenschap geven voor God wat in de wereld kon de vrouw daarmee bedoelen! Zijn ziel Wat voor 'n ding was dat? Zijn ziel niet veilig bij zulke makkers voor

¹⁾ Krant. ²⁾ Gerecht.

eeuwig verliezen.... eeuwig geluk.... Zeker, 't was alles iets hoogs, iets van veel belang; maar wat was dat alles toch!... In elk geval waren Hollanders heel anders dan Vlamingen. Nooit, nooit had hij iets van die dingen gehoord.... Ja, een beetje gelijk had ze wèl: zijn makkers hadden hem nu al in aanraking met het gerecht in Antwerpen gebracht.

Zij schonk koffie in en presenteerde koekjes.

„Nu? Zou je dat niet willen doen? Zoo Zondags hier een paar uurtjes komen? Je zoudt er nooit spijt over krijgen!”

„Ik zou dat gaarne doen, madam! Wel 's morgens, en wel 's middags, en allerlieft 's avonds. En zoudt u dan ook van Holland vertellen? Ik hoor niets liever dan van Holland!”

„Zeker zal ik je van Holland vertellen; maar ook van een veel heerlijker land!”

Hij dronk zijn koffie, en at zijn koekjes op.

„Madam, nu moet ik naar huis. En dan kom ik Zondag weer hier!”

Zij keek hem ernstig aan.

„Weet je zeker, dat je dan nog leeft, Ward? Of dat je dan niet ziek zult zijn?”

Hij keek haar vreemd aan.

„Wij weten van niets, mijn jongen! God alleen kent ons lot. In zijn hand is ons leven. Bij alles moeten we aan Hem denken, en hoe we tot in 't kleinste van Hem afhankelijk zijn. Hij is zoo machtig, zoo groot, zoo goed, en wij zijn zoo hulp-behoevend, zoo klein, zoo verkeerd. — Ja, je moet nu weg: dus, als de Heer wil, kom je Zondag hier maar weer. Kom maar zoo vaak je er zin in hebt. Je moogt hier komen alsof je een eigen kind van ons was, hoor, mijn jongen! — En maar niet meer met slechte makkers je ophouden!”

Zij stak hem haar hand toe.

„Nu, mijn jongen! de Heere beware je!”

Hij sloeg de oogen neer en zei:

„Ja, madam! wees wel bedankt!”

Hij ging heen.

Hij voelde zich, of hij een uur in een heel vreemde wereld had doorgebracht. Hij was er nu zeker van, dat er iets bestond, iets van heel veel belang, van 't allerhoogste belang, en dat hem nog geheel onbekend was. En zijn vader, en Peer en Treesje, en zijn makkers wisten daarvan ook niets, niets, niets.

In diep gepeins stapte hij over den weg....

„Ward! — Ward!....

Ward Rapzak!....”

Hij hoorde wel, dat één der makkers hem riep, maar ging door, of hij niets hoorde.

„Ward! — waar ben je geweest?”

Hij ging door.

„Leelijke West-Vlaamsche verrader! — We zullen je wel vinden. Valsche stiekemer! wacht je uur maar af!”

Ward achtte deze jongens werkelijk tot alles in staat, en was blij, dat hij zijn eigen poortje weer binnenstapte. Nauwelijks had hij, na zijn werk gedaan te hebben, het middagmaal genuttigd, of hij hoorde op den weg bekende stemmen, die hem vriendelijk riepen. Doch spoedig begonnen ze te schelden, en eindelijk allerlei dreigementen uit te schreeuwen.

„Zoo — zei oom — dan is eindelijk de vriendschap in vijandschap overgegaan! — Nou, je hebt het nogal lang in vrede volgehouden. Je valt me niet tegen!”

Tante had meelijden met hem.

„Dan moet hij maar met ons mee naar de estaminet!”

Maar dat wou oom niet; en Ward zei, dat hij

wel wat gezelligheid zou vinden bij 't vee. Maar toen oom en tante de deur uit waren, zocht hij een verborgen plekje in 't hooi. Daar wou hij liggen denken aan Holland en aan wat madam Verkuile voor vreemds had gezegd.

Maar nauwelijks lag hij daar, of hij viel in slaap.

VIII.

HOE WARD ONTKOMT AAN DE WRAAK VAN ZIJN MAKKERS.

Heel de week had hij altijd veel te denken. Of hij wel ooit een Hollandsche jongen zou kunnen worden! — Die madam Verkuile sprak van zulke vreemde dingen, dingen, die je van binnen pijn deden. En ze wist nog een veel heerlijker land dan Holland. — Ja, vader was ook eens ergens in een heel ver land geweest, en daar kon je, 's zomers en 's winters, en al vroor het, dat het kraakte, de lekkerste vruchten van de boomen plukken; sinaasappelen en vijgen. — Ja, Zondag zou hij weer naar Verkuile gaan! — Maar die nare jongens! — Ze zouden hem best in 't water durven smijten, net als dat kalf-arm beest! — met een paal duwden ze het er onder. En toen 't water bobbelde.... toen 't arme dier rochelde.... toen ze 't zagen sterven, joelden ze van pret. Als ze hem ook eens....

Daarover dacht Ward van 's morgens tot 's avonds. Hij vreesde voor de schavuiten; als hij naar Verkuile ging, zouden ze hem opwachten. Maar hij zou ze wel!

Zaterdag kookte tante roode bieten voor den Zondag. Ward zag haar het roode sap afgieten in een emmertje. Net bloed!

Hè, ja! — bloed!....

Hij wist nog een gedroogde varkensblaas in de schuur, haalde deze en goot er het roode sap in. Haastig sloop hij er mee naar de schuur en verstopte het daar.

Zondagmorgen was Ward niet zoo vroeg als anders. Hij dacht, de jongens al weer te zullen hooren; maar 't bleef stil bij 't poortje.

Zij zijn al op weg, om zich te verstoppen en mij onverhoeds aan te vallen — dacht Wardje, en even vloog de angst hem aan. Doch lang duurde dat niet. Zoodra hij gereed was, om naar Verkuile te gaan, ging hij naar de schuur, wikkelde zorgvuldig zijn zakdoek om de varkensblaas met bietensap er in, en frommelde het zaakje zóó in zijn zak.

Werkelijk hadden de jongens zich langs den weg verstopt, om zich op den „verrader” te wreken. Ward toch had voor den rechter de volle waarheid gezegd; zij hadden allerlei leugens verzonnen. Ward had dit ook moeten doen, meenden ze.

O, zoo behoedzaam stapte Ward langs den weg, steeds de hand aan den geheimzinnigen zakdoek. Zijn oogen vlogen van links naar rechts, en als hij maar eenig geritsel hoorde, schrok hij. Toch zette hij door, omdat hij naar Verkuile wilde. Hij had het madam beloofd, dat hij zou komen.

Daar merkte hij, dat achter hem drie jongens uit den wal kwamen. Dadelijk begreep hij, dat de anderen zich een eindje verder hadden verstopt, en dat hij dus ingesloten was: hij kon vóór- noch achteruit. Doch hij ging gewoon door alsof hij nergens erg in had.

Plots voelde hij zich bij den nek gegrepen. Dadelijk kletste Ward zich den bollen zakdoek in 't gezicht en begon te schreeuwen:

„Moord! moord! — ze hebben met een mes gestoken!”

De jongens zagen het bloed langs zijn hoofd stroomen; ze zagen zijn bebloede handen; ze zagen . . . hem als dood in elkander zakken.

De jongens, in doodsangst omdat ze een moord hadden gepleegd, stormden hals over hoofd weg, al verder, zonder om te zien of zich te verpoezen.

Even beurde Ward het hoofd op: hij zag ze heel ver, en al nog maar hard loopend. Hij keek ze zoo lang na, tot hij niets meer van hen zag.

Nu ging hij staan, begaf zich naar 't water, en wiesch het bietensap van gelaat en handen. Hij bekeek zijn broek, trok zijn jas uit en reinigde deze. Op zijn gemak gluurde hij naar alle kanten heen, of zich de jongens ook weer vertoonden. Hij zag echter niemand, en daar hij niet met natte vlekken in zijn kleeren gezien wilde worden, drentelte hij hier rond, tot wind en zon de vlekken hadden doen verdwijnen. Toen ging hij naar huis. Want om de jongens durfde hij nu niet naar Verkuile. En heel den Zondag bleef hij nu binnen de grenzen van zijn ooms eigendom, zonder een woord te kikken van wat er gebeurd was. En tot den volgenden Vrijdag kwam hij niet alleen in 't geheel niet op den weg, maar zorgde er zooveel mogelijk voor, dat men hem van den weg af zelfs niet zou kunnen zien.

Woensdag fluisterde het hier en daar, dat er Zondag een jongen was vermoord; Donderdag vertelde men het overal als een zekerheid, doch niemand wist, wie de vermoorde was. Tante vertelde het aan Ward, en Ward zei:

„Die het 't eerst verteld heeft is zelf de moorde-

naar!" Tegen den avond gingen heel veel menschen langs den weg, want men had hooren zeggen, dat er de bloedplas nog was te zien. En nu vertelde men, dat de vermoorde een jongen uit Antwerpen was.

Vrijdag ging Ward ook eens kijken. Er stonden weer eenige menschen bij, en Ward zei:

„'t Is geen bloed; 't is bietensap!"

„Dan is jouw bloed ook bietensap!" zei een groote lummel, en wilde Ward een mep geven. Doch Ward bukte onder den mep door en zei:

„Het is ook bloed van mij!"

Toen in eens zag men in de verte iets vreemds naderen: een hoop menschen en paarden.

„Daar heb je al de veldwachters!" zei er een.

„'t Zijn soldaten!" verzekerde een ander.

Nieuwsgierig keken allen naar den naderenden troep, en ondertusschen kwam zeer gejaagd een meisje aanloopen. Zij riep haar broer.

„Hippliet! moeder zegt, dat je dadelijk thuis moet komen. Dadelijk! — 't Is oorlog!"

Allen zagen den ernst van 't meisje en kwamen om haar heen.

„Wat zeg je? — Oorlog? — Hoe weet je dat?"

Het meisje greep haar broer bij den arm.

„Toe, kom! — Moeder huilt zoo! — Thuur is gauw even thuis geweest. Over een uur vertrekken ze naar Luik. Gauw wat, of anders zie je hem misschien nooit weer!"

De menschen stonden daar als door den donder getroffen. De broer en zuster liepen in draf naar huis. Ward had meelijden met het jonge meisje en haar moeder, omdat beiden huilden. Wat oorlog was, wist hij niet. Maar die daar bij hem stonden schenen 't wél te weten, en dat het iets vreeselijks was. Zij bleven hier wachten op de naderende soldaten; maar Wardje dacht: bij mijn huis kan ik ze even goed zien als hier! Op een drafje liep hij heen,

en zoodra hij de deur van zijn woning open had, riep hij:

„Nonkel! tante! 't is oorlog! — En er komen een heele boel soldaten langs den weg. O, duizenden! Kom gauw kijken!”

Plots hoorde hij deuren open kletsen en toesmaken en tweeërlei angstige stem:

„Wät zeg je? — Oorlog?....”

Bijna op 'tzelfde oogenblik stonden, hijgend, alle drie aan den weg.

„'k Heb gister al zoo iets gehoord — zei nonkel — maar 'k lachte d'r mee. Nou lijkt het wel, of 't waar is!”

IX.

WARD KRIJGT EEN BOODSCHAP VAN ZIJN
VADER, DAT HIJ NAAR HOLLAND
MOET KOMEN.

Evenals overal, waren Zaterdag ook op 't hofsteedje van nonkel Guusten allen in de war. Gewerkt werd er niet; nergens. 't Was oorlog tuschen Duitschland en Frankrijk en de Duitschers stonden al voor de Belgische grens. Wardje, die wel zag, dat nonkel en tante beiden in 't geheel geen belang in 't gewone werk stelden, liep ook maar wat rond. Nu ja, hij zorgde wel trouw voor zijn vee; maar meer deed hij niets. Hij had wel behagen in dezen eigenaardig gespannen toestand. En 's avonds, toen de menschen hier en daar bij troepjes stonden te praten, merkte hij wel, dat ook andere jonge menschen er goed geluimd onder waren: 't was nu eens iets anders dan altijd, iets héél anders; de groote menschen schenen ineens minder kleinzielig te zijn, omdat er nu iets groots, iets heel zwaars gebeurde. Het zware, drukkende was den menschen aan te zien. En hoe later op den avond, hoe gezelliger het werd. Want de menschen liepen af en aan; de eene kwam gauw dit, en de ander dàt vertellen. Aan slapen scheen niemand te denken.

En Wardje dacht: wat zal dat morgen een Zondag zijn! Zou hij naar Verkuile gaan?

Den anderen morgen stonden de boer en Ward al weer vroeg aan den weg, om nieuws op te vangen. De boer dacht er over om straks naar Antwerpen te gaan. Ward wou wel graag mee, maar nonkel wilde, dat hij bij tante thuis zou blijven.

Terwijl ze daar stonden, kwam er een aarde-
werker langs den weg, en Ward meende dezen
te herkennen.

„Ja, nonkel! — zei hij — dien man ken ik. 't Is
een vriend van vader; hij is wel eens bij ons ge-
weest in Kruisduine. 't Is Leo van Breskens.
Vroeger was hij op een zuiger; misschien nog
wel. Mij zou hij niet meer”

De man kwam naar hen toe.

„Den goeden dag! — Ik moet bij een zekeren
August Boulanger zijn; zou je mij”

„Dat ben ik zelf, vriend!” zei nonkel Guusten.

„Kom, dat treft goed! — Ik heb een boodschap
van Emiel van Rotte, of Miel den Hollander, zoo-
als ze zeggen. Een boodschap voor zijn zoontje!”

Wat was Ward blij.

„Ik ben zijn zoontje! — zei Ward — en ik ken je
nog wel. Je ben Leo! — Heb je vader gesproken?”

Nonkel Guust noodigde den man in zijn huis, en
alle drie stapten binnen. Ward vertelde dadelijk
aan tante, wie de vreemdeling was.

„Ja, — zei Leo — Miel had o, zoo graag zelf
willen gaan. Ik ben bij hem aan boord geweest
aan den Hoek van Holland. Er mocht niemand
aan land gaan. En al had dat gemocht, dan durfde
je vader toch niet naar hier te komen, omdat ze
hem dan naar 't front zouden zenden. Want je
vader zei, dat België zeker ook in oorlog kwam.
En daarom heeft hij mij opgedragen, je te zeggen,
dat je zoo gauw mogelijk op reis moet gaan naar
Holland, naar Rotterdam. Hier is een kaartje, waar
't op staat, bij wien je je aanmelden moet. 't Is een
herberg, en daar is een man, die voor je zorgen
zal: 't staat alles op dat briefje. — En hier zijn
zes rijksdaalders van je vader voor je: daar kon
je 't wel mee doen, zei hij.”

Even zaten allen als verweesd om de tafel. Ward

overviel deze boodschap als een donkere nacht. Want dat hij alleen die groote reis naar Holland zou moeten doen, was nooit in hem opgekomen. En op bezwaarden toon zei hij:

„Maar ik zal Rotterdam alleen nooit kunnen vinden! — 'k Ben er nooit geweest.”

„De jongen komt er nooit! — zei tante. — Dat vindt hij nooit!”

Leo lachte om die bezwaren en zei:

„Ik heb die reis al zoo vaak gedaan: dat beteekent niets; nog minder dan van hier naar Antwerpen. Want in Antwerpen koop je maar een spoorkaartje voor naar Rotterdam; je stapt in den trein, en je komt er vanzelf. Ben je daar, dan vraag je maar den eersten den besten den weg; iedereen zal je helpen. En een agent helpt je altijd! — Ik zou mijn kind van zeven jaar wel alleen naar Rotterdam laten reizen. — Werkelijk, dat beteekent niets. En dan.... je hebt je mond bij je, en — geld.”

De lucht klaarde voor Ward heelemaal op: hij had in eens moed in overvloed. Dat hij zoo plotseling, zoo geheel onverwacht, naar Holland zou, dat verwarde hem nog een oogenblik.

„Als 't *mijn* jongen was, bleef hij hier — zei nonkel Guusten een beetje bar. — Ik zou mijn jongen niet naar die kaaskoppen sturen. Ik houd van die lui niet. Ze vragen veel en geven weinig!”

„Nou — zei tante — je hebt nooit veel goeds van die Hollanders gehoord! — Arme jongen, wie weet, wat je nog boven 't hoofd hangt. — Maar je vader moet het weten. En 't is voor zijn verantwoording. Maar ik zeg ook: als je mijn jongen was, zag ik je liever naar 't kerkhof gebracht dan naar Holland.”

„Ja, — zei nonkel — Miel moet het weten! De boodschap is hier nu, en 't geld, en Ward moet dus naar Holland. 't Spijt mij om Ward. — Ja,

mijn jongen! als je eens onder de plak zit van de kaaskoppen, zul je nog vaak denken aan 't mooie leventje, dat je hier bij je nonkel en tante had. Maar, zooals ik zeg: je vader moet het weten!"

Wardje was in zijn hart blij. Van wat oom en tante zeiden, geloofde hij niets; hij had hen wel meer zoo over de Hollanders hooren spreken. — Maar toch zette hij een beetje een bedrukt gezicht, uit vrees, dat ze hem zouden verwijten, wat Treesje hem verweet, toen hij haar had gezegd, dat hij zoo gaarne naar Holland wilde.

Leo lachte wat om de zwarigheden van den boer en de boerin.

„Ik heb veel met Hollanders omgegaan — op den zuiger was ik maar de eenige Vlaming, anders allemaal Hollanders, maar ik zeg, dat het een goed volk is. Natuurlijk, je hebt overal goeien en kwaaien; maar ik — je moet het mij niet kwalijk nemen, dat ik het zeg — ik ben wel zoo lief onder de Hollanders als onder de Belgen. — Maar elk moet dat zelf weten. — Ik heb nu mijn boodschap gedaan. — Ik ben er nu van af; nu reis ik maar verder!"

„Nee! — zei de boer — je moet vanmiddag bij ons blijven eten!"

De boerin drong hem ook vriendelijk daartoe; en Ward . . . had natuurlijk als ondergeschikte hier niets te zeggen, en zei ook geen woord, — met zijn mond niet. Maar met zijn oogen zei hij — zonder dat nonkel en tante er iets van merkten — zóó veel, dat Leo toestemde, om hier te blijven eten. Leo had Hollandsche tabak en sigaren bij zich, en liet den boer maar rooken.

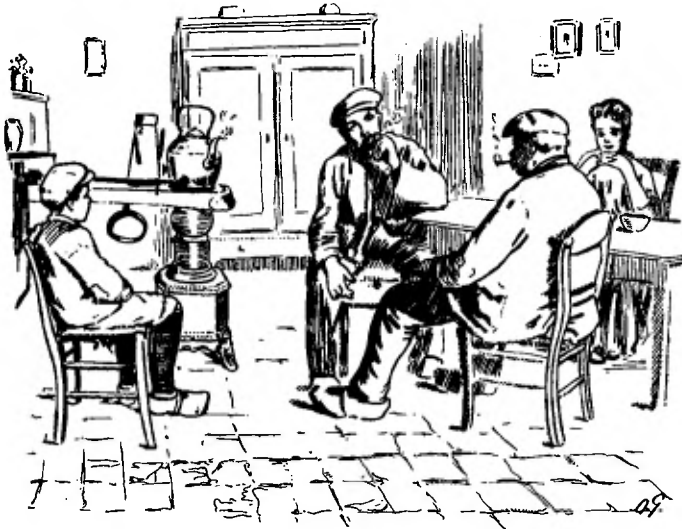
„Ja, — zei de boer — tabak van de Hollanders is best; die eer moet ik ze geven!"

Ze praatten nu druk over den oorlog en over allerlei mogelijkheden. Maar Ward, die meer be-

lang bij Holland had, wist Leo bij oom weg te kapen, en liet hem allerlei van Holland vertellen. En toen eindelijk tante had opgedischt en allen aan tafel riep, zei Leo tot Ward:

„Jij moogt onzen lieven Heer wel op je bloote knieën danken, dat je zoo gauw mogelijk naar Holland gaat!”

Toen de maaltijd gedaan was, stapte Leo op.

En tante begon nu — door Ward geholpen — al zijn kleergoed na te zien en in te pakken. En toen ze daarmee gereed waren, ging ze lekkere boterhammen klaarmaken voor Ward om op reis mee te nemen: een stapel, dat hij ze in geen drie dagen zou kunnen opeten.

Nonkel zat ondertusschen in de herberg „Het Strieske” en vertelde daar het nieuws, en zocht er de noodige inlichtingen voor de reis naar Rotterdam.

Toen hij weer thuis kwam, was alles voor Wards reis gereed, en zei hij luchtig:

„Nou -- naar ik in 't Strieske hoor, beteekent het niemendal voor zoo'n jongen, om de reis alleen te doen. Om acht uur morgenochtend gaat de trein van Antwerpen. Ik zal meegaan, en je een kaartje koopen, en je in den goeien trein brengen. Je kunt daar blijven zitten tot Rotterdam. — Maar 't is mogelijk, dat je er in Rozendaal even uit moet voor de douane, om te laten zien, wat je bij je hebt. Je doet dan maar zooals alle reizigers doen en je bent klaar.”

Er werd nu over niets gesproken dan over de groote reis naar Holland; en meermalen zei nonkel:

„Al schoten ze mijn huis plat, dat ik geen onderdak meer had, dan ging ik nog niet naar Holland. Nee, dan ging ik naar Frankrijk, wat jij, wijf?”

„Ja hoor! -- nooit naar Holland! — Maar 't heeft Miel altijd verdraaid in zijn hoofd gezeten!”

En Wardje . . . zette een bedrukt gezicht; maar in zijn hart danste het.

Morgen al naar Holland!

X.

IN DEN TREIN NAAR HOLLAND.

Daar zat dan Wardje in den trein naar Holland. En tegenover hem een heerschap met vriendelijk gelaat; overigens niemand in deze afdeeling.

Hoe wonderlijk was 't hem te moede! Want alles, alles zou nu vreemd voor hem zijn, heel de wereld anders dan die waarin hij nu altijd had geleefd. Even huiverde hij, alsof 't hem speet, dat

hij op dezen weg was. Maar de zekerheid in zijn hart, dat alle Hollanders goede menschen waren, en hem wel zouden helpen om Kees van Rotte te vinden, wekte zijn moed weer op.

Beurtelings keek hij, nu links, dan rechts, naar buiten, of 't zoo langzamerhand al iets op Holland begon te gelijken, maar 't landschap, waar de trein doorreed, scheen wel steeds armelijker te worden. Toen begon hij te twijfelen, of hij wel in den trein naar Holland was gestapt.

Steelsgewijze bekeek Wardje zijn reisgenoot. Die heer — dacht hem — was een handelsman, en misschien iemand, die veel reisde, en dus wel zou weten, of dit de trein naar Holland was. Wardje bekeek zijn kaartje nog eens en richtte zich dan tot zijn overbuurman.

„Moet u ook naar Holland, mijnheer?”

„Ja, mijn jongen! — zei het heerschap vriendelijk — en jij moet dus ook naar Holland!”

„Ja, mijnheer! ik moet naar Rotterdam!”

„Zoo? — Reis je voor 't eerst naar Holland?”

„Ja, mijnheer! — en ik weet nergens den weg. Bent u een Hollander?”

„Ja! — En jij een Vlaming zeker?”

„Ja, mijnheer!”

„Nu, ik reis over Rotterdam, en tot zoover blijf je maar bij mij: dan zal je wel goed terecht komen!”

Daar heb je 't al! — dacht Wardje — de eerste Hollander, dien ik ontmoet, is al heel vriendelijk. Wardje wist niet, of Rotterdam nog heel ver af, of dichtbij was, en vond het 't best, om dezen vriendelijken man maar dadelijk alles te zeggen, wat deze noodig had te weten, om hem te helpen.

„Zie, mijnheer! op dit kaartje staat, waar ik zijn moet!”

De man las het kaartje en keek dadelijk den jongen met zwaarmoedigen blik aan: want op 't

kaartje stond het adres van een zeemanskroeg, in een buurt, die de man wel kende.

„Wat moet je daar doen, mijn jongen?”

„Daar moet ik wachten, tot Kees van Rotte daar komt. Kees van Rotte is een vriend van vader, en die zal mij aan werk helpen hier of daar op een fabriek of zoo iets; of als 't mogelijk is, bij een boer. Want ik ben van 't boerenvak.”

De heer glimlachte even, omdat dit kleine ventje, dat nog geheel een kind geleek, sprak van 't boerenvak, alsof hij al een groote kerel was. Hij vroeg:

„Waar kom je vandaan?”

„Van dicht bij Antwerpen, mijnheer!”

„En waarom verlaat je nu je vader en moeder? Om den oorlog toch niet? Je bent nog zoo jong; en nu al naar een vreemd land! En zoo alleen!”

Wardje begon al veel van den heer te houden, omdat hij merkte, dat deze belang in hem stelde en iets als meelijden met hem toonde. En openhartig vertelde hij hem alles.

„Mijn moeder heb ik nooit gekend, mijnheer! En vader is zeeman, die kwam maar zoo eens een enkelen keer thuis. Ik woonde dan bij Peer en Treese in Kruisduine, die heel goed voor mij waren en van wie ik veel houd. Maar toen ik goed geleerd was en van school kon, bracht vader mij bij nonkel Guusten, hier dicht bij Antwerpen. Daar zou 'k wel langer gebleven zijn, maar nu 't oorlog werd, kwam er een man bij nonkel Guusten met een boodschap van vader, dat ik zoo gauw mogelijk maken moest, dat ik in Holland kwam. Hij zei, dat vader gevangen was, niet van vechten of stelen, maar omdat het oorlog was. En eigenlijk was hij niet gevangen, want hij was niet in een gevangenis en misschien kwam hij gauw weer vrij. De man heeft mij dit kaartje gegeven en gezegd, dat ik hier naar toe moest gaan, en daar

zou Kees van Rotte komen, om mij voort te helpen."

De heer zag met medelijden op den jongen neer: nooit een moeder gekend, en zijn vader altijd ver weg, en immer thuis bij vreemde menschen. Hij begon al veel van den jongen te houden, en overlegde al met zichzelf, of hij zelf dezen jongen niet in dienst kon nemen. Maar 't hinderde hem erg, dat dit vriendelijk ventje een paar maal den naam des Heeren had misbruikt, en toen Wardje dat weer deed, zei de man:

"Hoor eens, mijn jongen! — Jij zegt zoo nu en dan *Och Heer!* — Mag je dat wel zeggen?"

Ward keek den heer vrijmoedig aan en zei:

"Zeker mag dat, mijnheer! want anders zou ik het niet doen: Vader zegt het ook altijd, en Peer en Treesje ook, en nonkel Guusten en tante. En dat zijn toch allen goede menschen, die geen kwaad doen."

De man schudde met het hoofd en vroeg:

"Ken je dan de tien geboden niet?"

Wardje draaide 't hoofd opzij en glimlachte.

"De tien geboden Gods en de vijf geboden der Heilige Kerk, nou, of ik die ken, mijnheer!" De man begreep nu dadelijk, dat de jongen Roomsch was, en maakte hem duidelijk, dat hij den naam des Heeren niet ijdelijk mocht gebruiken, en wees er hem op, dat de Heere niet onschuldig houdt, die zoo maar zonder gedachten „Och Heer!" zeiden. „Wist je dat niet? Heeft niemand je dat ooit gezegd?"

"Neen, mijnheer! maar nu zal ik 't nooit meer doen!"

"Maar je kende toch de tien geboden!"

"Ja, mijnheer! maar wie kent die niet? — Niemand heeft het mij ooit gezegd!"

"De pastoor ook niet?"

"Mijnheer pastoor zei 't altijd zelf!"

De man schudde weer het hoofd, en vertelde hem van Gods heiligheid en van Zijn groote liefde

tot de menschen, waarnaar Ward met belangstelling luisterde.

De heer bekeek Wardje van top tot teen, en dacht: 't lijkt wel een beste, brave jongen; maar zou hij wel in alles flink zijn? Want wat had je aan een jongen, die wel vriendelijk en beleefd is, maar toch niet van aanpakken weet, en misschien slordig in zijn werk is? Hij zou hem dadelijk op de proef stellen, en bekeek goed zijn kleeren. — Neen, er ontbrak geen knoop, en de schoenveters zaten stevig gestrikt. Dat was al heel goed. Maar hij wilde meer weten, nam een pakje uit zijn koffer, en begon aan het touwtje, dat er om heen zat te morrelen, alsof hij het niet los kon krijgen.

„Heb je soms een mes in je zak?”

„O, jawel, mijnheer!” en met dat hij het zei, had hij het mes al vast, opende het en gaf het aan zijn overbuurman. Maar intusschen bekeek hij het touwtje, waaraan de man bezig was. En de andere zag, dat het mes goed was geslepen. Wel, wat had hij daar een schik van. — Hij wilde nu het touw los snijden, maar Wardje voorkwam hem.

„Mijnheer! ik kan 't makkelijk los maken! Vader vond het altijd zonde, om een touw stuk te snijden, want dan is 't kapot. Zal ik 't even losknoopen?”

Jawel, in een ommezien had Ward het touw los, en mijnheer had een schik, alsof hij een prachtig geschenk had bekommen. Hij liet hier echter niets van blijken, opende het pakje en zei:

„Kijk eens! — je lust zeker ook wel een broodje?”

Meteen nam Ward zijn eigen pak, opende 't rap en liet zijn vriend zien, dat hij zelf overvloedig boterhammen bij zich had.

„Dank u, mijnheer! — er is al goed voor mij gezorgd: vindt u niet, dat ik wel voor twee dagen genoeg heb?”

„Wel voor drie!” lachte mijnheer, en stelde voor

om nu samen maar iets te nuttigen, en Wardje wilde er maar dadelijk inhappen, doch ineens scheen hij het met zichzelf niet ééns te zijn, of hij eerst al of niet het teeken des kruises zou maken. Hij wachtte nu af, wat zijn overbuur deed. Deze sloot even de oogen, vouwde de handen en bleef zoo even stil zitten. Ward merkte dat hij zijn lippen bewoog, en toen mijnheer begon te eten vroeg Ward:

„Leest u altijd eerst een gebed?”

De man, die wel wist, dat *een gebed lezen* be-teekende: *bidden*, zei:

„Ja, jij niet?”

„Anders altijd, mijnheer! toen ik nog bij Peer en Treesje was; maar nonkel Guusten zei, dat zoo-iets nergens goed voor was.”

„Zoo? — Maar als we nu weten, dat God in den Hemel ons het leven en alle goede dingen: eten en drinken, kleeven en woning geeft, is het dan niet goed, dat we Hem daarvoor bedanken, en van Hem den zegen over die goede gaven vragen?”

„Ja, dat is zeker goed, mijnheer!” zei Wardje beschaamd, maakte het teeken des kruises, lispelde enkele woorden, en begon ook te eten. Mijnheer at maar één broodje, en vouwde daarna het pakje weer dicht. Hij wilde echter Wardje verder op de proef stellen, en deed, of het touwtje te kort was.

„Heb jij soms ook een touwtje in je zak?”

Wardje, die nog aan 't eten was, zette gauw zijn boterhammen neer, en haalde een handvol touw uit zijn linker broekzak.

„Als 't u blijft, mijnheer! — er zijn korte en lange eindjes bij: u moet maar uitzoeken!”

Wat een kraan van een jongen is dat! — dacht mijnheer, nam een touwtje, en bond het aan zijn eigen vast. Maar toen deed hij, of hij 't verkeerd gebonden had en 't weer los wilde maken.

„Had ik maar een spijker!” zei hij, als tot zichzelf, en dadelijk was Wardje klaar.

„Ik heb wel een paar spijkers, mijnheer! — Zal ik het even losmaken?”

In een ommezien had hij den knoop los en bond nu meteen het pakje netjes toe. Mijnheer daecht: als die jongen niet goed door de wereld komt, dan komt er niemand. Hij nam nu een schrijfboekje uit zijn zak, gaf Ward zijn adreskaart en zei:

„Kan je lezen?”

„Bedoelt u een gebed lezen, of dat ik geleerd ben?”

„Ik bedoel of je kunt lezen, wat op dit kaartje staat!”

„O, jawel, mijnheer!” En Wardje las:

S. P. ROETING

Groothandel in Fruit en Groenten

OLDENDAM.

„Je moet dat kaartje bewaren! — zei de man... Ik heet S. P. Roeting. En zeg mij nu ook eens, hoe jij heet! — Of heb je soms ook je eigen naamkaartje?”

Wardje lachte om die vraag, en toen hij zag, dat Roeting gereed zat, om te schrijven, zei hij: „Mijn echte naam is Eduard van Rotte, maar ze kennen me niet anders dan als Wardje Rap. Alleen de Eerwaarde broeder noemde mij op school eerst altijd Eduard van Rotte; maar eens noemden de jongens van de school mij Rotte Wardje, en toen noemde de broeder mij ook maar Wardje Rap!”

Roeting deed net als de Vlaamsche rechters, en schreef:

Eduard van Rotte, genaamd Wardje Rap, zoon van Emiel van Rotte, genaamd Miel den Hollander. Geboren te Kruisduine, laatst gewoond op 't Strieske bij Antwerpen.

Verder schreef Roeting ook den naam Kees van

Rotte en van de zeemanskroeg op, en toen hij het boekje in zijn zak had gestoken, vroeg hij Wardje, wat hij zooal kon doen. Ward bezon zich goed en zei:

„Ik denk, dat ik alles zou kunnen doen, wat mij goed wordt voorgedaan, mits het niet te zwaar voor mij is. Voor nonkel Guusten heb ik wel alle boerenwerk gedaan. Melken en maaien kan ik ook.”

„Zoo? — Dat is al aardig wat voor zoo'n jongen. Maar je hebt me nog niet gezegd, hoe oud je bent!”

„Ik ben in mijn veertiende, mijnheer!”

De heer Roeting zat een poosje te denken en begon eindelijk weer:

„Je vader is een vriend van dien Kees van Rotte, en die Kees van Rotte is maar te spreken in een kroeg. Drinkt je vader?”

Ward bedacht zich goed.

„Mijnheer! — zei hij — in ons land drinken haast alle menschen; maar ze drinken bier: dat is geen kwaad. Maar Kees drinkt genever ¹⁾ en brandewijn; dat drinken bij ons maar alleen de slechterikken. En ze gaan er dood van. Maar mijn vader is wel wijzer!”

„Maar van bier worden de menschen toch ook dronken!”

„Ja, mijnheer, wel een beetje; maar niet zóó dronken als van genever en brandewijn. Vader was wel eens een beetje dronken van bier; maar dan was hij altijd heel goed, en wou mij wel alles geven. Maar als ze dronken zijn van korten drank, ²⁾ dan willen ze vechten en moorden. Nonkel Guusten was ook nogal goed als hij over zijn bier was. Maar weet u, mijnheer! als nonkel Guusten boos op iemand was, op den notaris of op den burge-meester, dan dronk hij eerst brandewijn, en ging er dan heen om goed te kunnen schelden en dreigen!”

¹⁾ De Vlaming zegt *genever* en niet *jenever*.

²⁾ Daarmee bedoelt een Vlaming *genever* en brandewijn.

Roeting dacht: wat ben ik nog een onnoozel schaaap: van alles wat die jongen mij vertelt, weet ik nog niets. En hij vertelt dat als een oud man.

„Jij denkt dus, Ward! — dat een beetje dronken niet zoo kwaad is als heel erg dronken?”

„Ja, mijnheer!”

„Goed! — En wat is beter: niet dronken, of een beetje dronken?”

„Wel, — zei Ward — niet dronken is beter!”

„Heel goed, Ward! En wat is beter: weinig bier of veel bier?”

Ward knikte met het hoofd.

„Weinig is beter dan veel!”

„Heel goed, Ward! — Nog één vraag: Wat is beter: geen bier of weinig bier?”

Wardje voelde zich in de knel. Hij had al vaak voor een halven stuiver bier gekocht, en kon dus uit ondervinding spreken.

„Ja, mijnheer! dat hangt er aan! — Hoeveel is weinig?”

„Nou, zeg dat zelf maar!”

Hij dacht even na.

„Laten we dan zeggen: één stuivers glas!”

„Goed, Wardje! één glas maar, dat is weinig. Welnu, laat ik je dan wat vertellen. Ik woonde eens een muziekuivoering bij in een tuin; dicht bij mij zat een jongen van veertien jaar, een heel nette jongen. Een oom van hem zat naast hem, en trakterde hem op een glas bier. De jongen dronk er nu en dan wat uit, en toen 't glas half leeg was, zei hij: „o, wat ben ik naar! wat ben ik naar! — Hij gleed van zijn stoeltje af en viel plat tegen den grond. Toen begon hij zóó vreemd te doen, dat de oom om een dokter liep, en toen de dokter hem even onderzocht had, zei hij, dat de jongen gewoon smoor-dronken was.

Nóg wat. Lang geleden was ik met een paar

vrienden op den Duivelsberg, dat is, van Nijmegen uit, even over de Hollandsche grens in Duitschland. Op een bank daar zaten vijf nette heeren; maar een er van deed heel mal. Ik hoorde hem zeggen: „Hoe is 't toch mogelijk! ik heb maar één glaasje bier gedronken en 't nog niet eens heelemaal geleegd, en ik ben zoo dronken als een kraai!” — Daar stond toen nog het geraamte van een ouden uitzichttoren. „Kijk! — zei hij — ik heb daar altijd boven op kunnen klimmen; laat ik 't nog eens probeeren!” Men kon aan zijn aanpakken zien, dat hij een goed gymnast was; een ladder of trap was er niet meer. Spoedig was hij boven; maar.... „O! — riep hij — ik voel, dat ik dronken ben! — help! help! — ik....” Wij zagen hem wankelen en snelden naar 't oude paalwerk; maar de man lag reeds voor dood tegen den grond!”

„Was hij dood, mijnheer?”

„Neen, toen nog niet; 's nachts is hij 't bestorven. — Zijn vier vrienden bevestigden, wat hij zelf had gezegd, dat hij maar één glas bier, en dan nog lang niet leeg had gedronken, en dat hij ook niets anders gedronken had. — Ward, jongen! ik vraag je nóg eens: wat is beter: geen bier of een beetje bier?”

Ward wist het nu goed:

„Geen bier, mijnheer!”

„Goed, Ward! — zei de heer Roeting — dan kunnen we nu verder spreken.

Hoogst waarschijnlijk kan ik je aan een goeden dienst helpen; maar dan zal 't noodig zijn, dat jij je oprecht voorneemt, om nooit, nooit jenever of brandewijn, en nooit, nooit bier of welken bedwelmenden drank ook te drinken. Wil je dat?”

De man keek heel ernstig; maar Ward niet minder, toen deze zei:

„Mijnheer, ik zal mijn uiterste best doen, om nooit korten of langen drank te drinken!”

Roeting wist nu wel, dat hij met *langen drank* bier bedoelde, en zei:

„Nu verder! — Heb je er over nagedacht, hoeveel je zoudt moeten verdienen?”

„Ja, mijnheer! — eerst dacht ik, dat het al veel

is, als zoo'n jongen als ik den kost verdien; maar ik zou toch ook wel eens nieuwe kleeren moeten hebben!”

„Ja, dat denk ik ook! — Maar zou je met kost en kleeren tevreden zijn?”

„Tevreden? — zei Ward met iets van vreemd ophooren. — Bij nonkel Guusten kreeg ik maar alleen den kost; vader zorgde voor kleeren en zakgeld. De kost is al veel! — Ik zou heel tevreden zijn!”

„Ja! — zei Roeting — een beetje zakgeld . . . ; maar dat heeft je vader je zeker wel meegegeven!”

Ward nipoogde heel eigenaardig en liet Roeting in zijn beurs kijken. En deze zei met zijn gezicht: Nou, daar zit heel wat in! — en met zijn mond: „Maar dat is Belgisch geld; daar doe je in Holland niets mee; maar ik kan 't je wel tegen Hollandsch geld inwisselen!”

En nu fluisterde Ward heel vertrouwelijk:

„k Heb nog meer, mijnheer! hier!”

Hij wees met den vinger ongeveer op de plaats van zijn hart, stak de rechterhand in den binnenzak van zijn jasje, en begon die te ledigen. Eerst kwam er te voorschijn . . . o, wat keek de heer Roeting vreemd op! . . . een spel kaarten, waar men mee kaartspeelt. Dan . . . o, wat keek de man donker! . . . drie groote dobbelsteenen . . .

Dan: een doosje met naaigerei: wollen garen met een stopnaald, naaigaren — wit en zwart — met een paar naainaalden, wat band, enkele knoopen en knoopjes: alles, om in nood zich zelf te kunnen helpen. Dan . . . iets als een vierkant lapje of zakje met een wit heiligenprentje er op, en met een bandje er aan, geschikt om 't aan den hals te hangen.

„Wat voor een rareit is dat?”

Wardje verwonderde zich zeer.

„Kent u niet een scapulier, mijnheer? Dragen ze in Holland geen scapulieren? — Kijk, als je zoo'n scapulier op je borst draagt, op je naakte borst, dan krijg je geen ongeluk, als je zwemt, of in boomen of op daken klimt. Dat beschermt je tegen ongelukken!”

„Maar waarom draag je dit dan niet op je bloote borst?”

„Dit heeft tante mij nog meegegeven. Ik draag er zoo een op mijn borst, een van vader! Bij ons dragen alle menschen dat!”

Roeting schudde het hoofd, en Ward ging door met den inhoud van zijn binnenjaszak te leegen, en 't eerste, wat nu te voorschijn kwam, was een stuk . . . Rhabarberwortel!

„Maar jongen! — lachte Roeting — wat is dat nu?”

Wardje dacht: die Hollanders zijn toch domme menschen! en zei:

„Dat is voor als je je niet lekker voelt, niet vroolijk en gezond; dan knabbel je daar een stuk van op.”

„Nou — zei Roeting — daar zou 'k meer van houden dan van dat lapje op je borst!”

Wardje had al weer wat anders in zijn binnenzak te pakken, maar liet het daar even, om eerst zijn vriend van antwoord te dienen.

„Er is ook verschil in! — Als je rhabarber op eet, dan weet je zeker, dat het zal helpen, maar je hangt een scapulier om, omdat je *hoopt*, dat het helpt! Maar 't helpt ook wel eens niet. — Twee keer — bij 't zwemmen in de zee — is een jongen vlak naast me gezonken en verdronken. Beide keeren dook ik ze na; maar ze waren dood. Naakt, met niks om hun lijf dan 't scapulier. — Maar mijnheer, je wordt er zoo naar van, als je daar dan alleen bent met je dooden makker, en dan naakt, en als je hem dan zoo naar 't strand sleept; zoo heel alleen met je dooden vriend! — O, mijnheer, dan ben je zoo naar! — En je zoudt er wel menschen bij halen, maar je wilt je vriend daar zoo niet alleen laten, en je weet dan geen raad. Ik wou hard schreeuwen; maar 't was, of ik smoren zou, en ik kon geen geluid geven. — Maar wat ik toen deed? — Daar ligt zoo aan 't strand altijd allerlei rommel: altijd wel wrakhout. Ik nam een paar

stukken plank, en klapte die hard op elkaar, net of je met een geweer schiet. Toen kwamen de menschen de duinen op, en zoodra ik begreep, dat ze mij zagen, zwaaide ik met de handen en liet me vallen. Zóó bleef ik liggen, en jawel! ze dachten, dat ik dood was, doodgeschoten, en toen kwamen ze hard aan loopen. Maar *ik* was niet dood; 't was mijn vriend. Ik ben toen beide keeren mee op de begrafenis geweest, en heb veel koek gehad!"

Ward had zijn verhaal uit en begon weer verder zijn zak te leegen. Hij had nu te pakken

„Wat tooverding is dat, Ward?"

„Hé, mijnheer! kent u dat niet? — Kijk, dit is een hazestrik, en dit een vogelstrik! — O, daar vang je ze zóó mee, en"

„Ja, maar mocht je dat doen?"

„Mogen en mogen is twee, mijnheer! — Als de veldwachter je snapt, ben je je strik kwijt en wat je gevangen hebt, en dan ga je de kast in! Maar je legt het slim aan! — Mij hebben ze nog nooit gesnapt!"

„Het mág dus niet, Ward!"

Ward lachte.

„Van de politie niet; maar daarom is 't toch geen kwaad. Van wie is zoo'n haas of wild konijn? — Van niemand! — Die 'm pakt, die heeft hem!"

Roeting schudde het hoofd, en Ward keek hem vragend aan.

„Ja, jongen! jij rekent in niets met God. 't Is, of er voor jou geen God en geen Goddelijke wet bestaat. De overheid Weet je wel, wat ik met *overheid* bedoel?"

„De koning zeker, en de burgemeesters en de politie?"

„Ja, juist! — Nu, in den Bijbel"

„Maar, mijnheer, wij mogen niet in den Bijbel lezen!"

„Zoo? — Daarvan komt het dan, dat je zoo dom

bent, en van God en van Zijn wet niets weet. God heeft de overheid aangesteld, om ons te regeeren. Als jij wat doet, waar de veldwachter je voor snappen kan, dan doe je zonde tegen God. Ik heb gemerkt, dat je wel je vader wilt gehoorzamen; maar om de politie geef je niet: als hij je maar niet snapt! — Het is precies hetzelfde, of je ongehoorzaam bent jegens de politie als jegens je vader. En je weet wel, dat het een groote zonde is voor God, als je je ouders niet gehoorzaam bent. Als je ongehoorzaam bent aan de politie, dat is een even groote zonde voor God. Wie zijn meester, zijn baas, of de politie ongehoorzaam is, is slecht, en zal daarvoor door God gestraft worden....”

„Ja, maar, mijnheer! als....”

„Neen, jongen! geen *ja maar!* — Gehoorzamen moet je zoowel aan de wet van de school en de fabriek, en van 't land, als aan de wet van God. God wil dat, en zal zegenen degenen, die daar naar handelen!”

„Ja, maar, mijnheer! ik heb dat nooit geweten! — Niemand heeft mij dat ooit geleerd! — Weg met dat tuig!”

Hij wierp de netjes bij elkander gebonden strikken door 't open staande raampje. Dat is te zeggen: hij smeed reeds; maar Roeting stak gauw zijn hand uit, en greep het.

„Dat was te onbezonnen, Wardje! — Kijk eens, wat een bruikbare spullen daar bij zijn: touw, koord, koperdraad.... Dát mag je niet weggooien. Maak alles afzonderlijk los, dan heb je wel touw en koord en koperdraad, dat je altijd wel gebruiken kunt; maar je strikken heb je dan niet meer. — Onthoud het, Wardje! dat er veel kwade dingen zijn, die van goede dingen gemaakt zijn. Het kwade moet weg; maar daarmee het goede niet: het goede moet men behouden!”

Wardje keek naar de lucht, met één oog toe, en hij lachte een beetje, als een gelukkige; want hij had wat nieuws geleerd: veel kwade dingen zijn van goede dingen gemaakt; maar de goede dingen moet men behouden! — Hij zat reeds na te denken, wat voor goeds hij van de goede dingen van het kwade ding zou kunnen maken. Doch in eens schokte hij op.

„'t Is waar, mijnheer! ik zou u . . .” en weer greep hij diep in den binnenzak, en haalde daaruit op . . . een dominosteen, dien hij Roeting voorzichtig in de hand legde.

„Bekijk u dat eens goed, mijnheer! — Het is de dubbele zes! — Ziet u wel wat?”

Roeting bekeek het ding van alle kanten, doch vond er niets bijzonders aan. Alleen vond hij den steen wel wat ekstra dik.

„Ik zie er niets vreemds aan. Zeg het me maar!”

Wardje nam den steen voorzichtig tusschen duim en vinger, kneep even toe, en . . . dadelijk draaide het witte plaatje met de oogen een kwart slag om op het zwarte onderstuk. Dat zwarte was nu een doosje; het wit het dekseltje, en Roeting zag in dat doosje twee gouden tien-frank-stukken.

„Vader heeft dat van een stuurman gekregen en 't mij gegeven met de beide goudstukjes er in. Alleen in hoogen nood mag ik dat geld uitgeven! — Want je weet nooit, wat je overkomen kan. — Ziet u, — dit wou 'k u maar laten zien!”

„Nu, ik hoop dan, dat je nooit in grooten nood komt; dat de Heer in den hemel er je voor bewaart!” Ward bekeek nu zijn gouddoosje en zei:

„Weet u, mijnheer! — een beurs met geld zouden ze je ontstelen; maar zoo'n dominosteentje zouden ze je wel laten!”

Roeting wou de zaken afhandelen en zei:

„Als je dus kost en kleeren kreeg, zou je daarmee

tevreden zijn. Zakgeld — merk ik wel — heb je voor je leven genoeg!"

Ward lachte ongeloofig.

„Waar wou je 't dan voor noodig hebben! Bier zal je nooit meer drinken: daar heb je dus geen geld voor noodig. Rhabarberwortel.... daar zal je voor een dubbeltje in een jaar wel genoeg aan hebben!"

„Daar geef ik geen geld voor, mijnheer! Ik graaf het zelf uit den grond, en droog het zelf."

„Nog beter! -- En dan hebben we nog de dobbelstenen. Hoeveel geld heb je daarvoor noodig?"

Wardje kneep beide oogen op een kiertje na toe, om gauwer te denken, en zei:

„Met dobbelen verlies ik vaak; maar met kaarten win ik altijd!"

„Van wien heb je dat kaarten geleerd, Ward?"

Ward moest lachen; wat wist die mijnheer nog maar weinig van de wereld! Hij kon je waarlijk wel vragen, wie je had leeren eten en drinken. Dat kon je toch van je zelf! — Ward kon zich zoo jong niet denken, dat hij nog niet kon kaartspelen.

„Ik denk, dat ik het altijd gekund heb, mijnheer! Toen 'k nog heel klein was, kaartspeelde ik met Treesje en met Peer; en met vader, als hij thuis was. Later heb ik wel eens met den Eerwaarden broeder van school gespeeld!"

Roeting schudde al weer het hoofd, en Wardje, die dat zag, kleurde, en vroeg:

„Is in Holland kaartspelen dan ook zonde? — 't Lijkt wel, of je hier niks mag!"

Roeting kreeg haast meelijden met Wardje, en wilde 't dus maar kort maken. Als de jongen eenmaal in een andere omgeving was, zou hij zelf wel alles met andere oogen bekijken.

„Nu, mijn jongen! — laat ik je daarop alleen dit zeggen: onder al mijn vele vrienden en kennissen

is er niet één, die zich met kaart- of dobbelspel ophoudt. Onder de vriendjes en kameraads mijner kinderen ook niet één. Er is in heel Holland geen enkele nette jongen, die zich niet schamen zou, als men speelkaarten of dobbelsteenen in zijn zak vond. Ik zie je graag een nette, christelijke jongen worden, en daarom raad ik je, die dingen weg te doen, en er nooit weer mee te beginnen!"

Ward begreep er niets van; maar toch reikte hij mijnheer kaarten en dobbelsteenen toe en zei:

„Doe u er maar mee, mijnheer, wat u wilt! Ik gebruik ze niet meer!"

Wat Ward niet gedacht had, deed mijnheer: hij gooide kaarten en dobbelsteenen 't raampje uit. En Ward, die zijn les goed had onthouden, vroeg:

„Is daar nu niets goeds meer aan?"

„Nee, mijn jongen! alleen goed, om er de kachel mee aan te maken; maar daartoe is er altijd rommel in overvloed!"

Ward wou toch graag begrijpen, en vroeg: „Mijnheer, waarom is kaart- en dobbelspel zonde?" Maar Roeting scheen geheel in zich zelf gekeerd, en Ward begon van een anderen kant.

„Maar, mijnheer! — als je niet kaarten en dobbelen mag, wat moet je dan Zondags wel doen? Dan zou je je toch vreeslijk vervelen!"

Roeting werd heel ernstig.

„Mijn jongen, wie naar Gods wil wenscht te leven, verveelt zich nooit. En ik ben er haast zeker van, dat jij je van nu aan nooit een Zondag zult vervelen. Dobbelaars, kaartspelers, lantervanters, lui-lappen, domkoppen en drinkebroers vervelen zich. Je zult dat wel ondervinden, en dan inzien, waarom kaart- en dobbelspel slecht is!"

Beiden zaten, elk een kant uit, door 't raampje te kijken. Ward bekeek de voor hem nieuwe wereld,

waar hij door stoomde, en Roeting maakte een besomming van Wards deugden en ondeugden, in zoover hij deze in zoo korten tijd had opgemerkt. En hij telde: Ward is vriendelijk, beleefd, gehoorzaam; maar . . . misschien meer mooi voor de hand, en in 't geniep heel anders. Wardje Rap doet zijn bijnaam eer aan, want hij is vlug van denken en vlug van handelen. — Dan . . . Ward houdt van vóorzorg: hij heeft een mes, en dat mes is goed scherp. De meeste jongens, *als* ze een mes hebben, kunnen er alleen een appel of peer mee schillen; maar om er een stok of een touw mee door te snijden is het te bot. Ellendelingen zijn het, die hun gereedschap nooit anders dan in onbruikbaren toestand bezitten. — Ja, een mes . . . Ward is geen snoeper, want anders had hij liever snoeperij dan een voor ieder noodig ding gekocht; of, als hij het gevonden of gekregen had, en een snoeper was, dan zou hij het verkwanseld hebben. — Om dat mes zou hij voor mij de juiste man zijn! En wat een voorzorg! Touw, spijkers: dingen, die je elk oogenblik kunt noodig hebben, heeft hij in zijn zak. — Een ferme jongen, waar een kerel uit groeien kan! Wat een nullige jongens, die nooit iets nuttigs bij zich hebben, maar ook nooit iets goeds kunnen doen, en nooit iemand kunnen gerieven: allemaal levenslange ongelukken voor de maatschappij en voor Gods Koninkrijk! . . . Wardje Rap . . . ja, maar dat misbruiken van 's Heeren naam! — dan zoo'n jongen in een herberg om bier! — En dobbelen en kaarten! — En dan dat stroopen van hazen en konijnen! Zoo'n jongen! — Wat een deugniet toch! — Maar dat heeft zijn omgeving hem gemaakt! — En niemand heeft hem ooit geleerd, dat zoo iets zonde is! — Arme jongen, die blijkbaar het goede wel wil, maar dat goede nooit gekend heeft. — Nooit den Bijbel gelezen, omdat

hij meent, dat dat zonde is. — De Heere Jezus maakt onderscheid tusschen dengene, die den weg wél, en dengene, die dien niet geweten heeft, want die den weg wel geweten en niet gedaan heeft, die zal met vele slagen geslagen worden. Hij, Roeting, moest dus ook onderscheid maken, en Wardje heel anders beoordeelen dan jongens, die in de waarheid waren opgevoed! Ward had ook dadelijk beloofd, dat hij die leelijke dingen nooit meer zou doen! Als dat nu echt meenens was! Roeting bad: Heere, bekeer dezen jongen! Doe hem zijn zonden zien! Laat hij U leeren kennen, Heere Jezus! als zijn volkomen Zaligmaker! Onderwijs hem door Uw Woord en Geest! Leid hem! Bewaar hem! Maak hem tot een sieraad in Uw Koninkrijk! Maak hem standvastig en trouw in Uw dienst. En — och Heere! — laten ik en mijn vrouw en kinderen, en onze Dientje hem in alles tot een voorbeeld en tot een eeuwig zegen zijn!"

Ineens dacht Roeting weer aan 't spel kaarten, aan de dobbelsteenen, aan de strikken, aan 't naaigerei. Hoe zorgvuldig was alles behandeld, hoe netjes ingepakt!

"Ward!"

De jongen schrok er van.

"Ja, mijnheer!"

"Als je wilt, kun je vanavond met mij meegaan naar mijn woning, en er de eerste dagen bij ons blijven. Misschien wel altijd: dat zullen we wel zien. — En — natuurlijk! — als het je bij ons zou bevallen! Maar pas nu op, dat je bij mij in huis niet meer „Och Heer!" of zoo iets zegt! En van dobbelen en kaarten en hazenstrikken en bier geen woord. Want dan zouden mijn vrouw en kinderen je dadelijk voor een slechten jongen aanzien. Ik weet wel, dat je dat eerst wel moeilijk zult vinden; doch je moet God maar om wijsheid

bidden. En ik zal je in alles helpen zooveel ik kan!"

Ward had reeds gewenscht, dat hij bij mijnheer Roeting in dienst mocht komen, en was daarop langzamerhand begonnen te hopen. Nu echter was het bijna zekerheid voor hem. Mijnheer had wel gesproken van „de eerste dagen bij ons blijven” maar Ward begreep wel, dat hij eerst met zijn vrouw over hem wilde spreken. Goedmoedig en vol hoop zei hij:

„Mijnheer, ik zal mijn best doen!"

Ziezoo, de zaken waren nu afgedaan. Nu moest Wardje dan maar eens van de reis en van 't uitzicht genieten. Ze naderden nu al de brug aan den Moerdijk. Met de douane — aan de grens — hadden ze geen last gehad. Ward werd zeer verrast door „de brug over de zee.” En eens over de brug kon Roeting hem het kenmerkende van het Hollandsche landschap aanwijzen.

Wat keek Ward! — Wat was alles heel anders dan hij 't zich had gedacht!

XI.

KEES VAN ROTTE.

Toen ze Rotterdam naderden zei Roeting:

„We zullen dus straks eerst Kees van Rotte moeten spreken. Kent hij jou en ken jij hem?"

„Wij hebben elkander nooit gezien, mijnheer. Ik weet in 't geheel niet, wat voor een man het is; maar ik denk: een soort van zeeman!"

„Zoo! — Zou je het goed vinden, dat ik alleen dan maar met hem spreek, en dat jij er je geheel buiten houdt?"

Ward dacht even na.

„Zeker, mijnheer! is mij dat goed; maar.... vader heeft de boodschap meegegeven, dat ik met Kees zou spreken, en om vader zou 'k dat ook willen doen. Maar daarom hoeft hij mij niet te kennen. — Ik zou met u kunnen meegaan als uw pakjesdrager!”

Jij snaak! — dacht Roeting en zei:

„Nu, goed! Jij doet maar zooals je goed vindt; maar ik spreek met hem af, dat ik wat goeds voor je zal zoeken. Of zou je vader liever hebben, dat Kees van Rotte voor je zorgt?”

„Vast niet, mijnheer! — Als vader het wist, zou hij zeggen, dat ik Kees van Rotte maar moest laten loopen.”

„Nu, goed! — Wij zullen dat wel klaar schipperen. Ik zal het kort maken. Met een paar uur kunnen we dan weer in den trein zitten, die ons naar Oldendam brengt. Zie zoo! — we zijn er!”

De trein stopte; 't deurtje ging open en de reizigers stapten uit.

Even later zaten beiden in de tram.

Wardje was dan nu in Holland. Wat keek hij uit! Maar de straten waren hier even vuil als in Antwerpen, en toch....

Waarlijk, ze moesten al weer uitstappen.

„Kijk, dáár moeten we zijn, waar die half dronken man de deur uitkomt!”

Ward wilde, behalve zijn eigen pak, ook mijnheers koffer dragen.

„Anders ben ik toch uw pakjesdrager niet!”

Hij volgde Roeting naar binnen, zette daar den koffer neer, en deed, of hij weer heen wilde gaan. Roeting snapte de beteekenis van dit doen en zei: „Maar je wilt toch eerst zeker wel iets gebruiken? Ga maar zitten!”

Roeting keek naar hem, en moest lachen; want

Ward had nu zijn daagsche pet op 't hoofd, en een ouden zak over den schouder, om op een pakjesdrager te lijken. Roeting begreep niet, hoe hij daar zoo gauw aan was gekomen, doch wilde dat nu niet vragen. Hij bestelde voor elk een kom koffie, en toen de herbergier ze bij hem neer zette, vroeg Roeting dezen, of hij hier in de buurt ook een zekeren Kees van Rotte kende.

„Kijk, mijnheer! daar zit hij! bij 't derde raam!

Wil ik hem uit uw naam even hier ontbieden?"

„O, als 't u belieft, mijnheer!"

Roeting keek dien kant uit, en zag in dien hoek heel wat zeelui en sjouwerlieden. Ja, daar kwam er een uit dien hoek naar hem toe. Ward zag, dat de man een beetje dronken was.

„Bent u Kees van Rotte?"

Kees werd beverig. Die heer kon wel een rechercheur zijn!

„Tot uw dienst, mijnheer!"

„Zoo, Van Rotte! — je kent wel een zekereren Miel den Hollander?”

Ward voelde zich kleuren, draaide zijn hoofd om, en deed, of hij op straat iets heel bijzonders zag.

„Miel den Hollander, zegt u. — Och, ziet u, ik kom met zoovéél zeelui in aanraking — Miel den Hollander — — wel ja — hij is daar gunter uit Brabant vandaan — ja, Miel ken ik goed....”

„En heeft hij niet een jongen?”

Kees wreef zijn voorhoofd.

„Nou u dat zegt, meneer.... ja, een jongen héeft hij, en.... en.... enne....”

„Heb je soms Miel den Hollander beloofd, dat je een of anderen dienst voor zijn jongen zoudt zoeken? — Heeft hij met je afgesproken, dat hij dien jongen naar je toe zou zenden?”

Kees gluurde naar den pakjesdrager, en scheen iets te vermoeden.

„Had mijnheer belang bij dien jongen?”

Jij rot! — dacht Roeting, en zei:

„Kijk, Van Rotte! — Hier heb je mijn kaartje en adres. Wil je dat aan je vriend Miel den Hollander geven en zeggen, dat er goed voor zijn zoontje gezorgd zal worden, en hij aan dat adres altijd de noodige inlichtingen kan bekomen?”

Kees deed, of hij niets begreep.

„Zeker, zeker, meneer! ik zal 't aan Miel geven, en ik zal 't hem zeggen....”

Ineens begreep hij alles heel goed.

„Maar, meneer! ik had daar 't mijne van gehad, als ik.... voor hem.... (hij wees naar Ward) een goeie positie had gezocht. Dat ontgaat me nu!... En als u dus....”

Hij stak een bedelhand uit.

„Dat komt wel terecht, Van Rotte! — Mijn adres weet je. Miel den Hollander zal wel eens bij me komen!”

Roeting wilde nu heengaan; doch Ward had nog met Kees te spreken; hij stapte op hem toe.

„Van Rotte! — met de compliment, en of je Miel den Hollander van me wou groeten en...”

Kees zag laag op hem neer.

„Kun jij je vader geen vader noemen? Schaam je! — En heb je geen beter pet?”

Wat keek Ward beteuterd, en wat had Roeting een schik van dit gevalletje. Ward wilde het echter weer goed maken.

„Van Rotte, wil je dan aan vader zeggen, dat ik er heel blij mee ben, dat mijnheer Roeting wat goeds voor mij zal zoeken?”

Kees ging dicht bij Ward staan, om hem iets te zeggen, wat Roeting niet mocht weten.

„Zoo, je krijgt dus een goeien baas! — Nou, dat is jou toch zeker ook wat waard! — Je vader heeft zeker wel voor een zakcent voor je gezorgd?”

Kees stak zijn bedelhand ook naar Ward uit. Mijnheer zag dat, en zei:

„Komt alles wel terecht, Van Rotte!”

Roeting stapte op, gevolgd door Ward, die nu weer zijn beste pet op had. Den ouden zak had hij — achter een stoel — bij zich neer laten glijden.

Kees echter ging ook mee naar buiten en bleef een eindje vlak achter hen, al maar mopperend. En juist kwam er een spoorman, een remmer, op hem af, en vroeg:

„Is de jongen er nog niet, Kees? — Hij had hier toch al kunnen zijn?”

Kees grijsde:

„Daar loopt hij! — Die meneer heeft hem ge-
kaapt. Jij komt te laat!”

Roeting en Ward stapten in de tram. Ward had de woorden van den remmer gehoord, en zag nu, dat de beide mannen in heftig gesprek met elkander waren. Ineens stapte de remmer op in de

richting van de tram. Deze reed echter weg, en Ward kon nog juist zien, dat de remmer haastig een zijstraat insloeg.

Ward was op 't balkon blijven staan, om beter de straten, gebouwen en 't Rotterdamsche straatleven te kunnen bezien; doch 't schoot alles als een droom hem voorbij. Toen ze weer uit de tram stapten en weer samen konden spreken, vroeg Roeting:

„Hoe stond die Kees van Rotte je aan?”

Ward trok een leelijk gezicht.

„De vent was half dronken. Ik geloof, dat het een rotte Kees is!”

Roeting maakte een andere woordspeling.

„Maar hij is slim en voorzichtig als een rot. Jij hebt hem niet kunnen bedotten. Je komediespel viel leelijk in 't water. Als ik jou was, zou ik zoo iets hier in Holland maar niet meer uithalen. Door den schijn aan te nemen dat je iemand anders bent, beledig je jezelf en dengene, dien je tracht te misleiden. Moet je nooit weer doen!”

XII.

GESCHAAKT.

De heer Roeting en Wardje zaten in den trein, die hen naar Oldendam zou brengen. Ze waren zoo vroeg geweest, dat ze overvloedig plaats naar keuze hadden; doch nu de trein tot vertrek gereed stond, zat deze wagenafdeeling vol.

Daar ging de trein

Ward keek uit, en zag, dat er nog iemand hard kwam aan loopen. 't Leek precies die remmer,

dien hij met Kees had zien spreken. Ineens bleef de trein weer staan, en de conducteur kwam naast den remmer aanloopen. De conducteur opende een deurtje van den wagon, welken de remmer aanwees, en riep:

„Is hier een jongetje uit België; van uit de buurt van Antwerpen?”

„Hierzoo!” riep Ward.

De remmer kwam nu voor 't deurtje.

„Gauw, vriendje, er weer uit! — Je vader is zoo pas gekomen: hij wacht je!”

Gauw gauw hielp Roeting hem uitstappen, gaf hem een hand, reikte hem zijn pak toe, en zei:

„Groet je vader van me! — Mijn adres weet je, en mijn huis staat voor je open. Dag, mijn jongen!”

't Ging Wardje nu alles al te rap. Hij was blij, dat hij zoo dadelijk vader zou zien, en had spijt, dat hij ineens mijnheer Roeting moest verlaten.

„Dag, mijnheer! — en vriendelijk bedankt! — Ik hoop, dat ik nog wel bij u kom! — Dag, mijnheer!”

De trein reed weg, en de remmer ging met Ward heen.

„Ik heet Hartoch, en hoe heet jij?”

„Ik heet Ward van Rotte!” zei de jongen en keek den man in zijn rood geplekt dronkaardsgelaat, dat er overigens bijzonder vriendelijk uitzag.

„Geef maar hier je pak, dan kunnen we harder vooruit,” zei de remmer, een groote, zwaargebouwde kerel, en nam hem het pak af, wat Ward heel dankbaar waardeerde.

„Waar is vader?”

„Misschien is hij nu in mijn huis. We zullen wel zien. In elk geval, als hij in de stad is, komt hij bij mij. Je kunt bij ons blijven, tot je vader komt. Wij hebben een goed bed voor je; en voor je vader ook wel, als 't noodig is. En je zult lekker bij ons eten.”

Ward voelde zich teleurgesteld; hij had gedacht, dat zijn vader in 't station was; en 't leek nu wel, dat hij nog in de stad moest komen. Gelukkig, deze man was even vriendelijk en goedaardig als mijnheer Roeting. Wel scheen hij een heel ander soort mensch te zijn, want hij vloekte onophoudelijk. Maar eigenlijk vond hij den remmer veel gezelliger, omdat deze hem allerlei bijzondere gebouwen toonde en er nadere verklaring van gaf. En ondertusschen liet hij Ward nu en dan eens lachen.

Eindelijk kwamen ze in een achterbuurt met nogal nette huizen, en een van die gingen ze binnen.

„Hier woon ik! — Kom maar mee! — Mijn oude vader is een vriendelijke man”

Ze stonden reeds in de deur der huiskamer.

„Kom! is daar ons nieuwe knechtje?” zei een oud, krom gegroeid kereltje.

„Ja, vader! hier is hij! 't Lijkt een bijderhandte jongen!”

Ward begreep er niets van eerst; maar snel dacht hij na. Die oude man had hem begroet als 't nieuwe knechtje! — En Kees had hij tot den remmer hooren zeggen: Daar loopt hij! — Die meneer heeft hem gekaapt; jij komt te laat! — Misschien had Kees al een plaats voor hem gezocht, hier, bij deze menschen! — Hij begon iets te vreezen.

„Is het zeker, dat vader hier komt?”

De oude man slingerde zijn schuine hoofd.

„Ja, ik begrijp dat . . . ik voel er wel wat voor Dat jochie verlangt naar vader En dan heel uit zoo'n ver land! Maar je zult het hier goed hebben! En een gemakkelijk leventje! En wij zijn allen brave menschen!”

Ward dacht dadelijk na over dat woordje *allen*; hoeveel waren dat? Hier waren er maar twee nu.

Terwijl de remmer zijn uniformpet zat op te poetsen, zei hij, o, zoo vriendelijk:

„Ja, zie je Wardje!... die ouwe man is wel braaf, wel heel braaf; maar eigenlijk heb je hier met mij te doen. Zie je, ik betaal je. En dat ik een nobele, royale kerel ben, zal je wel ondervinden. Wil je een lekkere sigaar?... Of waar heb je zin aan?... Een glaasje bier misschien?... Zie je... je vader... ja, 't is mogelijk, dat hij vandaag hier komt. Maar... 't kan ook nog wel een paar daagjes duren... Met den oorlog en de mobilisatie... je weet er alles van. En als remmer ondervind ik er meer van dan mij lief is. Maar wat zul je er aan doen? Ik moet me schikken in mijn lot. En je vader dito... Een mensch kan nu niet zooals hij wil... Ja, beste jongen, ik acht er je te hooger om, dat je veel van je vader houdt. Maar dát prijs ik ook in je, dat je 't niet zoo zwaar opneemt. Heusch, je zult hier een fijn leventje hebben; we houden allemaal van goed, lekker en genoeg eten. Die meneer... nou ja, hij lijkt goed... maar je zou moeten afwachten, wat voor hondenleven het bij hem zou zijn. En beter volk als wij hier met elkaar zal je hier in de stad niet vinden. Allemaal brave menschen!”

Ward begon langzamerhand meer te begrijpen. Hij had al rond gekeken, en een „God”, en een „Onze Lieve Vrouw” aan den wand zien hangen.

En nu en dan had hij eens goed gesnoven: er was hier zulk een vuile, vieze lucht. Niets zag er hier zindelijk uit. En 't rook hier naar „platte beestjes”! Als die hem van nacht maar niet beten!... Hij was toch veel liever met mijnheer Roeting meegegaan. Die remmer... ja, vleierig vriendelijk genoeg!... was niet te vertrouwen, vader mocht niet aan wal, had Leo van Bresjens gezegd; en Hartoch deed, of vader in 't station op hem zat te wachten. Hij zou wel gekonkeld hebben met Kees.

De remmer was klaar met poetsen en borstelen.

„Nou, Wardje, ik moet nu weg. Als ik terug kom, ga ik eens met je de stad in: dan zal ik je heel wat moois laten zien. Nou, gegroet hoor!”

Wardje was nu met het oude kereltje alleen.

„U heet zeker Hartoch? En u bent zeker zijn vader?”

„Ja, wij heeten allemaal Hartoch; mijn vier zoons, die nog thuis zijn, ook. De drie oudsten zijn er uit!”

't Kereltje vertelde, dat onlangs zijn vrouw was gestorven. Zij had lang gesukkeld. En Johan, de jongste zoon, acht en twintig jaar oud, had toen moeders werk gedaan: de wasch, eten gekookt, het huis schoon gehouden, de bedden opgemaakt en alles wat er in huis te doen was. Maar toen moeder begraven was, hadden „de jongens” ruzie met mekaar gekregen en gevochten, en Johan had het „verpoft” om langer Jan Hen te spelen. Een vrouw, een huishoudster of dienstbode, scheen „in een huis van zooveel groote jongens” niet te willen zijn. En toen was Kees van Rotte, een vriend van hen, hier gekomen, en had gezegd, dat hij te beschikken had over een geschikten jongen, die hier heel goed al dat huiswerk zou kunnen doen.

„Ik ben heel blij, dat je hier bent, mijn jongen. En ik zal er voor zorgen, dat je 't hier naar je zin hebt! Dat je van ons geloof bent, treft ook al heel bijzonder. Ja, ik ben er goed mee in mijn schik. En wat denk je, zou het jou hier ook nogal bevallen?”

In zijn hart dacht Ward: loop jullie allemaal naar de pomp! Je zult Wardje hier niet lang houden. Maar met den mond zei hij:

„Ik ben heel mijn leven bij vreemden geweest. Dat zal hier best schikken. Hard werken ben ik gewend, en bij Peer en Treesje en bij nonkel en tante deed ik soms al het huiswerk.”

„Al het huiswerk, dat hoeft niet, mijn jongen.

Aardappelschillen, dat doe ik zelf; en dat wil heel wat zeggen, voor die vier reuzen van kerels!"

"Zijn ze dan allemaal zoo groot als de remmer?"
't Oude kereltje lachte:

Piet — de remmer — is een kindje bij de anderen. Dat zijn reuzen! — Johan handelt in boter en kaas; Nico is slager, en Kobus handelt in honden, varkens, paarden, kippen en al zulk gerei. — Weet je, ik moet mij altijd koest houden; ik ben wel baas hier, en vader; maar ze zouden mij 't huis uit jagen. En jij moet ook maar niet bang zijn; ik zal 't wel voor je opnemen. — En — als 't noodig is . . . ja, 't is goed, dat ik dat maar dadelijk zeg: de vierde deur rechts daar woont een politie. De vierde deur . . . onthoud dat goed! — Kijk maar eens even! — 't Is nommer 113, en op de deur staat de naam *J. Wiemer*. Al is 't midden in den nacht, dat moet je goed weten. En dan maar je allerhardst bellen en tegen de deur schoppen, want Wiemer is bijna niet wakker te krijgen. Wiemer is de grootste man uit Rotterdam, nog zes duim grooter dan mijn grootste."

Wardje maakte al plannen.

"Eten jullie wel eens rooie bieten?"

"Houd je daarvan?"

"Nou, óf ik — En ik kan ze heerlijk klaar maken!"

"Goed, dan zullen we morgen rooie bieten eten; om jou, hoor! — Alleen om jou!"

't Manneke begon nu aan Ward dit en dat van zijn land te vragen, en of hij den oorlog had gezien en zoo al meer. En Ward vertelde maar.

"Maar, baas! ik ben hier gekomen als knechtje; ik houd niet van niets doen; ik zou graag aan mijn werk beginnen!"

"Nee, nee, mijn jongen! — Dat hoort zoo niet! — Den dag dat je komt, ben je de gast van 't huis; morgen begint je dienst. Ik ben recht met je in

mijn schik, dat je zoo ijverig bent. En ik sta er bijzonder op, dat je 't hier rein en zindelijk houdt, want dat is hier een eerste vereischte, zooals je ook wel gemerkt zult hebben!"

Zóó babbelden ze tot het donker werd. Toen viel 't oude kereltje in slaap, en Ward ging plat over den vloer liggen, omdat hij ook slaap kreeg, en zoo zittend op een stoel niet durfde slapen, omdat hij daardoor eens heel leelijk op den grond was terecht gekomen.

XIII.

DE DRONKEN REUZEN. WARDS VLUCHT.

't Was pikdonker toen Ward ontwaakte door 't vreeselijk vloeken van Piet, den remmer, die smoor-dronken was. Haastig kroop hij in een hoek, en hoorde nog iemand binnenkomen, die ook dronken was.

„Jij d'r uit of ik d'r uit!" hoorde hij.

„Dan jij!"

Ze schenen al te vechten; maar 't was pikke-duister. In eens hoorde Ward een stoel kraken, en den ouden man „Moord! moord!" roepen. Dan:

„Politie! — moord! — politie!"

Ward sloop als een muis naar buiten, naar nommer 113, en trok er hard aan de bel.

Dadelijk ging de deur open, en een vrouwtje stond er half achter.

„Zeg maar, dat Wiemer komt, maar dat hij eerst even nog zijn sabel slijpen moet!"

Ward liep terug en riep door de openstaande deur van de familie Hartoch:

„Wiemer slijpt al zijn sabel. Hij komt al!"

Er was nu licht in huis, maar Ward bedankte er voor, om naar binnen te gaan; hij hurkte vlak voor 't huis op de straat neer.

Daar kwam een reus uit Nommer 113. En juist kwamen van den anderen kant twee iets kleiner reuzen, die dronken waren en ruzie met elkaar hadden. Wiemer ging hen tegemoet.

„Allee, naar je nest! dadelijk! — En geen woord meer!”

De kleiner reuzen waren nu heel gedwee, gingen naar binnen. Wiemer keek in de kamer.

„De anderen zijn al boven, Wiemer!” zei 't vadertje. De gewapende reus deed — achter de twee laatsten aan — enkele stappen mee de trap op.

„En nu dadelijk slapen, of ik zal je! — Zorg er voor, dat ik niets meer van je hoor!”

Even nog was 't een gebonk van uitgesmeten laarzen en dan was 't stil als 't graf.

Wiemer ging even de kamer binnen.

„Zie zoo, ga jij nu ook maar slapen!”

Maar 't oude kereltje ging naar buiten om Ward te zoeken. Toen hij hem niet vond, ging hij weer naar binnen. Daar lag Ward over den vloer.

„Laat mij hier maar van nacht!” zei hij, en 't manneke vond dat goed, begrijpend, dat Ward niet boven in de nabijheid van de dronken reuzen durfde slapen. De oude man legde een deken over Ward heen en ging zelf naar 't bed in de kamer. Ward zag hem zijn „gebeden lezen”, en had medelijden met hem. Slapen kon hij niet; hij dacht al maar aan den heer Roeting. Had hijzelf het ware besef van bidden gehad, dan had Wardje nu, in deze benarde positie, voorzeker hulp gezocht bij den Eenen, die helpen kan en wil in allen nood en dood. Maar Ward kende geen hulp dan eigenhulp, en dus had hij veel te denken.

Toen Piet, de remmer, 's anderen morgens beneden kwam, netjes opgepoetst, had Ward al vuur aan en 't water haast aan den kook. Een half uur later zaten allen om de ontbijttafel.

„Een beste jongen! — Een lieve jongen!” zei

't vadertje, zijn reuzenzoons opmerkzaam makend op Ward, die allen bediende alsof hij heel zijn leven niet anders had gedaan. Bij niemand scheen nog eenige herinnering te zijn van wat er te middernacht was voorgevallen.

Allen zaten Wardje Rap te prijzen.

„En jou bevalt het hier zeker ook goed?”

„O, best! — heel best! Hollanders zijn brave menschen!”

De reuzen schrokten geweldig, en zoodra iemand genoeg had, ging hij heen, zoodat binnen enkele minuten Ward met het vadertje weer alleen was.

„Als er nu boodschappen zijn te doen Maar eerst zal ik de bedden opmaken!”

„Goed, beste jongen, goed! — Ik zal dan zien, wat voor boodschappen je hebt te halen!”

Ward naar boven, smeed open wat open kon en maakte de bedden op. Toen naar beneden.

„Nu, jij bent een rapperd! — Dan nu maar om boodschappen!”

Er werd hem geld vóór geteld, en gezegd, wat hij daarvoor, en waar hij het halen moest.

Nog maar eventjes was hij de straat op, of hij klampte een jongen aan.

„Zeg, boetje ¹⁾”

„Ik heet geen Boetje; ik heet Wim!”

„Ook goed! — Maar zie je ginder dat vrouwtje met die mand? Zij vroeg mij den weg naar Oldendam”

Wim bleef staan.

„Dat lieg je, want die vrouw is mijn moeder, en met Oldendam heeft ze niks te maken.”

Ward was in eens geheel beteuterd. Had hij maar niet gelogen, dacht hij, dan zou hij misschien den weg naar Oldendam reeds hebben geweten. Maar — niemand mocht weten, dat hij belang had bij den weg naar Oldendam. Zijn boodschappen voorloopig vergetend, liep hij straat uit, straat in, altijd uitkijkend naar iemand, wien hij den weg naar Oldendam kon vragen.

Hij zocht in de eerste plaats een onnoozel uitziend

¹⁾ Vlamingen spreken onbekende jongens vaak aan als: boetje.

persoon, en in de tweede plaats een armelrijk gekleede. Want hij vreesde, verraden te zullen worden.

Eindelijk wist hij heel wat, ging terug en deed de noodige boodschappen. 't Vadertje stond uit te zien.

„Je bent zeker verdwaald geweest? — Nou, dat is je niet kwalijk te nemen. Maar je zult wel leeren!”

Dadelijk begon hij weer vroolijk allerlei werkzaamheden te doen, en in overleg met het oude manneke, dat wonder in zijn schik was, maakte hij het middagmaal gereed.

„Maar de rooie bieten hebben we vergeten!” merkte 't manneke aan.

„Hindert niet, baas!” zei Ward, en dacht: die reuzenlummels zijn al bang genoeg voor Wiemers sabel; daar hoeft geen bloed bij.

Alle reuzen waren juist vóór 't middagmaal weer thuis, behalve Piet, de remmer. Allen aten smakelijk en prezen Wardje.

Na den middag, toen allen weer weg waren, en 't oude manneke sliep, trok Ward weer de stad in, in de richting, die men hem gewezen had op zijn vraag naar den weg naar Oldendam. Nu liet hij zich heel nauwkeurig inlichten, liep zoover tot hij den straatweg kon zien, zocht gemakkelijk te herkennen punten en trok weer naar huis.

't Baasje sliep nog. Ward pakte gauw al zijn hebben en houden in en sloop met het pak de straat op naar een winkel, waar hij boodschappen had gehaald. „Juffrouw, of dit pak hier even mag staan? — Ik kom dat vandaag terug halen!”

Ze kenden hier het nieuwe knechtje al; ze zouden het pak hier goed voor hem bewaren. Toen Ward weer terug kwam, zat het baasje daar nog als slapende. Als hij maar niet dood is, dacht Wardje, en hij durfde niet alleen te zijn met een doode. Hij ging in de deur staan uitkijken naar een der

reuzen. Na een uur zag hij den remmer komen.

„Hartoch, je eten staat lekker warm voor je klaar. En een heerlijk bed zal je van nacht hebben!

— Maar 't is hier wel wat vervelend zoo heel den dag alleen bij den ouden man; ik zou nu wel even de stad in willen gaan!”

De remmer zag met vaderlijk welgevallen op Ward neer.

„Jij hebt gelijk, mijn jongen! Loop maar eens de stad in! — Hier, houd je hand eens op, dan kan je ook eens wat koopen, waar je zin in hebt!”

„Wees wel bedankt, Hartoch! — En hoe lang zou 'k mogen uitblijven?”

„Hoe lang? — Voor den ouwen heb je vandaag niets meer te doen; en de anderen . . . nou, als ik mijn eten binnen heb . . . Weet je? Je blijft maar zoo lang als je wilt. Een jong mensch moet plezier zoeken. Hier, houd nog eris je hand op!” Nog een dubbeltje! — Nog weer een „Wees wel bedankt!” terug, en . . . Wardje was op weg naar Oldendam. Zijn pak haalde hij, waar hij 't in bewaring had gegeven, en loerend naar alle kanten, of er ook een der Hartochelijke reuzen in aantocht was, trok hij straat uit straat in. De lantaarns werden reeds aangestoken, en nu zocht hij de donkerste gedeelten om niet gezien te worden.

Toen hij na een half uur zich eindelijk op den straatweg bevond, voelde hij zich, alsof hij de gevangenis was ontvlucht en naar zijn eigen, heerlijk thuis op weg was. 't Begon nu al vrij wat aan te donkeren, maar er liepen nog menschen genoeg langs den weg. Zekerheid, dat hij goed te pas was, miste hij, en wel gaarne had hij iemand gevraagd, of dit de rechte weg naar Oldendam was; maar hij durfde niet, omdat hij vluchtte, en vreesde, dat men hem weer terug zou voeren naar de Hartochs, die allen zooveel „korten drank” dronken, en hem

wel konden vermoorden, als ze dronken waren.

En hij liep maar door als een vluchteling; en 't was hem soms zoo wee. Nu was hij dan in Holland.

— Vader kende Holland niet. — Maar mijnheer Roeting was toch een voortreffelijk man....

Hij kwam een varkenshok voorbij.

„Zóó rook het in 't reuzenhuis! — Straten van zilver — en gepoetst — en engeltjes.... 't Was zeker altijd maar een grapje van vader geweest. Zóó deden vaders! — Hun kinderen wat wijs maken om ze zoet te houden! — Maar madam Verkuile had gezegd, dat ze van een veel mooier land zou vertellen. Die wist het ook wel beter van Holland. Een mooier land....

O, wat begon dat pak zwaar te wegen! — En 't werd zoo donker! — En niemand dan hij alleen was hier op dezen langen, eenzamen weg. En 't was wel twintig uren ver, had een kreupel negotiekereltje gezegd; en een ander, dat het wel vijf en twintig uren was. O, maar dat was niets. Als hij bij mijnheer Roeting was, zou alles geleden en vergeten zijn. En moedig sjouwde hij verder.

Maar hij werd eindelijk zoo moe. En dat pak, o, zou hij 't maar niet hier neersmijten? — 't Werd zoo vreeselijk zwaar. — Hij dacht aan zijn duinen en aan zijn rustig hutje daar, en aan die goede, lieve Peer en Treesje. En hij had nooit geweten, dat het zulke goede menschen waren. — Ja, maar madam Verkuile.... o, had hij daar maar meer gegaan! De Heere beware je! zei ze, en toen was 't hem zoo vreemd, zoo wonder geworden, alsof hij haar nooit terug zou zien. Ze meende 't zoo oprecht, en hij had gevoeld, dat zij hem lief had. — Och, als madam Verkuile nu maar hier was; hier, midden in den nacht, bij hem; dan zou hij haar vragen, of ze zijn moeder wilde zijn, en....

Hij begon te schreien.

Maar ineens zette hij het pak neer.

„Nee, Wardje Rap! nooit schreien! — Eten heb je genoeg bij je, nog van tante, en wil je slapen, de heele wereld is hier bed, en je bent overal veiliger dan in 't reuzenhuis. En overal ruikt het beter dan daar. Kom! rust wat, en eet 'n beetje!”

Hij zette zich bij zijn pak neer en opende 't.

„Kijk, Wardje! — al wat je opeet, hoef je niet meer te dragen!”

Hij at maar. 't Smaakte goed, en hij wist, dat hij zóó zijn vracht verlichtte. Toen hij 't eindelijk weer toegebonden had, tilde hij er even aan.

„Nou weet ik in eens weér wat. Ik trek nog een jas aan, dan hoef ik die ook niet meer te dragen.”

Hij deed het, en werkelijk, dat verlichtte zijn pak zoo, dat hij er ook nog een broek uit nam en die aantrok.

„Nee, klompen en schoenen beide aan, dat gaat niet; maar een vest nog wel!”

Nu was het pak zoo klein geworden, dat hij het — aan een paar draagbanden — gemakkelijk op den rug zou kunnen dragen. En dan had hij zijn handen geheel vrij. Dat zou prettig loopen zijn!

Touw had hij nog in den zak, en ook nog het koord van de strikken. „Het goede moet men bewaren” had mijnheer Roeting gezegd, en wat kwam dat goede nu mooi te pas. Spoedig was hij nu klaar, stak zijn armen door de als draagbanden aan 't pakje gebonden touwen, en

„Nu nog een wandelstok!”

Hij haalde zijn mes uit den zak, en na eenig zoeken en tasten vond hij een geschikten tak, en sneed er — ruw — een wandelstok van. Nu stapte hij weer op. Wel voelde hij zich erg dik, van binnenen van buiten goed aangevuld, maar dat zware pak hoefde hij nu niet meer te dragen.

„Als ik 't geweten had, had ik alle drie hemden

aangetrokken. Wardje Rap! een mensch is nooit te oud om te leeren!"

Nog ongeveer een uur liep hij, maar was toen doodmoe. Links van den weg zag hij een afdak voor 't vee in 't land.

„Daar zal 't wel gaan! — Allicht beter dan over den vloer van de dronken reuzen!"

Hij klom over 't hek, vond tastend onder 't afdak wat stroo, en legde zich daar neder.

XIV.

VERDWAALD, EN TOCH TERECHT.

Ward sloeg de oogen open, en.... 't was dag. O, wat was hij blij! Hij zag de zon opkomen! — Die bange nacht was voorbij.

„Nee, Wardje! honger heb je nog niet, en de reis is nog héél lang, en boterhammen heb je niet veel meer. Je kunt je restje meer noodig hebben dan nu."

Hij rekte zich eens uit,.... wat voelde hij zich toch dik! — „O, ja!" — Hij stapte op.

Vóór zich, nog vrij ver, zag hij iets als een groote stad. Zou dat Oldendam misschien zijn? — Maar ze hadden gezegd, dat hij eerst in.... innnn.... nee, 't was niet van koper, ook niet.... wacht.... zil... zilverda... nee... Goudda... ja, Goudda was het; daar moest hij eerst komen.

Daar kwam een boer met melkemmern aan 't juk, die zou 't wel weten.

„Is dat misschien Oldendam?"

De man scheen nog te slapen.

„Oldendam? — Welnee, ik heet Klui!"

„Ik vraag, of dat daar, die stad, of dat Oldendam is!”

„Oldendam? — Dat weet ik niet; maar wat je daar ziet, is Den Haag!”

Van Den Haag meende hij wel eens gehoord te hebben; maar op zijn reis naar Oldendam had niemand het genoemd. Misschien hadden ze 't niet geweten!

Vroolijk stapte hij voort, tot hij de stad was genaderd. Heel de stad scheen nog te slapen.

Tusschen de huizen gekomen aarzelde hij en trok daardoor de aandacht van een nachtpolitie.

„Waar kom jij vandaan?”

„Van Rotterdam, mijnheer!”

„Van Rotterdam? Jongen, ben je mal? — Ben je 't dan heelemaal geloopt?”

„Ja, mijnheer! gisteravond met den donker ben ik op stap gegaan; maar onderweg heb ik een poos geslapen onder een afdak in de wei!”

Ward vreesde, dat hij gelogen had, doch dacht

even na, en wist, dat hij waarheid sprak. Want dat zag er een man uit, voor wie je niet liegen mocht.

„En waar moet je naar toe?”

„Naar Oldendam, mijnheer!”

De agent schudde het hoofd.

„Oldendam, — Oldendam! — Waar in de wereld ligt dat ook weer.”

De agent haalde zijn boekje voor den dag.

„Maar hoe komt het in je hoofd op, om bij nacht de reis van Rotterdam naar Den Haag te doen, en dan te voet?”

„Omdat ik niet verraden wilde worden, mijnheer! Ik ben uit mijn dienst geloopen, omdat alle vier groote kerels dronken waren, en vochten, en hun vader wilden ze vermoorden. Maar één is een spooman, een remmer; daarom durfde ik niet met den trein, en . . .”

„Ja, wacht maar even! — Ik ga zoo met je mee naar 't buro; daar kun je alles vertellen, en we zullen dan wel zien. Blijf maar bij me.” Ze gingen al gauw heen, en ondertusschen deed de agent den jongen allerlei vragen, waarop hij altijd netjes antwoordde.

Op 't buro deed de agent verslag. Er waren daar meer agenten en van hooger rang; maar Ward was heel vrijmoedig en vertelde alles naar waarheid van Leo, van Kees van Rotte, van mijnheer Roeting, van den remmer en van zijn dienst. Per draad werd er in Rotterdam inlichting gevraagd aangaande de Hartochs, en in Oldendam bij den heer Roeting. Dat duurde een heelen tijd; maar de nachtwacht had dadelijk Ward op een stoel doen zitten.

„'t Is in orde, mijn jongen!” zei een hooge. „Wij zullen je straks in den trein naar Oldendam plaats bezorgen. Jij weet zeker niet, dat je een heel verkeerden kant bent uitgelopen?”

„Neen, mijnheer!”

„Je hadt in Gouda moeten zijn; hier ben je in Den Haag. Maar je bent een kranige kerel! Mijnheer Roeting verwacht je vandaag; die houdt geloof ik wel van je!”

„En ik van mijnheer Roeting, mijnheer! Maar de remmer heeft me belogen en bedrogen!”

„Ja, dien kennen we wel Heb je ook honger of dorst? Zeg het maar!”

„Een kommetje koffie, als 't u b'lieft, mijnheer! Daar heb ik zin aan. Een boterham heb ik zelf nog; maar die bewaar ik voor in den trein!”

Hij kreeg een kom koffie en een bordje met twee verschgebakken broodjes. O, dat smaakte hem zoo: al de aanwezige agenten keken er met genoegen naar.

„Maar ventje, wat ben je bol om je lijf!” zei er een, en nu vertelde hij, wat hij met zijn kleeren gedaan had om de vracht te verlichten. Wat hadden de heeren een schik.

„Nou zei er een dat hoeft nu niet meer. Kijk, hier is een kamertje, waar je je netjes kunt kleeden en wasschen. Pak dan je kleeren maar weer in, want je wilt zeker liefst netjes bij dien goeden mijnheer komen?”

„Ja, mijnheer!”

Toen Wardje weer uit het vertrekje kwam, frisch gewasschen en goed gekleed, zag een agent dikke tranen in zijn oogen.

„Wel ventje, wat scheelt er nou nog aan?”

Het gemoed was hem zoo vol. Zijn zenuwen waren nu de laatste dagen ook zoo strak gespannen geweest. En nu dacht hij aan de slechte menschen in Holland, en aan de goede. Ja, hier waren toch veel goede menschen; zelfs de politieagenten, waar hij altijd zoo'n vrees voor had gehad, waren hier zoo vriendelijk en hulpvaardig voor hem of ze allemaal zijn vader waren.

„Wees zeer bedankt! — zei Wardje — u bent allemaal zoo goed voor mij!”

Een uur later zat Ward in den trein. Een agent had zijn pak gedragen, een plaatsje voor hem gezocht, en hem aan de bijzondere zorg van den conducteur toevertrouwd. Hij wist reeds, dat mijnheer Roeting hem van den trein zou halen.

Hoe verder hij kwam, hoe meer hij 't mooi van Holland zag. En hij dacht het zich in, wat het geweest zou zijn, als hij heel deze wereld, die hij nu tusschen de stoomwielen doorvloog, te voet had moeten doormarcheeren. Behalve Kees van Rotte en de remmers waren de Hollanders toch beste menschen.

XV.

IN DIENST VAN DEN HEER ROETING.

De heer Roeting woonde, even buiten, in een net, eenvoudig huis, nauwelijks groot genoeg voor zijn gezin. Naast dat huis stond een groot pakhuis, en dieper den tuin in een schuur. Achter die gebouwen was er een ruime plaats en een bleekveld, en verder naar achteren een groote moestuin.

Een klein deel van het pakhuis was vroeger de woning geweest van den ouden knecht, die gestorven en niet door een anderen vervangen was, omdat Roetings zoon, Herman, zelf hier de noodige werkzaamheden kon doen. Daar er nu in Roetings huis geen geschikte slaappleats was, werd er in de bijwoning een bed voor Ward in orde gebracht, en daar Roeting het niet goed vond, dat Ward hier geheel alleen zou zijn, kreeg Herman ook zijn

bed hier. Dan werd meteen het huis wat ruimer.

Herman was een jonkman van drie en twintig jaar; doorgaans stil, maar overigens vroolijk van aard. Een jongere broer van veertien jaar, Jakob, werkte veel met Herman samen, en van nu aan zouden ze meestal Wardje in hun nabijheid hebben. Willem Roeting, een en twintig jaar oud, was student en dus alleen in de vacaties thuis. Verder waren er nog een vijf-en-twintigjarige dochter, Louise, en twee schoolkinderen, Johan en Martha, tien en zeven jaar oud. De dienstbode heette Dientje.

Behalve Jacob, die wat norsch was, waren de jonge Roetings doorgaans even vriendelijk als hun ouders, zoodat Wardje hier dadelijk van allen een goeden indruk kreeg.

Ward, die bij Peer en Treesje in de duinen, bij zijn oom August in 't open veld en dus altijd in een stille, eenzame wereld had geleefd, was al lang gewoon, om onder 't werk overluid te denken, omdat hij zelden iemand bij zich had, tot en met wien hij spreken kon. Herman en Jacob hadden hem, een paar maal, dat hij alleen ergens aan 't werk was, dan ook al met zich zelf hooren redeneeren. Jacob was toen stil naar hem toege-slopen om hem af te luisteren; maar Herman riep:

„Ward, jongen! een beetje zachter!”

Toen eerst was Ward zich maar goed bewust geworden, dat hij zoo overluid dacht, en hij nam zich dadelijk voor, het niet meer te doen. En werkelijk meende hij, dat hij 't niet meer deed; maar 't ging nu bijna onhoorbaar fluisterend.

't Was nu drie dagen, dat Wardje Rap hier woonde. Dezen morgen was er per schip een groote partij versche groenten aangekomen, en Ward was bezig de bloemkool van de overtollige bladeren te ontdoen. In een voorvertrek waren

Herman en Jacob aan 't verpakken van aangevoerde druiven, zoodat Ward alleen was, en druk — maar fluisterend — zich zelf van allerlei vertelde: „Fijn getroffen hier! 'k Had geen beter menschen in de heele wereld kunnen vinden. — En gezellig werk hier! Nu eens buiten, dan eens binnen: als

't weer slecht is, kan je alles binnen doen. — Van mijnheer zelf houd ik 't allermest. Herman is ook een beste man; tenminste, hij wil zoo best zijn als zijn vader, maar is er nog niet ingegroeid. — Ja, van Dientje houd ik ook veel. Zij is wel al oud en ik ben nog jong, maar je voelt beiden, dat je dienstbaar bent, ondergeschikt, heel anders dan al

de anderen, en daardoor is 't net, of je samen broer en zuster bent. Of eigenlijk, of ze zoo iets als mijn moeder is. De juffrouw doet ook wel zoo, maar die is veel voornameer dan Dientje: je voelt dat heel anders. — Ho, Wardje! dat is misgelegd, bladeren bij de bloemkool, en bloemkool bij de bladeren. — Jochie, je moet de gedachten bij je werk houden! — Zoo! — Tien, elf, twaalf.... ja, dat is in orde! — Mooi, alweer een mandvol klaar! — Maar Jaapje valt me wel een beetje mee. — Eerst dacht ik, dat hij een onnoozele stumperd was; maar hij valt mee. Hij zegt meestal niets, en vaak schuift hij stiekem hier of daar alleen naar toe. Dan denk ik: Jacob, jij kon wel den drommel te slim wezen! — Maar *ik* heb geen klagen over hem. — Erg goedgeefsch is hij wel niet; maar daar is 't mij niet om te doen: ik heb van alles genoeg. 'k Zou niet weten, wat ik nog graag zou willen hebben. — Nou ja, een horloge! Maar Jacob is er ook nog zonder, en hij is ouder dan ik — en een jongen van mijnheer. Maar zie je, hij is heelemaal niet trotsch — Herman, nou — die is 't wel een beetje op 't kantje af. Maar — dat geef ik je toe — hij is ook ouder, en staat hier eigenlijk ook voor mijnheer. En Jaapje is hier altijd de ondergeschikte — net als ik zelf, zal ik maar zeggen. Ja, daarom houd ik van hem, en — ho! — nou geloof ik, dat ik er daar één te veel in gelegd heb. — Even natellen! — Wardje, Wardje! daar zou je mijnheer weer schade toegebracht hebben. Als je niet beter op je tellen past, jaag ik je weg. Nou.... nee, eerst *déze* mand maar! — Ja, ik geloof, dat hij ook wel van *mij* houdt. En vooruithelpen zal ik hem zeker, omdat hij een jongen van mijnheer is....

.... Jonges, dat zou vader moeten weten, dat ik hier bij zulke beste menschen ben terecht gekomen....

.... En dat ze hier zoo Christelijk zijn! Nog Christelijker dan de Eerwaarde broeders, en net zoo Christelijk als de oude mijnheer pastoor. Nou??? Of mijnheer Roeting dát zou doen??? — Nou, nou??? Een oude kachel op zijn nek nemen en hem naar arme menschen sjouwen??? Maar hij hoeft dat ook niet te doen! Hij zou zeggen: Ward, neem even de kar, en breng dadelijk dat ding naar Pol Konijneboer in Kruisduine! — Nou ja, bij manier van spreken! — Want zóó dom zou mijnheer pastoor ook niet zijn, om een kachel op zijn nek te sjouwen dwars door Holland en België heen

.... Ja, Christelijk zijn ze, heel Christelijk: ieder keer vóór en na 't eten een mooi gebed lezen, zóó maar uit het hoofd; en na 't eten altijd uit zoo'n dik misboek lezen.... ik hoor dat graag. 't Is of onze lieve Heer dan spreekt. Maar van Onze Lieve Vrouwe, van de Moeder Gods hoor je ze niet, en geen een die het teeken des Kruises maakt.... Hoe dat Zondag zal gaan! — Met kaartjen en dobbelen houden ze zich niet op! Wat ze dan wél doen? — Joosje mag 't weten! — Nou, met zoo'n speelorgel in huis kan je heel wat vertier maken. Ah ja! — ze zullen gaan dansen! — En misschien gaaischieten! — Maar nergens heb ik hier een gaaimast ¹⁾ gezien. — Maar Wardje! mondje dicht en vraag naar niets; wie weet, hoe slecht ze hier het gaaischieten vinden! — Toch ben ik blij, dat ik hier in Holland ben. — Wat kreeg ik een rapprement, toen ik met vuile voeten zoo maar naar binnen liep. — Voeten vegeen! ik had er nooit van gehoord. In Kruisduine zou je, als je met schoone voeten binnenkwam, er met

¹⁾ Een *gaaimast* is een hooge staak, met in den top een dwarslat, waarop houten vogeltjes los bevestigd zijn, die men er met pijl en boog afschiet. De hoofdvogel heet de *gaai*.

vuile weer uitgaan, en bij nonkel Guusten en andere boertjes lag het stroo tot onder de tafel! — Maar nou weet ik het, en Dientje zal me nooit meer een rappremment hoeven te geven. En ik vind het heerlijk, alles zoo zindelijk! En dat zoo maar in 'de week. Wat zal 't dan Zondags wel niet zijn!

Die eerste Zondag stond als het grootste raadsel voor hem. Hij kon 't bijna niet laten, om er met Jacob over te spreken, en in elk geval, hem te vragen, tot hoe laat er 's Zondags in 't pakhuis werd gewerkt. Toch vroeg hij 't niet, omdat hij een berisping vreesde; want in zich zelf had hij Jacob al laten zeggen: „Wel, Vlaamsche domoor! natuurlijk werken we hier 's Zondags net zoo lang als in de week!”

Half en half zou hem dat wel lief zijn, omdat hij zich dan vast niet verveelde. Maar — hij zou hier toch ook wel eens een reisje door de omstreken willen maken, en daarvoor zou een stukje vrije Zondag noodig zijn. Of de Roetings ook naar de kerk gingen . . . ? Dat zou wel, omdat ze zoo Christelijk waren. En kerken waren er daar genoeg: hij wist er al vier! — Ja, als de Roetings naar de kerk gingen, zou hij — als hij daarvoor een vrij uur kreeg — ook gaan!

Hij wist niet beter, of al de kerken hier waren Roomsche kerken, hoewel 't allen Protestansche kerken waren, omdat men hier geen Roomschen kende.

XVI.

WARDS EERSTE CHRISTELIJKE ZONDAG.

't Was Zondag geweest en weer Maandag geworden. Ward had karren vol bossen wortelen

geladen; hij had het druk gehad, o! — Maar nu was er voor vandaag weinig meer voor hem te doen: hij moest maar eens rondkijken in den tuin, of daar niet wat werk voor hem was. En hij ging den tuin in; maar zag er niets, want de dag van gisteren, de Zondag, stond steeds levendig vóór hem. Zulk een dag had hij heel zijn leven nog niet beleefd.

Zaterdagavond had hij er vast op gerekend, dat het ook Zondag heel den dag „werkendag” zou zijn, omdat zelfs Dientje en Louise 's avonds nog mee moesten helpen, en er om elf uur pas gesloten werd. Maar toen was de juffrouw naar hem toe gekomen, en had gezegd: „Ward! laat zien, of al je kleeven voor morgen in orde zijn!” — En toen had hij al zijn Zondagsche goed moeten laten zien. — En toen ze 't gezien had, zei ze: „Dat ziet er goed uit, Ward! — Maar dat moet ook, want als je morgenochtend opstaat, moet er niets aan je kleeven haperen, dat je ze zóó kunt aantrekken!” Toen eerst had hij begrepen, dat hij mee naar de vroegmis zou moeten, om dan daarna weer aan zijn werk te gaan.

Op den gewonen tijd was hij gewekt, en snel had hij zich gewasschen en gekleed: altijd als je naar de vroegmis ging, was er zoo'n gejaht, en dat verwachtte hij ook nu in 't gezin van Roeting, toen hij de huiskamer binnenstapte Daar zag hij Herman, Jacob en Johan rustig voor 't raam staan, alle drie op hun Zondagsch. Maar Herman ging nu naar 't orgel, opende 't, zette zich op 't orgelstoeltje en begon te spelen, en te zingen. — En dadelijk zongen Jakob en Johan ook mee. O, dat ging zoo wonderlijk heerlijk, heel anders dan in de danshuizen in Vlaanderen. Mijnheer kwam binnen en zong ook mee, en duidelijk hoorde hij Dientje in de keuken en Louise boven ook mee

zingen. — En dan had mijnheer gauw zoiets als een misboekje of een gebedenboekje genomen, het geopend, en hem aangewezen, wat er gezongen was, en zoo had hij ook nog mee kunnen zingen :

Mijn hart roept uit tot God, die leeft,
En aan mijn ziel het leven geeft.

Ze hadden gezongen tot allen beneden waren; en toen gingen ze dadelijk ontbijten, evenals ze dat iederen morgen hadden gedaan met bidden, danken en lezen, heel rustig, alsof er niets anders te doen was. En na 't ontbijt had Jacob hem gevraagd, of ze wat zouden gaan wandelen, en Johan was ook meegegaan. Wat 'n mooie wandeling was dat geweest. En al spoedig had hij geweten, dat er hier in de kerken nooit vroegmis werd gehouden.

Na de wandeling waren ze allen naar de kerk gegaan, behalve Louise en Dientje. De kerk . . . „heel anders dan bij ons”, — nergens een beeld of schilderij — geen altaar, geen kruis, geen koor-knappen, — en de priester was maar een gewone man. — Ook geen wierook, en er was veel meer drukte en rumoer in de kerk, en veel menschen ontblootten niet eens het hoofd, en sommigen rookten. „Bij ons is het Christelijker in de kerk”.

Maar wat de „priester” op den preekstoel zei, dat was mooi, heel mooi, en je kon het begrijpen. „En 't was net, of onze lieve Heer tot de menschen sprak.” —

Maar 't duurde vreeselijk lang, o! — En toch was 't nu en dan heel mooi, en vond hij het niet lang!

Uit de kerk ging er niet één dadelijk naar de kroeg, „zooals bij ons”; allen stapten stemmig elk naar zijn huis.

Alleen de jonge menschen hadden dadelijk een

drukte gemaakt alsof ze uit de school kwamen. „Bij ons gaan de jongens Christelijker uit de kerk naar huis.”

Jakob en hij waren dadelijk netjes met heel de familie naar huis gegaan. Toen hadden ze eerst koffie en koek gehad, en daarna waren ze allen zich wat gaan verluchtigen in den tuin.

Na het middagmaal — een heerlijk Zondagsch maal! — had elk, de een hier de ander daar, een plaatsje gezocht om wat te lezen of mooie platen te bekijken. Kleine Martha's boeken had hij 't mooist gevonden: alle met groote letters en gekleurde platen. En Martha had hem alles uitgelegd en hem veel gevraagd.

Na de thee was hij met Jacob naar een vriend gegaan, en hadden ze met hun vieren — want er was nog een vriend daar gekomen — een heel verre wandeling gemaakt, en ondertusschen altijd druk gebabbeld, over allerlei, waarvan hij nog nooit had gehoord, en hij had maar geluisterd!

Na de wandeling boterham eten, toen naar „'t Lof” ¹⁾ waar hij alles beter kon begrijpen dan in den morgendienst, want de „priester” had het nu over engelen en heiligen, en dat Jezus Christus alleen ons kan zalig maken.

Uit „'t Lof” weer thuis gekomen, kwam daar visite, en zongen ze met elkaar mooie „liedekes”, waarbij dan Herman speelde. — En daarna hadden ze naar bed gemoeten. Gemoeten! — Want hij had wel gaarne gewild, dat nu maar pas die heerlijke dag was begonnen. Omgevlogen was die dag als een wondere hoogdag, zooals hij nog nooit had gevierd. En nu lag die achter hem als een zoet-zoete droom.

Van dansen, gaaischieten, kaarten en dobbelen was geen sprake geweest; niemand scheen zelfs

¹⁾ Met „'t Lof” (Lofzegging) bedoelde hij de avondkerk.

aan zooiets gedacht te hebben. Wel hadden ze op hun wandeling jongens gezien, die in een verborgen hoekje — langs den weg — om geld speelden; maar dezen hadden zich, op hun naderen, uit de voeten gemaakt, zeker wel wetend, dat ze aan slecht werk doende waren.

Ja, Holland was een heel ander land dan België; een beter land, een Christelijker land! Nee, nooit zou hij naar zijn eigen land terug willen. Vader had het wel goed geweten....

Vader.... Waar zou vader nu zijn? 't Ging er in België nu woest van langs! — Of nonkel en tante 't nu benauwd kregen? Ze hadden hem zoo begekt, omdat hij naar Holland ging. Nu, wie weet, of ze nu niet zelf wel graag naar Holland wilden!

Tante zei, dat het in Holland allemaal ketters waren! — En hier had hij nog geen enkelen ketter ontmoet dan misschien alleen Kees van Rotte.

Maar Kees van Rotte kon wel juist een echte Vlaming zijn! — 't Was hem altijd geleerd, dat ketters slechter waren dan de Booze zelf. — Nou, dan waren hier vast geen ketters. — Nee, naar België wou hij nooit weer terug. — En die hemel, waar je altijd rijstebrij met zilveren lepels zou eten! — Dan was hij nu al meer dan in den hemel; want ze hadden gisteren gegeten met lepels en vorken — geen roestplekje was er aan — ze blonken als zilver, en vast was het zilver! — en — er was bovendien nog suiker en kaneel in de rijstebrij! — „Dat zou 'k nog wel eens aan mijnheer pastoor willen vertellen! Maar 'k denk, dat hij zou zeggen: Wardje, nou lieg je!”

XVII.

DEN BOER OP OM EEN GEIT.

Wardje had een „grootte zonde” in Holland ontdekt, een „Hollandsche zonde”. In zijn land groeide er nergens langs wegen en paden wat gras, of er kwam een „koeier”, een jongen met twee koeien aan één kort touw; hongerige koeien, die al die grasstrookjes en plekjes afgraasden. Hier liet men al dat gras verloren gaan, behalve dat er soms iemand wat van dat kostbare kruid gaarde in een zak, om er een konijn of geit mee te voederen. Maar ’t meeste ging verloren, en dat was een grootte zonde.

Zelfs bij mijnheer Roeting had hij deze zonde in erge mate ontdekt. Karren vol koolbladeren, wortelloof, salade werden er op een hoop gebracht en lagen daar te verrotten. Als je veevoer liet omkomen, was een even grootte zonde als dat je eten voor menschen liet bederven, al was ’t maar een korstje brood!

Mijnheer had hem zóóveel zonde verweten; maar nu zou hij mijnheer ook eens! — En jawel, al heel gauw diende zich daarvoor de gelegenheid aan. Hij had weer een kar vol bloemkoolbladeren.

„Mijnheer! waar moeten die bladeren heen?”

Roeting keek in eens wat donker.

„Maar, kerel! weet je dat nu nóg niet?”

„Zeker, mijnheer! weet ik wel, waar u dat hebben wilt; maar onze lieve Heer wil het daar niet!”

Nu kwam er dadelijk een glanzende glimlach over Roetings gelaat.

„Wel, Wardje! wat is er?”

Wardje werd wat verlegen. Als mijnheer nu maar een jongen was geweest, dan zou hij ’t hem wel

eens goed onder den neus wrijven! Maar 't was een man! — een Hollander! — 't was mijnheer!

„Ja, ziet u, mijnheer! als u een geit hadt, of twee geiten! — Die konden best leven van wat er hier verrot. — En dan hadt u melk! — Veel melk! — En geitenmelk is de beste van alle melk, en . . .”

Mijnheer knikte belangstellend met het hoofd.

„Ziet u, mijnheer! — een geit is nooit ziek; of, als hij ziek is, is hij meteen dood. Je hebt dus nooit melk van een ziek dier; en daarom is geitenmelk de beste; want je hebt koeien en schapen, die d'r heele leven haast ziek zijn, en dan heb je altijd zieke melk. Daarom zeggen de dokters dat je de melk moet koken: dan kook je de ziekte in de melk dood. Dat zei nonkel Guusten. — En daarom zou mijnheer een beste geit moeten hebben; u hebt er afval genoeg voor, en ik zal er wel voor zorgen: geregeld voeren, melken en 't beest schoon houden. En vooral Martha zou geitenmelk moeten drinken! — Dan zou u zien, hoe gezond ze werd!”

Mijnheer was snel beraden.

„Ik heb daaraan nooit gedacht; ik geloof, dat je gelijk hebt. Maar hoe kom ik aan een beste geit? Ik heb geen verstand van vee. Jij zeker wél!”

Wardje was echt in zijn schik. En hij was er zeker van, dat hij beter over een geit kon oordeelen dan mijnheer. Maar . . . verstand van vee hebben . . . dat wou nogal wat zeggen! — En Wardje zweeg.

„Nou, Ward! durf jij een geit te koopen voor mijn geld? Je zoekt dan de beste uit, en ik beloof je, dat ik op geen rijksdaalder zal kijken!”

't Werd voor Ward een heel groote zaak. Konijnen had hij wel gekocht, en verkocht ook; maar een geit . . . jonges! jonges! — En als 't dan eens mis uitkwam!

Hij boog het hoofd diep voorover, om zich alles goed in te denken. En dan hief hij 't weer helder omhoog.

„Ziet u, mijnheer! — ik weet wel, wat een beste en wat een slechte geit is; maar om de bestigheid aan een dier te *zien*, dát is de kunst. En als je 't niet zelf kunt zien, word je altijd bedrogen . . .”

Hij dacht weer na.

„U zegt, dat u op een rijksdaalder meer of minder niet ziet. — Dan kan ik u wel een beste geit koopen; maar dan moet u of Herman zelf mee!”

Mijnheer had er wel zin in, om met Wardje een beste geit te koopen.

„Dan moeten we morgen maar eens samen den boer op, Wardje!”

Ward had daar heel veel zin in.

„Maar, mijnheer! dan moet u geen haast hebben. En weet u, de menschen moeten niet weten, dat we een beste geit zoeken. U vraagt naar fruit, en ik loop mee als uw knecht; u kijkt dan naar de boomen, en ik kijk rond naar een beste geit!”

Den volgenden dag trokken ze er samen op uit. De man zocht appels en peren, en kocht ze, pluk-tijd te leveren. En Wardje liep hem na als zijn hond, en snuffelde met zijn oogen rechts en links en overal, als een hond.

Eindelijk geloofde hij, wat goeds te zien: een flinke geit met een jongen van elf, twaalf jaar in de nabijheid. Ward drentelde er onverschillig heen, als iemand die op zijn baas wacht en uit verveling met iedereen een praatje aanknoopt.

„Zeg, jochie! is dat jouw ouwe knul?”

't Jochie voelde zich beleedigd.

„Ouwe knul? — 't Beest is pas twee jaar oud!”

Ward lachte schamper.

„Twee jaar! — zes op z'n jongst! — Maar 't kan ook zijn, dat het beest niet heel gezond is.”

't Jochie hief dreigend zijn arm op.

„Niet heel gezond! — Wat verstand heb jij

daarvan? 't Beest heeft nog nooit iets gemankeerd. Je mag het hier aan iedereen vragen. En al wat je 'm vóór smijt, dat vreet hij lekker op! — Dat hij wat mager is, daar is hij beter om: dan geven ze meer melk dan als ze vet zijn!"

Dat wist Wardje wel; maar hij hield zich dom.

„Geeft dat dier dan ook melk? — Toch geen theeschotelkje vol daags?"

„Och, jij domkop! — zei 't jochie — bekijk hem dan eens van achteren! — Twee kan daags geeft hij op z'n minst. Een heelen tijd heeft hij drie kan gegeven; maar toen kreeg hij twee keer daags een stuk brood. Nu 't oorlog is, krijgt hij geen kruimeltje meer; maar nu geeft hij ook maar een goede twee kan melk!"

Wardje wist nu genoeg, zocht dreutelend zijn meester weer en zei:

„Mijnheer! die geit daar moet u koopen: 't is een beste!”

Den volgenden dag ging Roeting naar den eigenaar van die geit, en 's avonds bracht Ward het eerste maal geitenmelk in huis.

Wat was Ward gelukkig met de geit! — Want nu had hij iets terug uit zijn oude leven in Kruisduine, en in 't Strieske bij Antwerpen: een dier, waarover hij meester was, waarvoor hij kon zorgen en dat veel, o zoo veel van hem zou houden; bijna zooveel als hij van zijn dier. De geitenstal werd hem liever dan de nette woonkamer der Roetings. Daar in huis moest hij netjes zitten en alles netjes doen, en durfde hij niet veel te zeggen; hier bij zijn geit hoefde hij geen complimenten te maken en kon hij babbelen, zooveel hij wilde. In huis voelde hij zich altijd het knechtje: hier was hij de groote baas, ver verheven boven zijn viervoetige verzorgeling.

Als 't werk gedaan was, kon men Wardje meestal in de schuur bij de geit vinden. En hier kreeg hij heel vaak bezoek van Jacob, van Johan en van Martha. Van Martha vooral, want deze verklaarde, dat het haar geit was, en er de meeste melk van kreeg.

De geit echter kon al den groentenafval niet op; Ward was er zeker van, dat er best nog eenige konijnen ook van konden leven. Hij ried dan ook mijnheer Roeting aan, om ook nog konijnen te koopen; doch mijnheer zei, dat hij dat zelf maar moest doen; hij kon dan die konijnen voor zich houden en er mee doen, wat hij wilde.

Daar had Wardje wel ooren naar, en nu begon hij in zijn eigen tijd een groot konijnenhok te maken, en zoodra dit klaar was, kocht hij drie konijnen

van een maand of vijf oud. Zoo goed hij voor de geit zorgde, deed hij 't ook voor zijn konijnen, en de schuur was hem nu nog liever dan ooit. Vooral ook, omdat hij hier nu een soort werkbank en wat timmergereedschap, en altijd wat te timmeren had. Want hij zou meer konijnen krijgen en dus meer hokken moeten hebben.

En nu hij ook konijnen had, kreeg hij nog veel vaker bezoek van de kleine Martha. En aan den omgang met dit kind had Ward misschien het meest te danken voor zijn geestelijk leven.

XVIII.

WARDS KLEINE VRIENDINNETJE.

De nieuwe, Christelijke omgeving was voor Ward als een brandende kaars in een donkere kamer. Van geestelijke zaken had hij hoegenaamd geen besef gehad; maar hier werd dat stillekens aan anders. Het dagelijksch leven van de Roetings, van vader en moeder vooral, en van Dientje en . . . niet het minst van de kleine Martha, werkte in Wards donkere hart als een brandende lamp. Hij begon veel te zien, wat hij nooit had kunnen zien. En als hij daar over en over het verschil van voorheen en nu nadacht, zei hij: „Dat komt van den Bijbel!”

Hij bedoelde niet, dat het kwam, omdat er 's morgens, 's middags en 's avonds iets uit den Bijbel werd voorgelezen; maar dat de Bijbel hier altijd sprak, en overal: in de werkplaats zoowel als in de woonkamer. De Bijbel was als het spreken van God. En wat God zei, dat moest gedaan

worden, precies alsof vader of moeder Roeting iets tot de kinderen zei.

Mijnheer bemoeide zich nogal veel met Ward om hem de Goddelijke waarheid te doen verstaan. Als Wardje hem begreep, ging het er goed bij hem in; maar heel vaak begreep hij het niet. Hem dacht, dat mijnheer veel te geleerd voor hem was.

Aan Dientje, de dienstbode, had hij meer, omdat hij met haar vrijer was, en tot haar wel durfde zeggen: „Dat is onmogelijk!” — „Dat geloof ik niet!” — „Nou denk ik, dat je 't zelf niet goed weet!” — En ook, omdat Dientje hem dan soms „Dom kalf”, „Vlaamsche Heiden” of „Hottentot” noemde. — Met haar was hij zoo vrij als hij altijd met Treesje was geweest, en daardoor leerde hij veel van haar.

Maar 't meest had hij aan de kleine Martha. Elken namiddag, als ze uit school kwam, zocht ze hem.

„Ward! hoef je niet te tellen en niet te rekenen?”

Ze wist, dat Ward dan niet kon, niet mocht luisteren.

„Vertel maar, Marthaatje!”

En dan vertelde ze, wat de juffrouw op school uit den Bijbel had verteld, en ze deed het zoo mooi en zop echt als de juffrouw het had gedaan.

Voor moeder vertelde ze ook wel graag; maar ze wist veel te goed, dat moeder al die mooie vertellingen evengoed kende als de juffrouw van school: daar was niet zooveel aardigheid aan. Maar Wardje, die luisterde echt, zooals zij naar de juffrouw luisterde! En Wardje vroeg haar dit en dat, zooals zij aan de juffrouw vroeg, en zij verklaarde 't hem dan, zooals de juffrouw 't haar verklaarde. Tegenover Ward voelde zij zich de schooljuffrouw, en voor haar was hij maar 'n heel klein kindje, dat graag leeren wou. 't Was een lust, haar met hem bezig te zien.

„Ward, God kan alles, alles. — Denk nu eens wat, dat niet kan!”

Ward aan 't verzinnen.

„Een aardappel laten groeien aan een pereboom!”

Op zoo iets had Martha blijkbaar niet gerekend.

„Dat is zoo raar! — En dat hoeft niet! Aardappelen laat God in den grond groeien. Je moet wat anders zeggen, zóó: Kan een kleine jongen wel een grooten reus doodslaan? — Dát moet je vragen!”

Ward vroeg het, en kreeg antwoord op zijn vraag:

„Ja, God kan makkelijk maken, dat een kleine jongen dat doet; met een steen, zóó! — Weet je dat wel van David?”

Ging soms het werk niet te vlot, dat hij wat korzelig werd, dan wist Martha raad.

„Ward, je moet den Heer bidden; dan gaat het beter. De Heer hoort ons altijd, en kan ons altijd helpen!”

Eens vroeg ze hem, of hij wel wist, hoe 't in den hemel was.

„Ja, — zei Ward — dát weet ik: daar eten ze rijstebrij met zilveren lepels!”

Hij geloofde werkelijk, dat hij heel goed had geantwoord; maar, o, wat kwam daar wat op van 't juffrouwetje.

„Foei, Ward! Dat is om te lachen! — En we magge niet lachen met den hemel en met den Bijbel. — Dat is zonde. — Weet je 't niet beter? — In den hemel is 't een heel, heel mooi land; zóó mooi, dat het niet te zeggen is, en de straten zijn er van goud, en de poorten van heel dure, prachtige steenen, net gitten in 't goud — zoo mooi. En de Heer Jezus is daar, en de engelen, en de vrome menschen, die gestorven zijn. En als je daar een beetje ziek bent, dan pluk je maar

gauw een blad van een boom, en je eet het op en je bent in eens weer heelemaal beter. — Maar nee, ik geloof, dat we daar nooit ziek zijn; maar dat weet ik niet goed. — Wij hoeven ook niet alles te weten, waar Ward? — Als we den Heer maar liefhebben, en als Hij onze zonden vergeeft, dat is 't allermeeeste, waar Ward?"

„Ja, Marthaatje, dat is het meeste!"

Ward dacht in eens aan wat madam Verkuile gezegd had van een land, veel mooier dan Holland. En nu geloofde hij, dat ze juist zoo was als de Roetings, en dat ze met dat allermooiste land den hemel had bedoeld. Hij vertelde nu Martha van zijn bezoek aan madam Verkuile.

„'t Was net, of ze mijn moeder was, en 'k had ze wel graag als moeder gehad."

„Wou ze niet, Ward? — Jij was toen zeker stout!"

„Ja, ik was soms heel stout. Ik geloof, dat ik altijd stout was!"

„Nou, dan had ze wel gelijk, dat ze je moeder niet wou wezen. Maar nou ben je nooit meer stout, waar, Ward?"

„Doe jij dan nooit zonde?"

„Jawel, maar maar jij doet ook wel zonde! Maar 't mag niet. — Maar als 't ons heel erg spijt, en als we dan bidden, dan wil de Heer 't ons wel vergeven. De Heer Jezus wil ons altijd wel vergeven, als we er heel veel spijt van hebben. En dan magge we tóch wel in den hemel!"

Zoo waren die twee bijna altijd aan den babbel, als ze bij elkander waren. En had Martha een mooi boekje, dan las ze hem, terwijl hij zijn werk deed, daaruit voor, of ze gaf het hem om 't zelf te lezen, 's avonds of 's Zondags.

Van Martha leerde Ward het meest.

XIX.

KONIJNTJES.

De winter dreef voor Ward rustig voorbij. Hij ging geregeld met Jakob ter katechisatie en deed zóó zijn best, dat de predikant hem voor een van zijn ijverigste en ernstigste leerlingen hield. Herman, die er zich veel mee bemoeide, om hem in enkele schoolvakken te onderwijzen, had veel minder vrucht van zijn bemoeiingen.

Johan, die op school een eerste bolleboos was, en bijna altijd zat te leeren, had er zeker ook ondervinding van, want eens zei hij:

„Ward is bijna even dom als Jakob!”

Nu, behalve wat lezen en schrijven, scheen Jakob op school niets geleerd te hebben; en dat was een heele troost voor Ward.

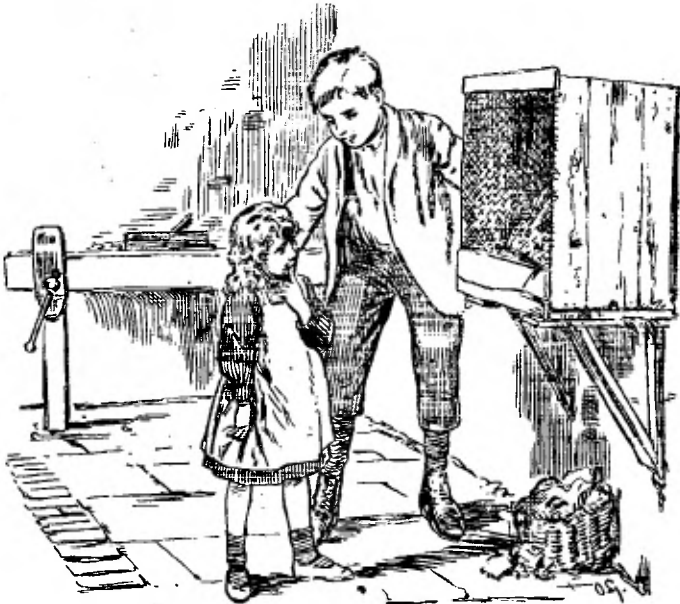
Van zijn vader hoorde Ward niets. Mijnheer had al eenige malen onderzoek naar hem gedaan in verschillende vluchtelingenkampen; maar altijd tevergeefs. Over drie mogelijkheden werd meestal gesproken: de man kon omgekomen zijn op zee, doordat zijn schip getorpedeerd of op een mijn geloopt was; hij kon hier of daar geïnterneerd zijn; en — uit vrees, dat hij voor België gemobiliseerd zou worden, hield hij zich hier of daar — in Indië of zoo — schuil. Ward hield het laatste voor zóó zeker, dat ook de anderen het voor waar begonnen te houden. Wat grond Ward daarvoor had? — Geen andere, dan dat hij en Martha nu en dan samen den Heere baden, dat Hij Wards vader overal zou bewaren, en weer thuis zou brengen bij Ward.

In Oldendam waren geen gevluchte Belgen ge-

komen. Ward had daar wel op gehoopt, om dan mogelijk iets te vernemen aangaande madam Verkuile; met geen enkelen Vlaming echter kwam hij in aanraking.

Doch Martha wist raad.

„Die vrouw, die moeder, daar moeten we ook voor bidden, Ward!”

„Ja, maar dan voor Peer en Treesje ook!”
En zij lieten 't bij woorden niet.

In 't voorjaar wisten Ward en Martha samen een geheim, dat vooreerst niemand weten mocht: één van Wards konijnen was aan 't nest maken. Ward liet het — heel voorzichtig — zijn vriendinnetje zien.

„Kijk, Marthaatje! hij trekt zich het haar uit zijn huid — kijk, hoe hij scheurt! — een heelen bek vol! — Daar maakt hij een bedje van voor zijn jonge kindertjes, die geboren zullen worden!”

Ze zag er bleek van.

„Doet het geen pijn, Ward?”

„Denk van wel, Marthaatje!”

„Laten wij er liever wol in doen, Ward!”

„Nee, dat helpt niet; hij wil geen vreemde wol in zijn nest; alleen maar van zijn eigen haar!”

Martha stond er, ontroerd, naar te kijken.

„Ward! — de Heer heeft ons ook zoo lief! — En Hij heeft óók veel pijn geleden voor óns!”

Ward begreep haar, en knikte met het hoofd.

Eerst een veertien dagen daarna mocht Martha zien, wat Ward al gezien had: 't nest met de jonge konijntjes er in. Och, wat was dat een heerlijkheid voor haar, dat gekriemel van die snoeperige diertjes door elkander heen.

„D'r bennen wel honderd, Ward!”

„Nou, Marthaatje, — niet eerlijk honderd! negen zijn er!”

Zij ging het zoolang bewaarde geheim nu gauw thuis vertellen; moeder en Louise gingen dadelijk mee terug om ook dat wonderlijk lieve en mooie te zien. En dan kwamen Johan en Dientje en Herman ook even kijken, en in heel 't huis van de Roetings was 't als een groot feest, en Martha trakteerde allen op flikjes — van Moeder — „omdat Wards konijntjes jarig waren!”

Tien dagen later telde Ward de jonge konijntjes in een tweede nest, en vijf dagen daarna wist hij ook, hoeveel de derde moeder had gejongd. Samen had hij nu al acht en twintig jonge konijntjes, drie moeders en nog twee groote, waarvan één nu ook spoedig jongen zou krijgen.

Moeder klaagde kwansuis, dat die jonge konijntjes haar te duur werden voor de flikjes: want Martha moest telkens trakteeren. O, ze was zoo gelukkig met zóóveel van die lieve diertjes!

Maar Ward dan! — want hij wist reeds, dat door den oorlog zelfs de jonge konijntjes veel, o, heel veel duurder waren dan gewoon; dat ze al drie kwartjes per stuk kostten, vier weken oud. Wat 'n geld, als hij ze verkocht!

En drie weken later bracht hij twintig gulden naar de Postspaarbank: al zijn jonge konijntjes, op één na, dat gestorven was, had hij verkocht. Over een veertien dagen zou hij er al weer negen kunnen verkoopen, want ook de vierde moeder had al gejongd.

XX.

SLEEPPOOTJE.

Ward hield het meest van het konijn, dat het eerst moeder was geworden. 't Was een Lotheringer, een prachtig dier met een vlindervormige vlek vóór den kop en een palingvormige teekening over den rug. En dat dier kende Wardje zoo goed, en vertrouwde hem zoo. Ward kon er mee, en met haar piepjonge jongen doen, wat hij wilde; maar hij deed ze ook niets dan goed.

Dit konijn bracht voor de tweede maal — 't was toen al volop zomer — zes jongen.

„Gelukkig! — zei Ward — maar zes! — Dat zullen reuzen worden, die wel een daalder per stuk waard zijn!”

En werkelijk, deze zes groeiden als kool.

Maar . . . daar eens zag Ward dat één van de jongen een kapot achterpootje had: het pootje sleepte slap achteraan als een eindje touw. Doch hij merkte ook, dat de moeder voor dit beestje bijzondere zorg had.

Toen ze vier weken oud waren, deed Ward de jongen bij de moeder vandaan, in een ander hok. Maar nu merkte hij, dat het konijntje met het kapotte pootje veel leed. Want de andere jongen, speelsch en vlug, traptten vaak op dat pootje, omdat het altijd achteraan sleepte; en in hun dartelheid sprongen ze er op. En de gebrekkige wist dan niet, waar ze zich bergen zou. Ward dacht er over, om dat eene ongelukkige in een afzonderlijk hokje te plaatsen, en begon daarvoor te timmeren.

Maar ondertusschen merkte hij, dat de moeder, de nu kinderlooze moeder, niet at: gisteren niet, en vandaag niet. Zou ze wat schelen?

Den anderen dag zat de moeder triestig in een hoek gedoken.

„Wacht, mijn beest! Ik weet, wat er jou mankeert, en ik zal je dadelijk helpen, en daar zal Sleppootje ook schik van hebben!”

Hij zette „Sleppootje” bij de moeder in 't hok . . . Och, dat was heerlijk om aan te zien, zoo lief die moeder dadelijk haar ongelukkig kind troetelde en liefkoosde.

Ward had zoiets nog nooit bij konijnen gezien. En de moeder begon te eten, en Sleppootje at, de kopjes tegen elkander aan, en bekje naast bekje. Ward kon het niet laten, nu en dan er even naar te kijken.

De oude werd weer fleurig en 't jonge beestje vroolijk en vlug op zijn drie gave pootjes. En Ward zag ze nooit, of 't jong drukte zich stijf tegen zijn moeder, meestal onder zijn wolligen hals, en

als de moeder wat ging sluimeren, legde 't jong zich tegen haar aan. Als Ward dat zag, werd zijn hart week.

Toen hij Zondag uit de kerk kwam en koffie had gedronken, ging hij weer even naar zijn konijnen. Moeder en kind lagen weer kopje aan kopje. En Ward, die heftig aangedaan uit de kerk was ge-

komen, kreeg dikke tranen in zijn oogen.

„Ik was toch ook zoo hulpbehoevend en klein; maar ik heb nooit moeder gekend. En vader altijd ver, heel ver, de wereld in. Mijn moeder”

Hij begon heftig te snikken.

„O, Heere, waarom mocht ik niet zoo gelukkig zijn als dat konijntje! Nooit heeft een moeder mij”

Hij veegde zijn tranen af, en starend naar den grond ging hij, in zich zelf sprekend, voort:

„Maar de Heere heeft mij bij goede menschen gebracht. En wie weet, of ik — als moeder was blijven leven — wel ooit zoo gelukkig zou geworden zijn als ik nu ben. Want nu weet ik, dat de Heere mij lief heeft. — Meer dan moeder.” —

Nog nooit had hij zóó aan zijn moeder gedacht. Maar ook nooit naar haar verlangd, al had hij een enkele maal wel zooiets als een gemis gevoeld.

„Waar zou moeder nu zijn?” vroeg hij zich. „Zal ik haar ééns zien bij den Heere?”

Van moeder gingen de gedachten naar vader. En opnieuw bad hij voor hem. En na die bede....

„Vader is nu misschien heel arm; maar dat is niets. Veertig gulden heb ik al op de spaarbank, en misschien verkoop ik nog veel konijnen. Al dat geld is voor vader; en als hij terug komt, zullen we bij elkaar wonen; vader hoeft dan niets te doen; ik zal hard voor hem werken. — En, Heere! — dat vader dan ook U zoeken mag!”

Martha kwam hem halen voor 't middagmaal.

„Ward, waarom heb je gehuild?”

„Aan niemand zeggen, hoor, Marthaatje!”

Hij ging eerst zijn gezicht wasschen, omdat hij voor niemand wilde weten, dat hij gehuild had.

Toen „Sleppootje” drie weken alleen bij zijn moeder was geweest, liet Ward hem eens uit zijn hok komen, en zag toen eerst goed, dat het pootje weer geheel in orde was. Hij stond er verbaasd van, dat het dier zoo kolossaal was gegroeid; hij vermoedde, dat het de moeder nog steeds dronk, en dus alleen de moedermelk voor zes jongen kreeg. En dat bleek waar te zijn.

Eerst nu vertelde hij de geschiedenis van „Sleeppootje”. Omdat hij het geen eer achtte voor een

boer, om gebrekkig vee te hebben, had hij er van gezwezen. Nu mocht elk het wel weten en het voor zijn leeftijd buitengewoon groote, fleurige dier zien. Martha meende het geheim er van te weten.

„Ward, ik weet wel! Je hebt voor Sleepootje gebid!”

Aan 't einde van 't jaar had Ward voor ruim zestig gulden konijnen verkocht. Van zijn kennissen waren er, die ook konijnen wilden fokken, en al begonnen waren, maar met allerlei tegenspoeden te kampen hadden.

„Ja, — zei Ward — van konijnenfokkerij moet je ook verstand hebben. En daarvoor had je, bij ons in de duinen moeten zijn! — Je moet je beesten kennen, en je voer! — En met je voer moet je al maar wisselen, want verandering van spijs doet eten. — En je moet er hongerlappers bij hebben, die alles wel eten, wat de anderen niet meer lusten.”

XXI.

KERELS VAN „DE BENDE”.

In April van 't derde oorlogsjaar moest Ward voor een boodschap naar een boer, die bijna een uur gaans ver woonde. Hij kon daar komen langs den straatweg, links; langs het kanaal rechts, en langs een smal paadje door velden en weiden. De eerste weg was de langste, de tweede, als wandeling, de mooiste; de derde de kortste, hoewel voor Ward onbekend. Omdat er haast bij was, koos hij den kortsten.

Op de heenreis liet het pad zich vanzelf vinden;

maar op de terugreis ging hij door een verkeerd hek en kwam eindelijk in een uitgestrekt grasland, waar geen pad te vinden was. Toch liep hij door in de — zooals hij meende — goede richting, en kwam voor een wijd water. Door zoeken naar links en rechts raakte hij geheel in de war, zoodat hij ook niet wist, hoe hij terug zou moeten gaan. En slechts heel, heel in de verte zag hij een huis, en nergens een mensch.

Ward — gelukkig! — had geleerd, om in alle verlegenheid den Heere om hulp te vragen, en zoekend en kijkend naar alle kanten, deed hij dat ook nu. Eindelijk zag hij een schuitje, met twee man er in, naderen. Hij ging zoo dicht mogelijk aan den waterkant staan en hief zijn hand zwaaiend omhoog. De mannen hadden het gezien en 't schuitje naderde. Ward zag, dat het twee ruwe, arme jonge kerels waren, de jongste misschien even ouder dan hij zelf. Zij maakten op hem den indruk van smokkelaars of stroopers.

„Wat moet jij daar?” riepen ze.

„Ik ben verdwaald! — riep hij terug — ik kan hier nergens het pad vinden!”

„Daar is ook geen pad!”

Zij kwamen dichtbij.

„Waar moet je naar toe?”

„Naar mijnheer Roeting!”

„Naar Steven Roeting?”

„Ja!”

Zij lachten en fluisterden met elkaar.

„Als je in de lijn wilt trekken, zullen we je op den rechten weg helpen!”

Ward beloofde, te zullen trekken.

„Spring dan maar in de schuit!”

Maar aan den kant groeide hoog het riet; de schuit kon blijkbaar niet nader aan 't land komen. Ward zou een heelen sprong moeten doen. En

Wardje Rap was een slecht springer. Hij sprong tegen de schuit aan en sloeg achterover in 't water. Misschien door dien sprong dreef het schuitje af; maar één der kerels sprong dadelijk hem na, greep hem en tilde hem in 't schuitje.

„Goddank! — zei Ward oprecht — daar kom ik goed af!”

Maar die hem gegrepen had, zei:

„Je mocht liever mij bedanken!”

„Jou bedank ik ook heel vriendelijk!”

„Zoo, nou is 't goed!”

Ward voelde 't koud.

„Ik zou in de lijn trekken!”

„Nee, dat hoeft nou niet! Je bent zoo nat!”

„Maar 'k wil mijn woord houden!”

„Goed! — Wacht dan nog even; hier langs 't water is geen pad; we zijn zóó in 't kanaal!”

Aan 't kanaal lieten ze er hem uit en wierpen hem de lijn na. Nu trok hij als een paard en werd spoedig warm. Na een half uur riepen de kerels: „Los!” — haalden de lijn in en stuurden 't schuitje in de richting van een daar aanwezig hutje met een groote schuur er naast.

„Wel bedankt!” riep Ward, nu weer in de bekende wereld gekomen, en stapte vlug naar huis. Van dit geval zou hij niets hebben gezegd; maar thuis gekomen, vroegen ze hem hoe hij zoo nat was, en vertelde hij de geschiedenis.

Een veertien dagen later waren Jakob en Ward samen aan 't kanaal, en Ward wees hem het bekende hutje en schuitje.

„Dat is daar een dievenbende! — zei Jakob — Als er hier in de omgeving gestolen wordt, vruchten van 't veld, of een schaap, of varkentje, of konijnen — konijnen vooral! — dan kun je er vast op rekenen dat één van de bende de dief is!”

„Hoeveel zijn er dan wel?”

„O, een hoop! — Zes, zeven, acht . . . Tot de kleinste kinderen toe gaan uit stelen. En als je daar eens in die schuur mocht kijken, nou, dan zou je daar een hoop gestolen dingen vinden!”

„Nou, dan moeten ze daar maar gaan kijken!”

„Daar kijken! ja, wie durft dat? Ze zouden je doodschieten of in een kuil laten verdrinken!”

Ward hoorde vreemd op.

„En die menschen hebben mij geholpen! 't Zijn toch goede menschen! — Ze wilden me overvaren, en de een is in 't water gesprongen om mij te helpen. En 'k hoefde niet in de lijn te trekken, omdat ze meelijden met me hadden: dát is toch goed!”

„Nou, 't zijn toch allemaal dieven en roovers! En niemand bij ons vandaan zou daar in dit hutje durven. Vraag het maar aan vader en aan Herman!”

Ward was te veel de duinbewoner dan dat hij zulk een vrees begrijpen kon. Deze menschen gingen op roof uit, het verbodene doen. Maar dat deden al de duinbewoners, die hij kende. 't Waren allen strandjutters en wildstroopers, en toch — zooals hij ze kende — eerlijke, brave lieden. In stranddieverij en wildstrooperij vonden ze hun bestaan; 't was zoo iets als hun vak. Elk vak bestond voor een groot deel uit eerlijke dieverij, en buiten zijn vak om, kon elk mensch wel braaf, wel burgerlijk, heel goed, eerlijk en hulpvaardig zijn!

Jakob kon 't lachen niet laten om Wards domheid. Eerlijke dieverij! — hoe kon dat nu?

XXII.

WARD WORDT VRIENDEN MET DE KERELS.

De lui van „de bende” dreven ook een soort handel langs de huizen. Meestal verkochten ze heideschrobbers en bezems, die ze altijd met zich op den rug sjouwden. Maar wie behoefte had aan touw, ijzerdraad, prikkeldraad, palen, planken en latten, voor een koopje, kon ook daarvoor goed bij hen terecht. Zoo om de week of tien kwamen ze ook in 't pakhuis van Roeting, om er iets te verkoopen. En altijd fluisterde dan van den een naar den ander de waarschuwing:

„Opgepast! — De bende! — Laat ze niet alleen!”

In den loop van den zomer klonk ook eens weer die waarschuwing, en daar kwamen ze de deur binnen. Ward herkende één er van als dengene, die hem uit het water had gehaald. Johan kocht eenige schrobbers en bezems.

Toen ze weer weg waren, dacht Ward: als ze hier weer komen, kruip ik achter de leege tonnen om ze eens goed na te gaan.

In den herfst verschenen ze weer, en Ward sloop dadelijk naar zijn schuilplaats. Doch zij keken even rond, en toen ze Herman hier niet zagen, gingen ze naar de schuur, waar Herman was. Ze boden weer schrobbers en bezems aan; maar loerden ondertusschen heel de schuur af.

„Een prachtige geit, mijnheer!”

Maar de konijnen, die hier zoo overvloedig waren, noemden ze niet, hoewel hun oogen daar telkens steelsgewijze heenflikkerden.

Langs 't paadje, waar de groote tonnen stonden, gingen ze drentelend terug, telkens om en terzijde

kijkend, alsof ze iets zochten. Bij de tonnen, waar ze verscholen stonden, fluisterden ze:

„Zie je? — Dáár over de sloot en dan door den tuin! — Er is maar één deur. — D'r waren vette bij! — Zaterdag? — Nee, Zondag! — Kijk nu

goed! — Ja! — Nee, links!....”

Ward hoorde alles zeer goed, en begreep, dat het op zijn konijnen gemunt was. Eerst was hij wat zenuwachtig, doch al spoedig ging dat over. Met niemand sprak hij er over, en verzond allerlei plannetjes om niet alleen den diefstal te voorkomen;

maar ook, om er de dieven in te laten vliegen.

Heel den dag was hij daarmee in zijn gedachten druk bezig; en 's avonds, toen hij op zijn bed lag, was hij zóó ver gevorderd, dat hij zei:

„Nee, Wardje! daar deugt allemaal niets van. Die kerel heeft je eerst op 't rechte pad willen brengen, en is toen zelf in 't water gesprongen om je leven te redden. Hij heeft niet aan je verdiend, dat je hem in handen van de politie levert, hoewel je dat heel gemakkelijk kon doen.”

Wel twee uur lag hij wakker en begon toen luid te lachen om een prachtige inval, dien hij in zijn verbeelding al uitgevoerd zag.

Wat hij dan zag?

Hij had een oude zwarte jas van mijnheer aan, en een ouden hoogen hoed van mijnheer op 't hoofd; de pen achter de ooren. Zoo zat hij — in den geitenstal — op een stoel voor een lessenaar; een spulletje natuurlijk, dat hij eerst nog bij elkaar knutselen moest. Een scherm verborg hem voor 't oog van de binnenkomende dieven. Op den lessenaar stond een brandende kaars met een emmer er over heen.

Heel stil kwamen de konijnendieven aangeslopen, openden de deur, en . . . het scherm verdween . . . de emmer werd weggenomen . . . Daar zat . . . mijnheer Steven Roeting deftig en ernstig de geit toe te spreken, dat zij nooit stelen mocht, want dat ze dan zwaar gestraft zou worden . . .

De kerels zagen dat, hoorden dat plotseling; verstomd, verward staarden ze naar die vreemde verschijning in den geitenstal, midden in den nacht. Bleek als de dood deden ze stap voor stap achterwaarts, naar buiten, al maar den ijzingwekkend starren blik naar 't geheimzinnig tooneel. — En al maar verder achterwaarts tot ze botsten tegen den muur van 't pakhuis, en dan — als met den dood

op de hielen — wegvluchten met het vaste voornemen om nooit weer te stelen.

Dát zag Ward met gesloten oogen en hij zag het zoolang tot hij in slaap viel.

Den anderen dag nam hij zich vóór, Jakob te bewegen, hem aan wat afgedragen kleeren van mijnheer te helpen. „Voor een grapje!” — Later zou hij er hem wel alles van vertellen. — In zijn vrijen tijd begon hij al aan iets als een lessenaar te knutselen, en een ouden stoel uit het pakhuis uit te zoeken.

Den anderen dag was de lessenaar klaar, en 't scherm. En Ward oefende al zijn stem en zijn gezicht, om in alles een deftig, ernstig heer te gelijken. En toen hij daar eens aan bezig was, overviel hem Martha.

„Ward, waarom doe je zoo mal?”

„Daar schrok hij van. Hij schaamde zich. En terstond herinnerde hij zich, wat mijnheer hem eens — in Rotterdam — had gezegd: dat hij met zóó te doen, zich zelf en een ander beleedigde. Nu schaamde hij zich nog meer, en zoodra hij er een gelegen oogenblikje voor vond, sloopte hij den lessenaar en verwijderde 't scherm.

Wat had hij er een spijt van, dat hij het zoodwaas had willen aanleggen, en nu begon hij den Heere om wijsheid te vragen.

„Die menschen hebben mij geholpen en gered — overlegde hij met zichzelf — en zij hebben 't aan mij verdiend, dat ik ze als vrienden en niet als vijanden behandel.”

Dat gaf hem veel te denken.

„Ik zelf was vroeger niets wijzer dan deze menschen, en deed allicht meer en grooter kwaad dan zij. Ik leefde geheel zonder God, altijd in de zonde, en ik wist het niet. — Ik zal met die menschen

spreken: ik zal ze vriendelijk bedanken voor hun hulp, en als bewijs van dankbaarheid zal ik ze een vet konijn geven. Een konijn voor een menschenleven, dat is niet veel."

Meer en meer werd hij zich bewust, dat hij zóó op den goeden 'weg was. En nu durfde hij op 's Heeren hulp rekenen, en nam zich voor, Zaterdag tegen den avond zelf naar de menschen toe te gaan.

Nog geen enkelen keer had hij aan zijn patroon om een vrij uur gevraagd; nu verzocht hij Zaterdag namiddag om vijf uur vrij te mogen zijn. Mijnheer stond het hem gaarne toe, en Ward maakte zich gereed voor een bezoek bij „de bende”.

In een mand droeg hij een vet konijn.

't Begon al te donkeren, toen hij het hutje was genaderd. De vrouw was buiten bezig in een emmer met water.

„Vrouw, ik ben knecht van mijnheer Roeting, en ik zou je een konijn brengen!”

„Van Steven Roeting? — Een konijn? — Wat moet dat? — Weten de jongens er van?”

„Ze weten er niet van, vrouw! maar uw zoon heeft mij — in 't voorjaar — uit het water gered, en nu ik vette konijnen had, wou ik er — uit dankbaarheid, één van geven.”

„Weet ik niks van!” zei de vrouw opziende, en Ward merkte, dat zij nogal vriendelijk keek.

„Ga maar naar binnen!” zei ze.

Ward vond er den man en drie kinderen om den haard. Hij groette allen, en zei ongeveer hetzelfde, als wat hij de vrouw had gezegd.

„Ik zal de jongens hier halen!” zei de man en ging naar buiten.

Even later was de heele bende binnen. De „jongens,” de kerels, en hij herkenden elkaar en waren al gauw in een druk gesprek over wat ze

in 't voorjaar samen hadden beleefd. Allen schenen blij te zijn met het prachtige vette konijn.

Ward vertelde van zijn leven in Kruisduine, „in een heel ver land.” Van 't visschen in de zee en 't stroopen in de duinen. Alle menschen daar waren stroopers en leefden daarvan voornamelijk. Hij legde hun uit, hoe ze „platvisch” aan haken vingen. 's Avonds werden — bij laag water — de haken, met strandpieren als aas er aan, over 't droge strand uitgezet; elk had dan zijn eigen terrein, met in den grond gestoken stokken afgebakend. Kwam de zee op, dan kwamen ook de platvisschen; en liep het strand weer droog, dan zag je de visch aan den haak.

„Maar . . . vaak kwam je juist op tijd, en dan zag je — op je eigen terrein — niets dan leege haken: de visch was al gestolen! — Want wie aan 't strand kwam, die ging altijd eerst naar een andermans haken. En zoo deden ze allemaal. We waren daar allemaal dieven en roovers, en vonden daar geen kwaad in. We zorgden maar, dat de politie en de veldwachter ons niet snapte. Maar dat we kwaad deden, dat we zondigden tegen God, daaraan dachten we in 't geheel niet. Nu ja, 't was niet prettig voor de menschen, van wie we hun eigendom stalen; maar daar gaven we weinig om, we werden ook zelf bestolen.

„Nu weet ik, dat het slecht is: dat heb ik hier in Holland geleerd. Het is een groote zonde tegen God en tegen de menschen. En als je gesnapt wordt, ga je de gevangenis in; maar ik weet, dat God in den hemel mij voor elke dieverij zou snappen. Hij ziet alles — ook in den donkersten nacht — en schrijft al onze zonden in een boek, en zou er mij zwaar voor straffen. Daarom wil ik niet meer stelen. En ik heb gebeden, dat Hij mij al mijn zonden wou vergeven, en dat Hij mij niet zou

straffen, en mij zóó maken, dat ik geen kwaad meer doe. Nu ben ik veel gelukkiger, nu ben ik heel gelukkig.”

Zwijgend luisterden allen naar hem, en toen hij vooreerst genoeg gezegd meende te hebben, begonnen ze met hem te spreken over 't strikken van wild, en 't bleek hun al gauw, dat hij een eerste „vakman” was. En dat boezemde hun vertrouwen in. Ze vroegen hem naar allerlei, en hij vertelde hun heel zijn geschiedenis: doch hij deed het als één, die afstand had gedaan van zijn onbekeerde leven. En de menschen werden steeds vriendelijker en vertrouwelijker, en toen hij heen zou gaan, verzochten hem de vader en de moeder, dat hij eens een avondje terug zou komen.

„O, dat wil ik wel graag! — Want ik voel mij hier zoo thuis. — Beter dan onder de rijke menschen. Ik heb altijd maar in zoo'n hutje gewoond: 't is mij hier zoo eigen. En als dan de Heer uit den hemel hier ook woont, is 't leven hier gelukkiger dan in een paleis.”

Hij gaf allen een hand, en ondertusschen:

„Toe, Klaas en Willem! (hij kende al aller naam) loop een eindje mee tot aan den weg; alleen zou 'k aan een ongeluk kunnen komen!”

De beide kerels gingen graag een eindje mee, en buiten gekomen, begon Ward:

„Zeg, jullui woudt konijnen stelen uit de schuur van Steven Roeting. — Morgenavond! — Ik weet dat precies. — Over de sloot en dan schuin over naar de schuur. — Omdat jullie mij toen geholpen hebt — gered — omdat je mijn vrienden bent, heb ik het natuurlijk aan niemand verteld, en waarschuw ik je. Want je zoudt er daar leelijk invliegen! Zie je — vroeger was ik zelf ook zoo — je rekent niet met God in den hemel, Die alles ziet en alles weet, en elke zonde zwaar zal straffen. — Weet

je? — God is zóó: Hij laat je het kwaad eerst eens doen zonder je te straffen, in de hoop, dat je het niet meer zult doen. Want God heeft ons lief; Hij heeft er spijt van, dat wij kwaad doen en ons straffen moet. En dus — Hij kijkt dat eerst eens af — en nóg eens, en nóg eens, tot twintig, tot honderd maal toe. Dan begint een mensch te denken: och, God bemoeit zich daar niet mee; als ik maar zorg, dat de politie mij niet straft en de menschen 't niet zien, komt alles wel terecht. Maar dat is mis gedacht. Vroeger of later zegt God: „Maar nu is 't uit!” — En — zie je? — als 't nu maar met den dood gedaan was . . . al moest je een jaar of wat in de gevangenis — dan was 't nog zoo erg niet. Maar 't is met den dood niet gedaan! — De eeuwigheid! de eeuwigheid!”

Zij vergezelden Ward tot dicht bij zijn huis, en deze meende 't te kunnen merken, dat ze blij waren met deze vriendschap.

Ward kwam thuis, en niemand vroeg hem, waar hij was geweest, en hij sprak er niet van.

In de overtuiging, dat niemand van „de bende” zijn konijnen zou komen stelen, nam hij zich voor, ze niet bijzonder te bewaken. Maar Zondagavond kon hij 't toch niet laten, nu en dan even naar de schuur te sluipen, bleef op tot elf uur, maar ging toen rustig naar bed. Hij hoopte zoo van harte, dat zijn bezoek in 't hutje ten zegen was geweest.

XXIII.

KONIJNENDIEVERIJ.

't Schemerde nog, Maandagmorgen, en Ward sliep nog half en half. Hij vroeg zich zelf, of hij

droomde of wakker was, want hij hoorde buiten een nogal luidruchtig gesprek tusschen minstens drie personen. Hij soesde echter zóó, dat hij er niets van verstond. Even later scheen iemand op klompen, die den weg langs kwam, er zich ook in te mengen. En dan hoorde hij in eens duidelijk:

„Alle konijnen gestolen!”

Plots was hij helder wakker, en denkend aan zijn vrienden uit de hut, zuchtte hij diep en zei op hartroerend treurigen toon:

„Och, Heere!”

Wat een wrang bittere smart lag er in dat woord. Want vooral van Klaas en Willem had hij zoo het goede gehoopt; vast geloofd zelfs, dat God zijn gebed voor hen reeds was beginnen te verhooren.

Van diepe moedeloosheid bleef hij nog liggen.

„Had ik dát kunnen denken! — Wat zijn die menschen dan door en door onoprecht en slecht!”

Aan 't verlies van zijn konijnen dacht hij nog niet: dat beteekende niets, vergeleken bij de smart, die de laaghartigheid van zijn nieuwe vrienden in hem wekte.

Eindelijk stond hij op, kleeedde zich en ging loom en langzaam naar de schuur, om daar niets te vinden dan leege....

Aan 't pad, aan de deur was niets te merken. —

Maar ze waren ook zoo listig!

Hij deed de deur open....

Wat een drukte in eens achter de tralies! Net als elken morgen! — Alle konijnen met hun snoetjes en pootjes hoog tegen de tralies op, als om hun meester te verwelkomen, wat goeds uit zijn handen te ontvangen en een vriendelijk woord van hem te hooren.

Er ontbrak geen enkel konijn!

De kerels van de bende waren dan toch niet zoo slecht als hij had gedacht!

En weer hoorde hij:

„Alle konijnen gestolen!”

„Van wie?”

„Van Pluvier!”

Nu ging hij naar buiten, en zag Pluvier, een buurman, naar hem toekomen.

„Zijn de dieven bij jouw ook geweest?”

„Nee, mijnheer! — Ik heb al gekeken en geteld!”

„Wil je eens zien, wat ze bij mij uitgevoerd hebben?”

„Jawel, mijnheer!”

Ward ging mee, en naar den toon te hooren, geloofde hij, dat mijnheer om den diefstal schreide. Achter de heg van zijn bleekveld raapte Pluvier een jong konijn op.

„'t Is dood! — zei hij. 't Arme dier is nog warm: voel eens!” Ward voelde.

„O, wat me dat spijt! — Zulke konijnen zag je nergens! — Nog geen vier weken oud!”

„Wat? — Nog geen vier weken? — zulke reuzen heb ik nog nooit gezien!”

„Ik had er zooveel mee op. — En kijk nu eens! De moeder en vier jongen zijn weg. Dit doode beest hebben ze mij gelaten! Zou je er niet om huilen? En kijk nu eens, hoe ze verzegeld waren. Kijk eens! 't Hok was met moeren vastgeschroefd! — Omdat ik voor diefstal vreesde. Kijk eens!”

Ward keek. Zulk een solied, groot konijnenhok, met ijzeren tralies, en met een bijzondere afsluiting voor ratten, honden en dieven gesloten, alles met moeren vast geschroefd. En hij keek . . . , keek . . .

Plots begon het in zijn hart te jubelen, omdat hij aan Klaas en Willem dacht.

„Mijnheer, dat is 't werk van honden!”

Pluvier keek nog eens goed.

„Half en half heb ik dat ook gedacht. Maar je

mag niet vergeten, dat de dieven listig zijn, en liefst de schuld op honden laten vallen!"

Ja, dat kon Ward niet ontkennen; maar hij bleef er bij, dat honden hier werkelijk de schuld hadden.

„De honden hebben nog meer honger dan de menschen tegenwoordig. De menschen zelf hebben te weinig en geven 't niet aan honden, wat ze zelf hoog noodig hebben. Je ziet de honden niet anders dan als stokmagere, uitgehongerde beesten. En van ellende kijken ze zoo verweerd, dat je ze niet in staat zoudt achten, om een vlieg te pakken. Hebt u het al aan de politie gezegd?"

„Nee; ik ga er zoo meteen heen!"

Een paar uur later werd Ward opnieuw diep geschokt, toen hij hoorde, dat er bij Petersen, hier dicht bij, vier groote konijnen waren gestolen, en dat reeds gisteren de marechaussee alles in 't werk had gesteld, om de dieven op te sporen.

Den anderen morgen had Pluvier zijn konijnmoeder terug, dat is te zeggen, een verscheurd deel er van: de politie had het gevonden, half bedolven onder den grond op 't Remmingslaantje. Uit alles bleek, dat het door een hond was verscheurd. En Pluvier had ook reeds haar en bloed in 't bleekveld gevonden.

Ward begon nu te hopen, dat ook de diefstal bij Petersen het werk van honden was; dat in elk geval Klaas en Willem of één van hun broers niet de dieven waren. Doch 's middags kwam Jakob opgewonden blij vertellen:

„Ze hébben de dieven al! — 'k Heb ze gezien! De politie bracht ze op! Twee kerels van de bende! — En de politie had ook konijnevelen! — Je hadt de menschen leelijk over ze moeten hooren doen! — Ze gaan vast een jaar in de gevangenis!"

Arme Ward! — Hij was zoo zielsbedroefd, alsof

hij zelf de konijnen had gestolen. En 't werd hem zoo wee, omdat hij begon te twijfelen, of God wel

Haastig kwam een agent het pakhuis binnen.
„Is die knaap uit België hier?“

„Dat zal *ik* wel zijn, mijnheer!“ zei Ward, een beetje geschrokken.

„Wil jij dan eens eventjes meegaan?“

„Jawel, mijnheer!“

Op 't buro liet men hem het vel van een konijn zien.

„Heb je daar ook kennis aan?”

„Zeker, mijnheer! — dat was *mijn* konijn, dat ik Zaterdagavond bij de menschen gebracht heb. „De bende” noemen ze ze. Daar in het hutje aan 't kanaal!”

Hij vertelde de geschiedenis van 't voorjaar, en hoe hij als bewijs van dankbaarheid daar Zaterdagavond een vet konijn had gebracht.

„Dat klopt precies met wat Klaas Ruiters zegt!” — hoorde Ward den brigadier tot den agent zeggen.

„Eduard van Rotte, wél bedankt hoor! — Je kunt heengaan!”

Wat werd het Ward nu licht! — Want hij doorzag dadelijk heel de zaak. De politie, op zoek naar de dieven, had bij 't hutje aan 't kanaal een konijnvel te drogen zien hangen, en — natuurlijk — het voor dat van een gestolen konijn gehouden, en een paar van de kerels als de konijnen-dieven mee naar 't buro genomen. Daar had Klaas verteld, hoe ze aan een konijn waren gekomen en den knaap uit België genoemd.

Wat Ward niet wist, was, dat „die knaap uit België,” dien ze als eigenaar van 't konijn hadden genoemd, het vermoeden sterk verzwaarde, dat dit een listig verzinsel was, omdat er bij zoo'n vluchteling, zooals er hier in 't land zooveel waren, en van dorp tot dorp soms op de klap liepen, geen navraag kon gedaan worden. Aan Ward had de agent niet eer gedacht, dan toen die, op 't buro, door Klaas was genoemd.

Terwijl Ward van 't buro naar huis ging, kreeg hij stil-aan het vertrouwen, dat Klaas en Willem hun woord, hem gegeven, zouden houden.

Thuis gekomen ondervroeg mijnheer Roeting Ward onder vier oogen, wat hij op 't buro had moeten doen, en nu vertelde Ward alles, en ook, wat hij Zaterdagavond in de hut van de bende had

gedaan. Roeting had daar veel schik van; maar liet dat niet blijken. Hij vond het echter goed, dat Ward daar nog maar eens weer naar toe ging, hoewel dat, nu de bende door de konijnendieverij opnieuw in opspraak was gekomen, wel erg gevaarlijk scheen.

Want was in 't begin der week iedereen blij, dat — naar de geruchten gingen — de politie twee der kerels op heeterdaad had betrapt, in 't laatst der week was men er vreeselijk over verstoord, dat ze zoo geraffineerd listig de politie hadden misleid en dus weer vrij rondliepen tot schrik vooral van alle boeren en tuinders.

Maar de kerels van de bende wisten, dat op 't politieburo Ward het voor hen had opgenomen, en dat ze het hem hadden te danken, dat ze weer vrij gelaten waren.

Den tweeden keer werd Ward er als trouwe vriend ontvangen en onthaald.

En telkens hoorde men nog van diefstallen van konijnen. Eens, te middernacht, schrok Ward wakker door 't geweldig rammelen en bonzen van... ja van wat? Hij stapte stil uit zijn bed, en sloop achter de tonnen. Van daar uit loerde en luisterde hij, maar hoelang hij ook scherp de wacht hield, hij merkte in 't geheel niets bijzonders. Toen trad hij te voorschijn, zocht om de gebouwen heen en in den tuin, maar ontdekte niets. Dus ging hij weer naar bed.

Toen hij 's morgens op kwam, zag hij den stapel kistjes en manden omgevallen, en vond er — na scherp onderzoek — sporen van een grooten hond. En nu ging hij iederen avond, eer hij zich ter nachtrust begaf, buiten alles nakijken, of er ook honden op 't erf waren.

Zondagnacht schrok hij weer wakker, en toen

hij Maandagmorgen bij de schuur kwam, was er een plint van de deur gescheurd, en de drempel ondergraven. Bij de luchtgaten voor de konijnen kon hij duidelijk zien aan de nagelkrabbels over de geverfde planken, dat alles het werk van honden was. Achter de schuur waren zelfs steenen uit den ondermuur gebroken. Enkele daar tegen de schuur liggende palen waren van hun plaats gesleurd, en waar ze gelegen hadden, was een gat tot half onder 't fundament gewroet. Duidelijk zag Ward, dat dit het werk van de honden was.

„Voor zulke dieven weet Wardje wel raad!” vertelde hij zichzelf, en begon, vlak tegen 't fundament een greppel te graven, die met glasscherven te vullen en deze met aarde te bedekken.

„Nu zijn de konijnen veilig!”

Overdag zag Ward nu en dan een of anderen hond door den tuin loopen. Eerst greep hij naar een steen, maar toen hij den hond smijten zou, bedacht hij zich.

„Menschen hebben honger; maar die arme dieren vallen haast van den honger om. — Nee, Wardje, niet gooien. Geef ze liever wat eten!”

Van nu gaarde hij afgekloven beenen, die — om de brandstoffschaarschte — veelal ten vure bestemd werden, bijeen, om ze aan de honden te geven.

Was 't wonder, dat zelfs de honden Wardje Rap kenden en — van hem hielden?

Geen enkel konijntje is hem ontroofd. En de vierweeksche jongen verkocht hij — „als eieren uit de mand” — dit jaar voor een gulden per stuk. Anderen kregen f1.25; maar Ward zei, dat een gulden waarlijk wel genoeg was.

Wat een geld voor vader, die — naar hij nu wist — zich veilig in Noorwegen bevond, en wien hij al een heel grooten brief had geschreven.

XXIV.

WARD MAAKT PROMOTIE
EN KLAAS VERVANGT HEM ALS KNECHT.

Reeds toen hij met Ward een geit was wezen zoeken, had de heer Roeting opgemerkt, welk een bijzondere gave Ward bezat, om iets goed te takseeren. Een enkele maal nam hij hem toen ook wel eens mee, den boer op, om fruit te koopen. Heel wat eigenaars van fruitboomen, van nooten ook, wilden liefst de vrucht aan den boom op de gis verhandelen, bijvoorbeeld: voor vijftien, twintig, dertig gulden heel den boom vol appels. Nu kocht Roeting wel eens te duur: maar als hij Ward meenam, nooit, omdat Ward tamelijk precies kon zeggen, of er zes, tien of twaalf half-Mudden aan den boom zaten. Herman was er ook wel eens alleen op uit geweest, maar die had altijd te duur gekocht.

Naarmate nu, gedurende de oorlogsjaren, de voedselschaarschte toenam, en ook de prijs van het fruit steeg, begon Roeting zich zelf in 't opkooopen te wantrouwen. Daarom moest Ward nu altijd mee, want Ward vergiste zich bijna nooit.

Ward was ook geen Wardje meer. Zooals hij 't zelf op zijn Vlaamsch noemde, was hij ook al „in zijn achttiende”.

En of hij een fijn heertje was! — En beleefd! — En innemend! — Maar . . . gewiekst, o!

Menig fruitkweker zei het plat weg:

„Meneer Roeting, ik heb liever, dat je alleen komt, dan met je zoon! — Niet, dat we niet van hem houden; maar hij is wat te taai!”

Dan lachte Roeting:

„Ja, als hij niet bij me is, zouden jullie mij het vel over den nek halen!”

En men vergoelijkte, wat men had gezegd.

„Zulk een zoon mag je trotsch op zijn!”

Ook naar de groenten- en fruitveiling ging Ward dan altijd mee. Maar wat begon men nu Ward in het pakhuis te missen!

Toen ze samen eens op reis waren, sprak mijnheer daar met hem over: er zou als plaatsvervanger voor Ward een flinke knecht in 't pakhuis moeten komen.

Ja, Ward had in dat opzicht al aan zijn vader gedacht. Als de oorlog gedaan was, zou vader wel dadelijk terug komen. Hij verlangde naar vader; maar vader verlangde ook hard naar hem! — En hij wist nu, dat de Heere de gebeden voor vader al was beginnen te verhooren: Vader dronk in 't geheel niet meer en ging naar de kerk. Roomschen waren daar niet; en daar vader bij geloovige menschen thuis was, zouden deze wel zorgen, dat hij naar een kerk ging, waar de waarheid naar Gods Woord werd verkondigd.

Vader en hij zouden een heel goed, een gelukkig leven samen hebben. Veel werk hoefde vader niet te doen, en niet veel te verdienen; hij zelf verdiende genoeg voor hen beiden, en ze zouden wel in een net huis kunnen wonen en een huishoudster nemen.

Maar vader wás nog niet thuis. En zoodra het vrede was, zou Herman ook trouwen en een eigen zaak beginnen in een groote stad. Dan moest er toch ook een plaatsvervanger voor Herman zijn, en kwam er toch een plaats open voor vader.

„Mijnheer, ik weet een goeden knecht voor u!”

„Nou, noem hem eens!”

„Klaas de Ruiter!”

„Dat schiet je zeker zoo maar eens te binnen?”

„O, neen, mijnheer, ik heb daarover al lang gedacht!”

„Maar hoe komt het in je hoofd op? Iemand van de bende!”

„Welnu, wat beteekent dat? — Wie was ik, toen ik bij u kwam?”

„Ja, maar ik had van jou dadelijk een goeden indruk!”

Ward boog even 't hoofd voorover terwijl hij zijn handen tegen elkander tusschen de knieën hield.

„Mijnheer, als u eens een drie, vier uren met Klaas de Ruiter alleen was, en zoo vertrouwelijk met hem sprak, als ik dat nu al eenige malen heb gedaan, zoudt u een nog beteren indruk van hém krijgen. Ik weet wel, men denkt, dat het daar allen dieven en schurken zijn in de hut. Maar als daar Kruisduine was, zou men 'tzelfde denken van al de menschen daar. — Maar hebt u nu in den laatsten tijd *iets* ten nadeele van de De Ruiters gehoord? En nóg, als u wat hadt gehoord, zoudt u eerst eens de zaak moeten onderzoeken!”

Mijnheer zat lang te denken.

„Zou je eens dien Klaas de Ruiter bij me willen brengen op 't kantoor?”

„Jawél, mijnheer! maar 't was beter, dat u eens met mij meeinging naar die menschen. Heusch, ze zouden u daar vriendelijk ontvangen! Maar die menschen zijn gewend, om geschuwd en gemeden te worden!”

Een heele poos zaten beiden stil te denken, tot Ward weer begon.

„Als ik wat zeggen mag, mijnheer! — Ik heb al lang een plannetje: de drie jongste kinderen zouden naar een christelijke school moeten, en u zoudt Klaas in dienst moeten nemen! — Ik durf u de verzekering te geven, dat u er een flinken knecht aan zult hebben. En ik zou er dan nog veel meer

in huis komen, en Klaas meenemen naar de kerk. Klaas eerst, en de kinderen. Het schoolgeld voor de kinderen wil ik wel betalen, zoolang de menschen het zelf misschien nog niet kunnen doen. Wezenlijk, mijnheer! U zoudt Klaas moeten nemen: er zit in die jongens een goeden aard. En God zou er zijn zegen over geven!"

Mijnheer nam zich voor, Wards raad op te volgen. Thuis gekomen sprak hij er over met zijn vrouw, met Herman . . .

„Maar vader, hoe komt het in uw hoofd op! Eén van de bende hier als knecht! — Ze zouden ons arm stelen! En men zou ons vragen, of 't ons hier mankeert!"

Jakob hoorde er ook van.

„Nou, maar dan kom *ik* in 't pakhuis niet meer!" Nee, als vader een knecht wilde hebben, dan wist Herman een beste: Evert van Hein de Graaf!

Evert kwam er de volgende week in dienst, want het gezin van De Graaf was een heel net gezin, en allen ijverige, eerlijke, gediensstige menschen!

Wat speet het Ward, dat het nu voor Klaas verkeken was. Maar hij zou toch doen, wat hij zich had voorgenomen. En werkelijk bewilligden al de De Ruiters er in, dat de drie jongste kinderen naar de christelijke school gingen: zelf zouden ze voor één, Ward voor twee het schoolgeld betalen.

Vier weken na de in-dienst-treding van Evert de Graaf kreeg de heer Roeting bezoek van de politie. Evert had — tegen veel te lagen prijs — peren verkocht in verschillende winkels. — Of mijnheer Roeting daarvan wist . . .

Roeting ging dadelijk de zaak onderzoeken, en den anderen dag kreeg Evert zijn ontslag. En, o, wat heeft Roeting een moeite gedaan, om dien kerel uit dat nette, eerlijke gezin uit de handen

van den rechter te houden. Maar gelukt is het hem.

En nu liet de heer Roeting, door middel van Ward, Klaas de Ruiter eens bij zich komen.

En nadat hij een poos met hem had gesproken, werd Klaas in dienst genomen.

Wat was deze blij met geregelden arbeid en een vast weekgeld. En wat deed hij zijn best.

En Ward, wat was hij in zijn schik! — Want Klaas wou wel met hem naar de kerk gaan, en na een week of wat zijn broers ook wel.

„Niet, dat ik het van 't kerkgaan verwacht — zei Ward eens tot mijnheer — maar Gods Woord, dat er verkondigd wordt, is als een licht. En in de harten der onkundigen, zooals ik vroeger was, en zooals de De Ruiters zijn — hoewel ik al veel met hen heb gesproken — is het donker, duister. En waar het licht komt, daar wordt het licht. En nu zijn er wel veel, die de duisternis liever hebben dan het licht; maar er zijn ook genoeg, die wel in 't licht zouden willen wandelen, als maar dat licht over hen opging!”

Ward werd een trouw huisvriend van de De Ruiters.

En toen hij ze eens vertellen kon, dat hij een brief van zijn vader door een vriend geschreven uit Noorwegen had ontvangen, en daaruit veel goeds van zijn vader vernam niet alleen, maar ook, dat Peer en Treesje zich gezond en wel in Engeland bevonden, waren zij zoo blij met hem, alsof die vader en die Peer en Treesje ook hún beste vrienden waren.

En dat het daar toch ook heel gezellig was, bleek vooral daaruit, dat, nadat Ward op een Zondagnamiddag ook Martha en Johan eens had meegebracht, deze jonge menschen in 't vervolg geen grooter gunst wisten, dan dat zij met Ward mee mochten naar de De Ruiters.

XXV.

VADER KOMT THUIS EN BRENGT EEN
MOEDER VOOR WARD MEE.

Het was October van 't vijfde wereldoorlogsjaar. In één oogenblik ging door heel Nederland, door heel Europa, door heel de wereld de blijde mare:

„Het wordt vrede!”

De menschen zagen bleek van aandoening, van verrassing, van vreugde.

Vrede! — men durfde, men kon 't niet gelooven.

Vrede! Dat beteekende zoo onuitsprekelijk veel!

Vrede! — Zou het, kon het wel waar zijn?

Ward zong.

Zelden had men hem zoo alleen hooren zingen. Martha hoorde 't. Dat Ward zong, was iets heel bijzonders: daar moest ze meer van weten. Zij ging naar hem toe.

„Ward, waarom zing je zoo?”

„Wel, mijn beste Marthaatje, vader komt! Vader zal nu heel gauw komen! 't Wordt vrede! O, de Heere is zoo goed! Ik ben zoo gelukkig!”

„Maar, Ward! wie zal dan je moeke wezen? En je vader zijn moeke?”

Ja, daar was hij nog niet ingekomen. Met zijn vader samen huizen, dat ging hier niet: zóó wijs was hij nu wel. Doch vader zou wel weten, hoe 't nu moest.

Lang dacht hij daarover niet. Er kwamen al weer tijdingen, dat het oorlog bleef.

En de menschen keken nog somberder dan vóór de vredesgeruchten, en in Wards hart werd het heel somber.

Eindelijk toch was 't wapenstilstand, 't mogelijk begin van den vrede. Maar er was nu geen blijd-

schap als in October. Misschien, omdat men vreesde, dat iets nog erger dan oorlog nu komen zou.

Mijnheer Roeting zag den toestand donker in, en zóó sprak hij er in huis over. Ward verloor nu al zijn moed, en durfde bijna niet meer op vaders komst hopen.

Hij zong niet meer en was veel stiller dan anders. Doch er kwam een brief van zijn vader, dat hij nu spoedig naar Holland zou komen. Even wekte dat groote blijdschap. Maar toen hij verder las, dat vader voor hem iets mee zou brengen, waarmee hij zeker heel blij zou zijn, minderde die blijdschap dadelijk. Want wat vader mee zou brengen was — — een moeder, een Noorsche vrouw!

Vader scheen dus te denken, dat hij nog altijd de dertienjarige Wardje was; dat hij in die vijf jaar van vaders afwezigheid nog altijd hetzelfde jongetje was gebleven. Mevrouw Roeting was als een moeder voor hem, zoodat hij aan een Noorsche moeder in 't geheel geen behoefte had. Hij zou veel blijder zijn, indien zijn vader alleen kwam.

De jonge Roetings plaagden hem een beetje met zijn aanstaande Noorsche moeder.

„Je zult geen woord van haar kunnen verstaan. Als je om een boterham vraagt, zal ze je misschien een nachtzoen geven.”

Martha scheen geen onderscheid te kennen tusschen een Noor en een Moor en zei:

„Ik zou van zoo'n zwarte moeder niet graag een nachtzoen willen hebben!”

Ze meende dat, en zei het ernstig. Ze toonde meelijden met Ward, dat zijn vader hem zoo'n rare, zwarte moeder uit een heel ver, vreemd land zou meebrengen. En hij kwam daardoor nog meer onder den indruk, dat de terugkomst van zijn vader slechts half een blijde gebeurtenis voor hem zou zijn.

„Ja, jongen! — zei mijnheer Roeting — je zult nu Noorsch moeten leeren. Je vader zal die taal nu wel kennen en met je moeder altijd Noorsch spreken.” Mijnheer kon hem gelukkig ook zeggen, dat de Nooren een heel goed soort menschen zijn, en zijn vader allicht een goede, misschien geloovige, vrouw meebracht.

„En als ze hier eenmaal is, zal ze wel gauw Hollandsch leeren spreken!”

Doordat mijnheer nogal eens met Ward over zijn aanstaande moeder sprak, werd deze er langzamerhand meer mee verzoend. En vooral, toen mijnheer hem duidelijk maakte, dat hij aan zijn vader, zonder vrouw, waarschijnlijk niet veel zou hebben. Dan werd het verlangen naar vader weer heel sterk. Alle dagen verwachtte Ward een brief, die hem de blijde tijding van vaders komst zou melden. Maar er kwam geen brief. Zou het dan met vaders komst gaan als met de komst van den vrede, die nog altijd in 't verre verschiet lag?

Eindelijk een telegram.

„Wij komen heden avond zeven uur.”

Dat werd Ward opeens te machtig. Hij begon van aandoening te huilen. 't Was, of hij nu maar eerst wist, hoeveel hij van vader hield.

Werken kon hij dien dag niet meer. Om vier uur wilde hij naar 't station; maar mevrouw, die vreesde, dat het lange nuttelooze wachten aan 't station hem geen goed zou doen, wist hem tegen te houden en afleiding te bezorgen tot zes uur. Toen zei ze:

„Dan zou 'k nu maar op mijn gemak naar 't station wandelen!”

Doch hij hield zich groot.

„'t Is pas zes uur, mevrouw! en 't station is geen kwartier ver; ik wacht nog wat.”

Maar zij zag wel, hoe bleek hij werd en hoe zenuwachtig hij was.

En daar in eens kwam Jaap binnen stormen.

„Ward! je vader en moeder zijn er! Ze komen 't laantje langs. 'k Heb ze gezien; bij 't hôtel „Amicitia” zijn ze uit een auto gestapt.”

Ward hoorde 't laatste niet meer, want hij was al weg naar 't laantje. Hij vloog. Van verre zag hij vader. Zijn voeten schenen den grond niet meer te raken

Vader was niet — zooals Ward meende — van Rotterdam gekomen; maar van Delfzijl.

„Vader!”

„Wardje, mijn lieve jongen!”

Ze sloegen elkander de armen om den hals, en weenden van geluk.

„En dat is nu je moeder, mijn jongen!”

„Moeder!” zei Ward en pakte de hem toegestoken hand.

„Onze Wardje! — zei de dame, hare blijde oogen met welgevallen op hem slaande — Ehwel, ik peisde, da ge 'ne kleine jongen waart, en ge zijt gij 'nen heere, zulle!”¹⁾

Ward geloofde zijn ooren niet. Die vriendelijke vrouw sprak Vlaamsch! 't Hart begon hem te huppelen.

„Ehwel, madam! 'k hadden ik gepeisd, dat ghi 'ne vremde taole zoudt spreken, en ghi klapt (spreekt) mien eigen taole! Wel, ah wel, dat ons lieven Heer mien zoo gelukkig maakt! Vaodere, proficiat²⁾ met moeder! — Ik danke God.”

„Ja, mijn jongen! wij ook danken God!”

Ward tusschen hen in, met hun drieën druk vragend en antwoordend, kwamen ze het laantje langs; en zóó naderden ze de deur, waar de Roetings hen stonden op te wachten.

¹⁾ Wel, ik dacht, dat je een kleine jongen waart, en je bent een heer, hoor!

²⁾ Gefeliciteerd!

Spoedig zaten allen gezellig om de tafel. Martha koos haar plaats naast Wards nieuwe moeder, die, tot haar groote vreugde, heelemaal niet zwart was en — — heelemaal geen vreemde taal sprak. Want in wel wat behelperig Hollandsch, maar toch goed verstaanbaar voor allen, vertelde ze, dat ze al jong als dienstmeisje met een Noorsche familie naar Antwerpen was gegaan, en bij die familie gebleven tot de wereldoorlog in 1914 uitbrak. Toen was de familie naar Holland, en zij weer naar haar eigen Noorwegen gegaan. Daar hadden Van Rotte en zij elkander leeren kennen.

Ward scheen met zijn vader niet anders dan Vlaamsch te kunnen spreken, en daarvan hadden vooral de jonge Roetings verbazend veel schik. Ze zaten te luisteren, o! Ward vroeg al spoedig naar Peer en Treesje, en zijn vader vertelde, dat Peer een goede betrekking had aan de haven van Dover in Engeland, en daar vooreerst wel met zijn Treesje zou blijven. De nieuwe moeder, die voor vader de brieven schreef en las, hield geregeld briefwisseling met Peer en Treesje, die daar in Dover in kennis waren gekomen met een Engelschen predikant, die in Sneek was geboren en opgevoed, dus heel goed Hollandsch kende, en altijd gaarne bereid was om voor Peer en Treesje het noodige schrijfwerk te doen en de door hen ontvangen brieven hun voor te lezen. Nu Ward dat wist, nam hij zich voor, zoo spoedig mogelijk een heel grooten brief aan zijn pleegouders te schrijven.

Vader Rotte had altijd zuinig geleefd en heel wat geld opgespaard. De nieuwe moeder had van haar jeugd af altijd gediend, en daar ze een geloovig meisje was, had ze het ijdele wereldsche leven in België steeds gemeden en dus 't meeste

van wat ze verdiende naar de spaarbank gebracht. Samen hadden ze heel wat geld.

Door Ward waren ze op de gedachte gekomen, om hier een winkelzaakje in aardappelen, fruit en groenten te beginnen. Mijnheer Roeting stond hen hierin zooveel mogelijk bij en zou hun geregeld het daarvoor benoodigde leveren.

Zoodra ze hun eigen huis goed hadden ingericht, kwam Ward — die natuurlijk in dienst bleef bij mijnheer Roeting — bij hen wonen.

Wat hielden hij en zijn moeder ook veel van elkaar!

En als ze dan 's Zondags met hun drieën naar de kerk gingen, o, dan was hij de wereld te rijk.

INHOUD

Hoofdst.	Bladz.
I. Kleine Wardje in de kist	5
Wardje opgesloten	7
Wardje op 't bewaarschooltje	9
II. Wardje naar school	10
Wardje en de oude pastoor	13
III. Wardje doet examen voor zijn vader, die zelf niet lezen kan	15
IV. Miel den Hollander, en Wardjes verlangen naar Holland	20
V. Wardje wordt knechtje bij nonkel Guusten . . . Een Zondag uit met de nieuwe makkers	26
VI. Wardje en de Hollandsche engeltjes	34
VII. Wards bezoek bij een Hollandsche madame . . .	40
VIII. Hoe Ward ontkomt aan de wraak zijner makkers	48
IX. Ward krijgt een boodschap van zijn vader, dat hij naar Holland moet komen	53
X. In den trein naar Holland	58
XI. Kees van Rotte	78
XII. Geschaakt	83
XIII. De dronken reuzen. Wards vlucht	89
XIV. Verdwaald, en toch terecht	97
XV. In dienst van den heer Roeting	101
XVI. Wards eerste Christelijke Zondag	106
XVII. Den boer op om een geit	111
XVIII. Wards kleine vriendinnetje	116
XIX. Konijntjes	120
XX. Sloopvoetje	123
XXI. Kerels van de „bende.”	127
XXII. Ward wordt vrienden met de kerels	131
XXIII. Konijnendieverij	138
XXIV. Ward maakt promotie en Klaas vervangt hem als knecht	146
XXV. Vader komt thuis en brengt een moeder voor Ward mee	151